

MLADIKA

DRUŽINSKI LIST

++

XIII 6 1937

STV

V S E B I N A J U N I J S K E Š T E V I L K E

LEPA POLJANA Živa plamenica (Mara Husova) // Zgodnji macesen (Janez Jalen) // V jordansko kotlino in k Mrtvem morju (dr. Andrej Snoj) // Iz nižav in težav (Ivan Zorec) ★ PESMI Žalostinke; Fata morgana (Vinko Beličič) // Ob oknu (Ivan Čampa) // Pravljica o speči carični in sedmih junakih (Puškin-Debeljak) // Bratec (Leopold Stanek) ★ PISANA TRATA Rio de Janeiro (Albin Zalaznik) // Novi pregovori in reki (I. Šašelj) // Nove knjige // K delom H. Smrekarja (K. D.) // Nekaj opazk o cerkveni umetnosti (Hinko Smrekar) ★ DOM IN DRUŽINA Velike počitnice otrok (dr. B. Dragaš) // Rokavice (Eliza Skalický) Kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA Čarodejeva delavnica // Anekdote // Uganke in mreže ★ SLIKE Hinko Smrekar: En starček je živel; Sv. Miklavž, zavetnik brodarjev; Sv. Trojica; Naborniki; Na paši; Vojska; Karikatura Ivana Cankarja // Lesorez k Pravljici o speči carični // Fotografije (Fr. Krašovec): Šenklavž v cvetju; Med travami // K članku V jordansko kotlino: Betanija; Grški samostan; Grški menih; Karantanija; Nova Jeriha; Razvaline stare Jerihe // Mesto Rio de Janeiro // Portret Božidara Jakca Vinjeti k članku Živa plamenica: Z menoj pojdite; Ruda, Ruda! // Dvoje sklepnih vinjet M. Sedeja

KROJNA PRILOGA Članek o rokavicah v Mladiki; šestero skupin o letošnjih novostih v sliki. Članki: O darilih in zahvali; Pred odhodom na počitnice; O govorjenju; Otrok naj spi v temi; Sprehodi; O prežganju; Nasveti

D O B I L I S M O V O C E N O

David Copperfield II. Spisal Charles Dickens. Poslovenil Oton Župančič. Leposlovna knjižnica 25. Izdala in založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1957. ★ **Emil in detektivi.** Spisal Erich Kästner. Prevedel Mirko Kunčič. Zbirka mladinskih spisov. Izdala in založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1957. ★ **Najmlajši poročevalec.** Spisal Franc Weiser. Prevedel dr. Joža Lovrenčič. Zbirka mladinskih spisov. Izdala in založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1957. ★ **Monumenta artis Slovenicae.** 4. snopič. Slikarstvo baroka in romantike. Spisal dr. Franc Stelè. Izdala Akademsko založba v Ljubljani 1957. ★ Salezijski brošuri: **Brezboštvo. Šesta zapoved.**

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je letno din 84.—, s krojno prilogo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (din 42.—) in četrtletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stane din 100.—, s krojno prilogo din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2:40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, telefon 31-91 ★ UGANKARSKO GRADIVO sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna, registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)

LEPA POLJANA

LETO 1937

JUNIJ

ŽIVA PLAMENICA

Mara Husova

10.

V pisarnah davčnega urada je bilo tisto popoldne za čudo mučno. Že ob začetku dela je poštar prinesel brzojavko za vodjo računskega oddelka. Nihče ni vedel, kaj je v njej; vendar je ležala težka slutnja nad vsemi.

Gospodična za pisalnim strojem, ki je bila vedno pridna in marljiva, je danes nemirno šarila po uradnih spisih in presledkoma vzdihovala. Gospa Julija se je razburjeno sprehajala od blagajne do Zaline mize.

Pripravnik Miholič je buljil v praznoto pred seboj ter se čudil nemirnosti, ki je zajela vse ženske. »Saj pravim, ženska je ženska; ni za nobeno javno delo. Danes so videle poštarja z brzojavko, a njihove vetrovne misli že spletajo strahove in nesreče«, je godrnjal v svojo delovno knjigo. Kljub temu je prisluhnil, ko se je v pisarni pojavil starešina, gospod Molek.

»Slišite, gospoda! Našemu tovarišu, gospodu dr. Beliču, je umrla mati. Oprostil sem ga dela za nekaj dni. Domov pa ne pojde. Predaleč je in mater bi mu tako že prej pokopali. Reči sem vam hotel, da bi bilo prav in tovariško, ko bi mu tudi vaš odsek izrazil sožalje.«

Gospod Molek še ni končal poročila, ko je gospodična izza pisalnega stroja glasno hlipajoč zletela skozi vrata.

Starešina je začuden vprašal gospo Julijo:

»Kaj neki ji je?« Julija je skomizgnila z rameni, vrgla plašč čez pleča in odšla v računski oddelk. Za njo sta jo ubrala mirnodušni pripravnik in gospod Molek.

Zala je ostala sama kakor prikovana za svojo mizo. Pred njo se je pojavila Beličeva podoba tako živo, da bi se je lahko dotaknila z roko. Mračen in razoran obraz vojaka in človeka mučenika z raztrgano dušo in ubitim srcem. Spomnila se je, kako je zadrhtel njegov glas, ko je pravil o materi, edini živi vezi in edini ljubezni, ki ga je še priklepala na življenje. »Če bi še nje ne bilo, bi moje življenje po vsem, kar sem preživel, ne imelo več smisla.«

»Po vsem, kar sem preživel...« Kaj je neki strašnega preživel ta človek, da ne more preboleti ran? Nobenemu ni zaupal. Julija bi povedala, če bi kaj vedela o njem. Tako je ugibala Zala, ko je bila sama v pisarni. Globoko jo je zadela Beličeva nesreča.

Zdaj pa so vsi zleteli k njemu ko jastrebi na plen. Da mu izrazijo sožalje — s topimi dušami in pajacevskimi obrazi. Julija je edina med njimi, ki kaj čuti, se je hudovala Zala.

Medtem se je vrnila gospa Julija.

»Zalka, jaz moram domov. Možu moram povedati, kaj se je zgodilo. On ga bo poprosil, da se za nekaj časa preseli k nam. Strašno ga je zadelo. Prav je, da niste šli k njemu. Zaprl se je, nikogar noče sprejeti.«

»Hitite! Vaše delo bom jaz opravila!« je priganjala Zala.

Pripravnik se je vrnil: »Stara žena je bila; morala je umreti; po kaj toliko trušča?« je godrnjal Miholič.

»Molčite, vi, puhlo bitje!« je planila nadenj razdražena Zala.

Miholič je stisnil ramena ter se prihulil za svojo mizo.

»Ali bo bitka? Kaj?« je slišala Zala za seboj glas gospoda Molka.

»Pomislite, gospod, ta nič, ta...«

»Je že prav; recite: ta mladi fant!« jo je miril sivolasi vodja.

»Je rekel, da je popolnoma prav, da je stara žena umrla«, je pihala vsa besna Zala.

»Saj nisem nič hudega rekel!« se je opravičeval pripravnik.

»Nič, nič! Če že nič ne občutite in ne razumete, ne trosite očitno svojega srčnega uboštva!«

»Vidite, gospod starešina, gospodična me vedno žali!« je s spremenjenim glasom potožil pripravnik. »Hm, hm«, je praskal svojo brado vodja in se med zobmi smehljaj.

»Umirite se, gospodična! Gospod ni kriv, če drugače čuti kot vi in jaz.«

»Nič ne čuti!« je prasnila Zala.

»Tudi zato ni sam nič kriv«, je hladno zavrnil vodja. Zala se je zazrla v oči starega moža in razumela njegovo misel.

»Da, prav imate!« se je hitro umirila in sram jo je bilo.

»Tudi mi stari imamo včasih kaj prav«, je zadovoljno bobnal po mizi sivolasi uradnik. »Vi greste v četrtek k izpitu; ste se kaj dobro pripravili?« je vprašal Molek svojo uradnico, da napelje njene misli v drugo smer.

»Mislim, da bo šlo!« je odgovorila presenečena Zala. Od kod taka ljubeznivost starega gospoda?

»Do izpita ste prosti! Glejte, da se v tem času še kaj naučite!« ji je velikodušno dovolil Molek.

»O, velika vam hvala!« se je veselo začudila Zala.

»Vas bomo že nekako zamenjali«, je dejal smeje se Molek ter šel z njo do vrat.

»Pa srečno!«

»Hvala, gospod!«

Zala je odšla. Mimo vrat je švignila senca bežečega Beliča. Zala je ujela v svoje zenice mrtvaško blede obraz, na katerem je okamenela bolečina.

*

Doma pred vrati jo je čakal Miro.

»Ti tukaj?« se je začudila Zala.

»Ločiti se bova morala, Zalka«, je dejal žalostno. Zala je presenečena onemela. »Prejel sem ukaz; za šest mesecev moram od tod. Tovariš pri sodišču v S. je odšel na bolniški dopust; pa so odredili, da ga nadomeščam.«

»Oh«, se je izvilo Zali. »Noter stopi, da se še kaj pomeniva. Kdaj greš?«

»Jutri. Tako so ukazali«, je nezadovoljno odsekal sodnik.

»Tudi to bo minilo. Ko se vrneš, nama bo še lepše«, ga je tolažila Zala.

»Pisati mi moraš, veš!«

»Obljubljam, da ne bom lena.«

»Ko se vrnem, pa takoj pred oltar.«

»Če bo do takrat vse pripravljeno.«

»Ne izmikaj se! Reci da!« jo je lovil Miro v objem.

»Oprosti, danes mi je tako čudno pri srcu.«

»Kaj se ti je zgodilo?«

»Meni nič. Doktorju Beliču je danes umrla mati. Grozno je revež potrt.«

»In zastran njega ti je hudo?«

»Da.«

»Preobčutljiva si; ljubše bi mi bilo, da manj misliš na druge in malo več nase in name«, je zabrnela ljubosumnost v njegovem nizkem glas. Zala je občutila ost.

»To je tovariš, Miro!«

»Razumem, razumem.«

»In nesrečen človek.«

»To pa meni ni nič mar!«

»Sebičen si!«

»Ne, le pametnejši sem od tebe. Kaj se te tičejo tuje usode?« se ni mogel več premagovati Vran.

Zala je bila užaljena, ustne so ji zadrhte. »Ne morem biti drugačna; če ti taka ne ugam...« so drhtele solze v njenem glas.

»Zala! Oh, Zalka, odpusti!« Zmaknila se je njegovim rokam. Potem sta nekaj časa oba molčala.

»Ne grem domov, preden ne občutim, da si mi odpustila.«

»Oh, saj ni tako hudo. Malenkost, pameten človek se ne bi bavil z njo«, je popustila, ko je videla obupen izraz njegovih oči.

Miro je potolažen odšel. Obljubila mu je, da ga jutri spremi na postajo. Še dolgo je sedela v temi svoje sobe in mislila na njune drobne medsebojne spore. In zopet se je oglasil dvom v njenem srcu: »Ali je Miro tisti pravi življenjski tovariš, ki sem ga čakala? Je sploh tovariš in prijatelj? Ali samo —, no, kaj? — Oh, ljubezen, ti, s sto ključi zaprta skrivnost!«

*

Zahajajoče sonce je zlatilo strehe mestnih hiš in vrhove visokih topolov ob cesti, ko se je Zala vračala s postaje s tiho žalostjo v srcu. Miro je odpotoval. Obstala je sredi ceste ter se zagledala v čudovito igro sončnih žarkov, ki so okolico in

»Z menoj pojdite!«

nebo spremenili v eno samo žarečo lepoto. »Čudovito lep je svet, tako ves v zlatu in ognju!« je pomislila in tanka žalost, ki se je radi slovesa vgnezdila v njenem srcu, je spuhnila.

»Pavlo še obiščem«, je sklenila, ko se je izza vogla prikazala visoka postava dr. Beliča. Hodil je s tistim posebnim korakom, ki ga imajo obupanci in samomorilci. Njegov negotov korak, zdaj bežeč, pa spet drsajoč, se je usmeril proti železniški progi. Zala ga je ugledala in obstala kot pribita na mestu. Svetlobna glorijska je izginila na nebu in na zemlji. Sonce je zašlo.

Vse bliže je prihajal njegov pepelnato sivi obraz z mrtvimi očmi, ki niso nič zaznavale izven sebe. Zala je iztegnila roke proti plahutajoči postavi.

»Prijatelj, kam ste se namenili v ta tihi večer?« je zapel njen alt v nizkih tonih kakor prošnja in molitev. Obstal je in jo dolgo gledal. Mišice okoli ust so mu nemirno trepetale. Rad bi bil kaj rekel, toda ni mogel. Spoznal jo je in že hotel molče mimo, ko ga je zadržala z obema rokama.

»Z menoj pojdite!« je ukazala.

»Dobro, dobro, pojdem, kamor hočete«, je mencial ter se brezmiselno smejal predse. »Tako se smejejo norci«, se je Zala za hip ustrašila njegovega smeha, a koj nato: »Pomagati mu moram.« Prijela ga je pod pazduho in s silo potegnila s seboj. Brez volje se je dal voditi krepki, zreli mož.

Molče sta prispela do njenega stanovanja.

»Sedite, prijatelj!« je potisnila naslanjač k njemu ter mu nalila konjaka.

»Pijte!«

Zvrnil je čašico in je pol polil po sebi.

»Še enega, prosim!«

Odrpala je škatlico cigaret ter jo položila predenj. Prižgala je sebi in njemu. Cigareta v njegovih tresočih se prstih je vsak hip ugašala.

»Kaj vas je nagnilo, da zavirate pot mojim nameram«, je sovražno izbruhnilo iz njega.

»Prelep večer je bil. V takih večerih se ljudje ne ubijajo«, je zazvenel njen glas, poln mehke in toplote.

»Mar mislite, da ste napravili dobro delo?«

»Nisem mislila na to.«

»Meni že niste napravili usluge«, je jedko zazvenela njegova razbolelost. »Vi mislite, da je življenje vredno, da ga prenašamo? Zabita, neumna bitja!« Govoril je bolj sebi ko njej. Zala mu ni ugovarjala. Tiho se je veselila plohe, ki jo je grom napovedal. Naj se izbruha, odleglo mu bo.

»Ali ste kdaj občutili, kako je težko izgubiti vse, kar ste ljubili, kar je bil smisel vašega življenja? In še osebo, ki vas je edina ljubila? A, kaj?«

»Izkusila sem marsikaj, čeprav ne tako kot vi.«

»Le kaj ste mogli prebiti v svojih šest in dvajsetih letih? Kakšno smešno, solzavo ljubezen.«

»Tudi to, pa me le ni zastran take ljubezni vrag vzel. Vam pa je skoraj pomračil razum«, je vrnila Zala udarec.

»Meni? Meni? Kdo vam je to povedal?« je razburjen šinil pokonci.

»Sedite lepo nazaj! Tako.«

»Kdo vam je to rekel?«

»Umirite se, nihče mi ni pravil. Slutim le, da je to prvi in poglobitveni vzrok; nanj so se obesili še drugi in vse to vas je danes gnalo na železniški nasip.«

Gledal jo je s široko razprtimi očmi skrajno presenečen.

»Dobro je, popolnoma se je zavedel«, si je čestitala Zala in pristavila vodo za čaj.

Vzel je drugo cigareto in zakadil s polnimi pljuči. Zala mu je spet sedla nasproti. Skozi oblake gostega dima je iskal njene oči, ki so s svojim

čistim sijem prodrle v mozeg njegove duše. Pogledal je vanje. Zala mu je prikimala. V pogledih je govorilo priznanje in razumevanje. Voda je pošumevala nad višnjevimi zublji vinskega cveta.

Nekaj ji je hotel reči. Zala mu je s kretnjo roke prepovedala.

»Zdaj bova pila čaj. Odpočijte se, prijatelj!«

Preteklo je nekaj trenutkov dobrodejnega molka. Zala je nalila čaj in ga ponudila prijatelju. Molče je srknil nekaj požirkov in odrinil lonček na sredo mize.

»Ne morem!« Belič je zbiral moči. Zala je molče čakala. »Ne pustim ga, dokler ne vrže iz sebe svojo bolečino.«

Belič je naredil kretnjo, kakor da hoče vstati, zbežati. Mišice okoli ust so mu zopet močnejše podrhetevale.

»Jaz, jaz ne morem več... Marijo sem ljubil...« Sesedel se je spet nazaj in ves utonil vase. »Rad sem jo imel, njo, svojo ženo... Vzela sva se tik pred vojsko. Dvajset let je imela, ko sem odšel... in ubil sem jo...«

Zala se je stresla.

»Ah, ne z nožem, ne s puško — s hudobijo le. Odšel sem na bojišče in jo pustil doma v varstvu svoje matere. Pričakovala sva otroka. Kako sem bil srečen takrat in kako strašno sem plačeval tisto srečo. Na bojišče so mi pisali, da je zbolela ob porodu. Otrok je umrl. Trpel sem z njo in bil vesel, da je vsaj ona ostala. Dolgo, zelo dolgo nisem prejel pisma iz njene roke. Mati mi je pisala namesto nje. Povedala mi je, da je Marija ozdravela in odšla k svojim, da se odpočije. Nič ne vem, zakaj je šla domov. Še danes ne vem, zakaj, kar me strašno peče. Da ni odgovarjala na moja pisma, dokler je bila v postelji, razumem. Ali zakaj ni potem, zakaj ni bilo potem nobenega glasu od nje?« se je odtrgalo vprašanje z njegovih izsušenih usten.

»Je li vaša mati rada imela snaho?« se je vmešala Zala, ki je zaslutila vzrok nesreče.

»Njo? Ne vem? Menda jo je imela.«

»Ah, menda!«

»Da, strašno se je bala najine zveze. Ne vem, zakaj.«

»Kaj pa vi? Ali ste bili materin ljubček?«

»Da, najrajši me je imela. Še preveč.«

»Hm, pa niste nič sklepali iz tega?«

»Vi sumite mojo mater!« se je Belič spet pogljal kvišku.

»Da, sumim! Še več, obtožujem jo!«

»Ni mogoče!« se je zgrabil za lase v strašni slutnji.

»Kdo pa vam je pisal, da je vaša žena odšla?«

»Mati! Ona mi je tudi pisala, da se je Marija začela lahkomišelnosti vesti, odkar ni več pod njenim varstvom.«

»Zdaj sva skupaj, prijatelj. Kdo vam jamči, da je vaša žena prejela vaša pisma?«

»Uh — — ne! Prestrašno je!« je stokal obupanec.

»Resnično bo.«

Belič se je ves skrčil. »Moja mati ni bila sposobna za kaj takega.«

»Ali ste bili potem kaj doma?«

»Da. Prišel sem na dopust ves zastrupljen z ljubosumjem.«

»Pa?«

»Mati me je sprejela z neizmerno ljubeznijo. Tolažila me je in hrabrila: 'Ponosen bodi, ne ponižuj se pred nevredno. Beliči nobenega ne prosijo, ne ponižujejo se.' Nič določnega ni rekla o Mariji; le teta, ki je bila tisti čas pri moji materi, je pri večerji mimogrede povedala, kako je videla Marijo v družbi mladih častnikov.«

»Lepo sta tašča in teta izrinili neljubo snaho. A vi ste bili ponosni in niste vprašali žene, kako in kaj? Popolnoma prav se vam godi! Tudi vi ste strašno krivi!«

»Milost! Mati ni mogla zato, če sem grešil jaz.«

»Storila je v svoji preveliki ljubezni do vas. Ona ni mogla pretrpeti, da ji je Marija odvezla vašo ljubezen«, je hladno kot led ugotovila Zala.

»Mati!« je zahropel Belič in obraz se mu je spačil v strašnem spoznanju.

»Obe sta mrtvi. Nič več se ne dá popraviti. Hoteli ste za njima, počemu neki?«

»Tisti večer, ko je teta, tako mimogrede, ob sodila Marijo, sem zbežal od doma, naravnost na bojišče sem prosil. Iskal sem smrti in stokrat se me je ognila.«

Zala mu je nemo prikimala.

»Pred koncem vojske mi je mati pisala, da je Marijo pobrala španska. Kamen se mi je odvalil od srca. Če jaz nisem bil vreden njene ljubezni, naj je tudi drugi ne uživajo. Muke ljubosumja so minile, zdelo se je, da bom ozdravel«, se je oddahnil, ko je končno toliko povedal.

»Vendar sem se motil...« je z muko nadaljeval Zalin gost. »Ljubosumje, ta strašna muka, je nehalo, ali takrat se je začela nova bolezen, vse hujša od prve. Zavratna, potuhnjena bolezen sumnje in dvoma o vsem, o vsem na svetu. Zgubil sem vero, zgubil sem voljo. Tudi moja mati je takrat prestala svoj del.«

Zala je tiho prikimala, popolnoma ga je razumela.

Hinko Smrekar: En starček je živel... (Iz leta 1917.)

»Sumničenje in neodločnost sta počasi razjedala vse zdravo in dobro v meni. Po dveh letih sem bil podoba prav takega izgubljenca, kakor me vi, prijateljica, iz neznanega vzroka danes tu gledate. Le o enem edinem nisem nikoli dvomil: o materini neskončni ljubezni. Ona me je silila v veselo življenje, da se razvedrim od svojih gro-

zot. Užival sem plačano ljubezen in pil iz motne kaluže življenjskega dna, dokler se mi ni uprlo. Izgubil sem vse; nič več nimam tu opraviti.«

Belič se je spet pogreznil v obup.

»Imate še vse polno opravkov.«

Ozrl se je vanjo s topim, brezmiselnim pogledom.

»Marija je bila vaša in vaše matere žrtev.«
»Nikdar ne morem popraviti greha!« je za-
ječal Belič.

»Popravite, kolikor morete. Pa saj ste plače-
vali svoj greh s ceno najhujšega trpljenja. Vrzite
iz sebe tisto nezdravo zavest, da ste sami žrtev in
obsojenec! Ali ni še nekaj, kar se vam je zagrizlo
v srce?« je sumila Zala.

»Jaz se bojim, zahrepenel sem po Korenovi
Julijani.«

»Gospa Juliji?« Zala se je presedla.

»Da. Še trpim, ne vem, kaj bi...« je izdaval
Belič svojo zadnjo skrivnost. Zala se je zamislila.
Z njim je bilo teže, kakor je pričakovala.

»Tak sem! Pljunite name!«

»Nesrečni ste«, je obzirno pobožala njegovo
roko. Takrat se je njegova bolečina prelomila.
Omahnil je in iz njegovih prsi se je trgalo strašno
ihtenje. Zala je tiho odšla.

»Rešen je! Bodi Bog zahvaljen!«

Noč se je nagnila k jutru, ko je Zala spremila
svojega gosta do vrat. Njegov obup se je redčil.
Skozi zamišljene poglede je svetila tiha vdanost,
znamenje ozdravljenja. Izgubil je ljubezen in na-
šel mnogo več, prijateljstvo in trdno vero vanj.

Osem dni za tisto hudo nočjo je Zala pisala
svojemu zaročencu. »Izpit za stalnost je srečno
pod streho. Pri nas ni posebnih novic, razen da
je Belič, vodja našega računskega oddelka, pre-
stavljen. Včeraj je odpotoval. Naša strojepiska,
gospodična Brvar, joka za njim. Nihče ni slutil,
da ga je imela rada. Smejejo se revi. Meni je
Beliča žal; dober tovariš je bil.«

11.

»Človek bi rekel, da si se v zemljo vdrla;
tako malo te je na spregled. Kaj pa prav za prav
delaš tako sama doma?« je oštela Pavla Zala že
od vrat.

»Kaj delam; od vsega po malo. Pišem, berem,
v službo hodim in tudi mislim in sanjarim.«

»Toliko pisariš svojemu zaročencu?« je Pavla
pokazala na mizo.

Zala se je zasmejala Pavlini začudenosti. »Saj
vidiš, da to niso zaljubljena pisma — ti gosto
počečkani papirji.«

»Kaj pa so?«

»Članki in spisi za liste.«

»Članki — spisi —?« se je zavzela Pavla.

»Kaj se tako čudiš?«

»Zdaj mi je marsikaj jasno«, se je udarila
Pavla po čelu. »Ti si torej tista...«

»Kakor vidiš.«

»In potopisi v drugih listih?«

»Tudi tisto je moje.«

»Da, da, zdaj vem, zakaj si se zarila v samoto
in zakaj te vsak obisk moti. Aha, nemara ti ni
prav, da sem prišla?«

»Ne bodi malenkostna, ljuba Pavla! Saj ni
tako hudo.«

»Prišla sem, da te povabim na naš poslovljni
večer. Prestavljena sva v Slovenijo in drugi teden
se na Brezjah poročiva.«

»Tako hitro?«

»Mudi se nama. Čim prej greva od tod, tem
bolje.«

»Kdaj odpotujeta?«

»Kakor hitro bo vse pripravljeno. Jutri zvečer
te pričakujeva! Povabila sva iblajtarja in mojega
nadzornika. Boš prišla?«

»Prav gotovo!«

»Greš malo z menoj, do trgovine?«

»Ne zameri! Imam še delo nocoj.«

»Škoda«, se je malo našobila Pavla. Zala je
skomizgnila z rameni.

»Njeno pisarstvo ji je več ko vsi prijatelji«,
je mislila užaljena Pavla, ki je bila prikrajšana
za imeniten užitek veselega pogovora o loncih in
omarah.

»Pavla je užaljena, ker nisem šla z njo. Ni mi
do pogovora o ponvah. Če ji je prav ali ne. Pavla
je dober deklič; ali tako daleč je od mene s svojo
srečo, da me še malo ne razume, čeprav je vzkli-
kala: 'zdaj pa mi je vse jasno'. Kaj ona ve o slasti
in omami ustvarjajočega dela? Nič, še sluti ne,
da je kaj takega mogoče.« Zala se je zopet zatopila
v svoje delo ter vsa zaživela v svojih svetovih.

Tako ji je mineval čas. Dosti sprememb se je
zgodilo v njenem uradu in družbi. Gospod Molek
je bil upokojen. Dobili so novega starešino in
novega vodjo računskega oddelka. Na mesto go-
spoda Molka je prišel gospod Mrdun, ki je bil
v vsem prava podoba svojega prednika. Vodja
računskega oddelka je bil postarni, prekasti
dr. Miletič. »Praskalo« so mu rekli zaradi njegove
sitnosti. Bil je izmed tistih ljudi, o katerih pra-
vijo, da iščejo dlako v jajcu.

»Svet se je postavil na glavo«, je imel navado
reči, če mu ni bilo kaj prav. To je bila vsa njegova
življenjska modrost.

V zadnjih dneh je bila Zala vsa v pričako-
vanju svojega zaročenca. Veselila se ga je, čeprav
je na dnu svoje duše še zmerom omahovala. »Vse
se mi zdi, da nisva za skupaj«, je godrnjala sumnja.
»Eh, kaj? Dober fant je; malo potrpljenja bo
treba, pa bo šlo«, jo je priganjala mladost.

»Gospodična, neki gospod vas išče«, je rekel Zali služabnik sredi največjega dela.

»Kdo bi utegnil biti?« se je vprašala začudeno Zala. »Mira vsi poznajo...«

»Je res zame vprašal?«

»Da, da, vas išče!« je potrdil služabnik.

Ko je prišla ven, je ugledala na hodniku visoko, plečato postavo mladega moškega, ki se je mirno sprehajal.

»Ne poznam ga, kdo li je?« je upirala Zala poglede v široka pleča. Neznanec, kakor bi bil občutil njene poglede, se je sredi hodnika naglo obrnil in krenil naravnost proti njej s širokim smehljajem na zdravem in polnem obrazu.

»Zala, kaj me ne poznaš?« so se smehljale njegove oči. Zala je še trenutek podvomila, potem so se ji oči široko odprle: »Ruda! Ruda!« Zemlja se je zazibala pod njenimi nogami. Vsa kri se ji je zlila v srce spričo tega srečanja.

»Sedi, Zalka!« S težavo je napravila nekaj korakov do hrastove klopi; kolena je niso ubogala. Sedel je poleg nje in ji nekaj veselo pripovedoval. Zala ni razumela, kaj ji je pravil, le godba njegovega glasu jo je dramila. Megla se je redčila pred njenimi očmi.

»Kaj te je prineslo v te kraje?« je zmogla po dolgem molku.

»Tvoje ime me je priklicalo.«

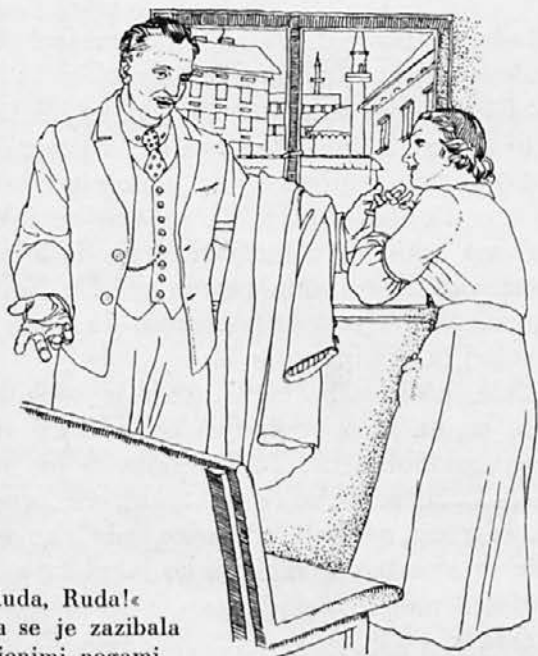
»Moje ime?«

»V nekem uredništvu so mi dali tvoj naslov.« Zala se je veselo nasmehnila.

»In tako sem te prišel obiskat.«

»Le zaradi mene si prišel?«

»Da, le zaradi tebe.«

»Ruda, Ruda!«
Zemlja se je zazibala
pod njenimi nogami...

Tedaj se je dvignil v njeni duši vihar zadoščenja in sreče. Izpod gostega pepela je mogočno zaplapolala njena prva ljubezen. Prevzelo jo je s tako močjo, da je zgubila razsodnost.

»Presrečna sem, Ruda!« je dahnila Zala v vrtilincu presenečenja.

»Zdaj si v uradu,« se je ovedel Ruda, »povej, kje se snideva popoldne?«

»Saj res. V hotelu 'Pri zlatem soncu'; prišla bom na kosilo in potem sem vse popoldne prosta.«

»Hvala, Zalka! Pričakoval te bom.« — »Na svidenje!« sta se poslovila skozi vlažno meglo svojih oči.

Zala se je vrnila na delo. V njej je vse gorelo, bučalo, vrelo. Pisarna se je sukala okoli nje in številke pred njo so plesale v krogu. Po desetih letih sta se zopet našla.

»Kaj se vam je zgodilo?« je vprašala skrbna Julija svojo mlado prijateljico.

»Star znanec, naš sosed, me je obiskal«, je skrila pol resnice previdna Zala.

»A tako; zdaj razumem, zakaj vas je tako prevzelo. Bili ste blede ko smrt.«

»To je tovariš moje prve mladosti.« Julija je zadovoljno kimala: Človeku se zdi, ko da se je vrnil iz večnosti tisti blaženi čas.

Uradniki so kosili. V veliki hotelski dvorani je bilo mirno. Tišino je motil le žvenket jedilnega orodja, klici natakarejev in ukazi gostov. V najbolj oddaljenem kotu je sedel osamljen potnik in nestrpnno pričakoval prijateljico svojih mladih let.

»Kako se je spremenila in razvila! Kdo bi si bil mislil, da bo kdaj iz visokonogega, voglatega dekliča postala tako omamno lepa ženska.«

Zala je hitela h kosilu. Iz bledice njenega temnega obraza so žarele velike rjave oči. »Končno je prišel moj Ruda. Bog ve, ali je še prost?« je vprašala tiha skrb. »Gotovo je; saj je le radi mene prišel tako od daleč«, je pokrila vihrava sreča vsako sitno misel.

»Si dolgo čakal?« je vprašala z nežno skrbjo.

»Čeprav! Glavno je, da si tukaj. Njune oči so se smehljaje pogovarjale.

»Gospodična, ali naj prinesem kosilo?« je vprašal natakara.

»Da, da, kar prinesite!«

»Meni tudi!« se je oglasil Ruda.

»Kaj pa naj prinesem?«

»Kar hočete!« je odbila Zala preuslužnega natakarja. Motil jo je s svojo navzočnostjo. Z Rudom je hotela biti sama in nemotena.

»Zdaj pripoveduj! Čakam!« je zahtevala razigrana Zala.

Hinko Smrekar: Sv. Miklavž — zavetnik brodarjev.
(Osnutek za oltarno sliko.)

»In tako sem končal študije. Dolgo nisem mogel dobiti službe. Končno so se me usmili in mi dali pripravniško službo v majhnem bosanskem mestu.«

»Ti si živinozdravnik?«

»Da, saj veš še iz najinega dopisovanja. A zdaj povej, zakaj si vse tako pretrgala! Saj je to bilo edino, kar naju je vezalo«, je očital Ruda.

»Zdela se mi je taka edina vez prepapirnata.«

»Kako misliš?«

»Vidiš, Ruda; tvoja zadnja pisma so bila tako — kako naj ti povem?«

»Kar naravnost reci!«

»Suhoparna in mrzla. Zdelo se mi je, da mi pišeš nekako iz navade in morebiti iz neke dolžnosti. Ali sem se motila takrat?« je uprla vanj svoj pogled, poln neizrekljive toplote.

»Seveda si se motila. Vedno sem mislil nate. Še sedaj hranim nekaj tvojih pisem. Polna so duha in čustva.«

»Pa zdaj?«

»Rad bi dobil mesto v teh krajih. Pravijo, da se v teh krajih dá dobro zaslužiti v moji stroki.«

Zala se je nemirno zganila. Strašno neprijetno ji je bilo tisto o zaslužku.

»Zastran zaslužka? ... Ali si še fant?« je udarila Zala naravnost. Njene oči so plamenele.

»Že nekaj let sem poročen.«

Za hip se je zgrnila tema pred Zalo. Ramena so se ji stresla. Vzdignila je glavo in ujela njegov pogled. »Kako se je to zgodilo?« je vprašala z glasom, ki je odmiral.

»Oh tako, kakor se zgodi večini naših ubogih inteligentov. Stanovanje in hrano sem imel pri njih. V začetku nisem imel s čim plačati. V hiši so bile tri za možitev godne hčere.«

»Naprej že vem, ni treba pripovedovati. Si vsaj srečen? Imaš otroke?«

»Srečen — bi lahko bil le s teboj. Odkrito ti povem, da ni prave ljubezni med nama. Razumi, mlad sem bil in vsega lačen; pa se ti nastavlja polna skleda...« se je hitel opravičevati, ko je videl, da ji krčevito podrhtevalo ustnice. »Tudi otroke imam, dva dečka in deklico.«

»Potem si srečen oče«, je ugotovila Zala s tujim glasom.

»Hm — srečen...!?!«

»Zakaj si me iskal?« je zdaj trdo vprašala ona.

»Tako, sam ne vem; nekaj me je gnalo, moral sem te videti.«

»Neumnost! Jaz sem namreč tudi nevesta!«

Dolg molk je obtičal trdo med njima. Zali so se podirali svetovi.

»Vsega si kriva ti! Ti si prva pretrgala najino edino vez.«

»Jaz kriva!? Ker si ti prodal svojo prostost za skledo leče«, je planilo njeno užaljeno samoljubje.

Ruda je povetil glavo. »Razumi me, Zala!« je moledoval, ko sta zapuščala hotel.

»Slišiš, Ruda! Res je, rada sem te imela in še zdaj te imam! Kljub temu boš odšel praznih rok. Jaz hočem od izvoljenca vse, miloščino prihrani za drugo. Pojdi in glej, da se več ne srečava! Kaj si me tako malo poznal? Prav do zdaj sem še omahovala in odlašala s svojo poroko. No, danes se je odločilo. Grem v ta zakon, da bom varna pred seboj in pred teboj!«

»Zala, poslušaj! Zmeraj sem le tebe ljubil! Spomni se, da mi še dolguješ poljub; ali veš, od kdaj mi ga dolguješ? ... Spremila si me na postajo ... Ločil se bom, če zahtevaš, vse, vse bom storil, le reci; ne beži od mene, zdaj ko sem te našel!« je strastno stiskal njeno laket.

»Molči, molči, molči!«

»Zala?«

»Prepozno si prišel!« Zbežala je od njega. Žalosten in ubit je ostal Ruda sredi poti.

»Pa bom le ostal, prepričal jo bom. Usmilila se bo moje ljubezni!«

Zala se je vrgla na posteljo in tako ostala dolgo nepremična. Sto nasprotujočih si misli in čustev je vihralo v njej, ali nad vsem je strašno žgalo razočaranje.

Vse njeno bitje je ječalo v bolečini. Ona mu je sicer rekla, naj zgine z njene poti, v njej sami pa se je bil še boj med strastjo in razumom.

Drugi dan je bila mirnejša. Za ceno strašnih bolečin je zmagala pamet. »Oh, ne zastran žene, ki si ga je kupila, zastran otrok mi je. Nimam pravice razdirati njih družine«, je utemeljila svoj odlok pobita Zala. Bilo ji je težko, strašno težko in zajokala je v sobi — sama s svojo bolečino.

(V drugo naprej.)

ŽALOSTINKA

Vinko Beličič

*Ti nisi ne prva ne zadnja znanilka izpolnjenih nad,
ki sklanja pred tabo moj duh se v nemoči.
Ko prah z mojih nog odpihavaš, spokojnost se zgublja
in čutim: zapisana smrti je najina bežna pomlad.*

*Prezgodaj prišla si, vsa v cvetju, z obličjem brez gub,
a vendar — pobožal bom svetle pramene las
in nagnil obraz do otroško začudenih lic,
ukradel nevajenim ustnicam prvi in zadnji poljub.*

*Le enkrat me zmedla in zmogla bo tvojih oči jasnina —
in zbogom, ti rosni moj cvet iz dobrave sanj,
ah, zbogom, ti ptičica bela, saj nisi mi sojena,
o zbogom, saj ti si prenežna za zvrhano čašo pelina.*

FATA MORGANA

Vinko Beličič

*Minila je dremavica, nemir odseva iz oči,
na lica dahnile so sence blede,
zatrepetala ti usta, dekle, utihnile besede,
srce se skrčilo ko cvet ob dežju. Zadnji zvon doni.*

*Strmiš v ugasli soj in krčevito trgaš se iz rok,
vse bolj narašča mrak, temnije njive
in vse močnejše vabijo te hiše sive,
ne zadrži objem te več, ne ustavi moje duše jok.*

*Za tabo zrem in usta stiskam, ko da sem okamenel,
vsak tvoj korak — razdalja se poveča
in manjšaš se ko dogorevajoča sveča —
jesenska sapa žge me kakor tvojih plahih nog odmev.*

Hinko Smrekar: Sv. Trojica. (Osnutek za cerkveno sliko.)

OB OKNU

Ivan Čampa

*Nenadoma iz postelje planila je:
saj v vetru se zganila je zavesa
in nekaj ji spolzelo je prek trudnega telesa,
da v mrzličnem občutku se zbudila je.*

*Drhteče prsi ji oblil je mehkih las
kipeči slap, ko rožmarin je odmaknila
in prek zidu se mrzlega v temò sklonila,
da videla bi, kaj je šlo skoz spečo vas.*

*Morda je bil spomin nekdanjih lepih dni,
ki se povračajo nocoj, morda pomlad
se je poslavljat šla od sanjajočih trat?*

*Ko ji zanesel je iz grede mrzli pih
dehtečega jasmina razdražljivi dih,
spoznala je, da v srcu jo skrionost boli.*

PRAVLJICA O SPEČI CARIČNI IN SEDMIH JUNAKIH

A. S. Puškin¹ - Tine Debeljak

Car s carico poslovi se,
v daljne kraje napoti se.
Sama ga odslej gospa
čaka žalostna doma,
v lini dan in noč poseda,
čaka, čaka, v polje gleda,
da so vneta ji oči,
zroč od zore do noči.
Ah, ni videti še carja,
vidi le zamet viharja:
sneg na polje se vali,
zemlja se pod njim beli.
Mescev že devet mineva,
v polje zre še vedno reva.
Na božični pa večer
porodi vladarju hčer.
Drugo jutro v uri rani,
dan in noč pričakovani,
v grad svoj končno le vendar
se povrne oče car.
Vanj upre oči goreče,
težko vzdihne od te sreče —
ne prenese je srce
in — umre še tega dne.

Dolgo car se ni utešil,
ve, da smrt je sam zagrešil.
Leto je ko sen prešlo,
car je drugo vzel ženó.
Da takoj povem resnico:
ta bilá je za carico!
Lepa, vitka, bela vsa,
z umom in vsem vzvišena,
a — ponosna, prepirljiva,
samoljubna, zavidljiva.
Dano ji za balo z njo
je zrcalce čudežno.
Svojevrstno to zrcalo,
ki je govoriti znalo!
Če le vzame ga v roké,
razvedri se ji srce,
predenj stopi, lišpa lica,
govori mu, čuj, carica:
»Oj, zrcalce ljubljeno,
reci mi resnico vso:
Je katera še bolj mična,
bela bolj in rdečelična?«

Ogledalce reče ji:
»Ti, carica, spora ni,
si na svetu najbolj mična,
najbolj bela, rdečelična!«
O, kako zahohota se
in na prste, glej, zravná se
in z očmi pomežikuje
in z rameni pomiguje,
zavrti se na vso moč,
v ogledalce svoje zroč!

A carična mladoleta
tiho se medtem razeveta,
rase in ne ve nič svet,
da vzcvetela je v diven cvet:
črnooka lepotica,
skromna, dobra, rdeča v lica.
Ženin vprašal je po njej,
kraljevič mlad Elizej.
Zdaj prišel je in jo snubi,
car za balo mu obljubi
sedmih mest bogastva vsa —
štiri tisoč hiš to da.

K poslovilni pa zabavi
se carica zdaj odpravi,
pred zrcalcem postoji,
lišpa se in govori:
»Je katera še bolj mična,
bela bolj in rdečelična?«
In odgovor tak dobi:
»Je carična še bolj mična,
bela bolj, bolj rdečelična!«
O, kako jo gnev oblije
in s peto ob tla pribije:
»Ah, ti steklo mrzko ti,
kako lažeš mi v oči!
Kako moreš njo hvaliti?
O, to hočem ji izbiti!
Res, da zdaj vzcvetela je,
čudno ni, da bela je:
mati z njo pod srcem v lini
zrla je le po belini.
Toda reci mi, kako
meriti se da z menó?
Le priznaj, da v mestu ni je,
da nikjer v mejáh Rusije,
da na svetu lepše ni!«

A zrcalce spet trdi:
»Je carična vsebolj mična,
vsebolj bela, rdečelična!«
Kaj? Carica pobesni
in v zavisti pobledi,
ogledalce vsa zelena
v kót zdaj vrže ljuta žena
ter ukaže Črnavki,
svoji sivi služkinji,
koj peljati v gozd carično,
zvezati jo nepremično
in pustiti tam živó,
da volkovi jo snedó.

Vrag ravna li z besno babo?
Služkinja carično s sabo
skozi temen les peljá,
da med potjo v dnu srca
slutnje deklici zbude se,
v strahu se do smrti strese
in zaprosi: »Draga, dej,
česa kriva sem, povej!
Nič ne mori me, starica!
Ko postanem jaz carica,
takrat ti poplačam vse!«
Služkinji zasmili se,
ne priveže je k drevesu,
ne ubije v temnem lesu.
»Bog s teboj!« jo izpusti.

Črnavka domov hiti.
»No?« vprašuje jo carica,
»Kje carična lepotica?«
Služkinja odgovor da:
»Sama sredi je gozdá
zvezana močno, brez nade,
da, če v kremplje zvéri pade,
manje ji trpeti bo,
laže ji umreti bo!«
Je carica raztrobila:
»Carska hči se je izgubila!«
Joka bedni kralj po njej,
kraljevič pa Elizej
vdano še pomoli k Bogu
in odjaše proti logu,
da poišče deklico,
oj, mladó nevestico.

Sama je carična v lesi
vso noč bdela med drevesi,
blóдила zdaj sem zdaj tja —
glej, tu lepa hišica!
Pes pozdravi jo, zalaja,
ves vesel naprot prihaja;
ona tiho gre pred dver —
žive duše ni nikjer.
Pes zvestó se približuje,
se carični prilizuje,
da v naročje vzame ga,
božati zdaj jame ga.
Vrata tihoma odpira,
se z začudenjem ozira:
svetla sobica, okrog
polne stene so preprog,

miza ravno pod svetniki,
klop ob peči je veliki.
Vidi deklica, ljudje
dobri v hiši tej živé.
Hoče se ji odpočiti —
ali kje ljudje so skriti?
Gre carična ko doma,
vse pregleda vrstoma,
še prižge ikoni svečo,
vrže panj še v peč gorečo
ter na klop se položi —
skup so padle ji oči.

Bliža čas se za kosilo.
Kar z dvorišča, čuj, vstopilo
sedem mladcev je mladih,
hoj! junakov brkastih.
Starši dé: »O čudov tri sto!
Kako krasno vse je čisto!
Kdo uredil sobo to,
gospodarjev čakal, kdo?
Kdor je bil, naj se ne skriva,
tu pri nas se dobro biva:
če že star si morda mož —
dedek nam do smrti boš;
če si morda fantič zali —
bomo bratca te nazvali;
če si starka, o, potem
bodi dobra mati vsem;
če pa mlada si devica —
bodi draga nam sestra!«

Zdaj carična se zbudi,
h gospodarjem gre s klopi,
nizko se pokloni v pasu,
oprosti v tresočem glasu,
da je v goste k njim zašla,
dasi nepovabljena.
Mladci pa takoj spoznajo,
da carično tu imajo,
k mizi usedejo se z njo
in potice prineso,
časo vzame vsak zvenečo
in izpije v njeno srečo.
A carična, glej, mladá
noče vinca rujnega,
vzame drobec le potice,
da pokusi njih slaščice,
ter zaprosi jih lepo,
da počiti ji dado.
Deklico pod krov peljajo,
svetlo sobico ji dajo
in pustijo samo tu,
da se odpočije v snu.

Dan za dnem gre kov navadi,
v gozdu pa carični mladi
dolgočasno prav nič ni
med junaki sedmimi.
Prej ko zarja vzgre rumena
bratje ko družina ena,
hoj, sprehajati se gredó,
streljat čaplje nad vodó,
vadit težko si desnico,

¹ Aleksander Sergejevič Puškin (1799—1837) je največji ruski pesnik ter eden največjih svetovnih pesnikov sploh. Letos 10. februarja je poteklo sto let, odkar je umrl za posledicami dvoboja. Ob tej priliki se ga je spominjal ves svet ter slavil njegov spomin. Tudi Slovenci smo ob tej priliki preveli več njegovih pesmi, pripravljenih pa je še več publikacij, med njimi celotni izbor Puškinovih Pravljič v prevodu in z literarno-kritičnim uvodom dr. Tineta Debeljaka. Prevod bo izdala Mohorjeva družba v svojem Cvetju. Iz te zbirke priobčujemo sedaj Pravljičo o speči carični in sedmih junakih. Svoj čas (1924) smo priobčili v našem listu Pravljičo o carju Saltanu.

gonit zver z ostró strelico,
ali s pleč jemati glavó
rusemu Tatarju, ho!
ali gorskemu Čerkesu,
ki še rokovnjači v lesu!
A carična deklica
gospodinji jim doma,
čisti, kuha, prah otira,
niti malo ni prepira.
Vsi so zadovoljni z njo.
Dan za dnevom gre tako.

Bratje so dekle vzljubili,
nekega dne pa vstopili
vsi naenkrat so pred njo,
vsi v zadregi, kar nato
najstarejši: »Lepotica,«
reče, »vsem nam si sestrice,
vsem nam sedmim pa srce
bíje zate: vsak zasé
hoče te za ženo vzeti.
Ne vemo, kaj zdaj početi.
Ti pomiriš nas lahko:
enemu si za ženo,
drugim bodi za sestrico!
Kaj zmajuješ nam z glavico?
Naj nam to odgovor bo?
Kaj mi kupca za blago?«
»Oj, čestiti moji mladei,
oj, vi rodni moji bratci!«
govori jim deklica.
»Če vam lažem, za Bogá,
žive me ne dajte z mesta,
vedite — jaz sem nevesta!
Meni ste enaki vsi,
umni, vdani, cenjeni,
vse vas ljubim neizrečno,
toda drugemu za večno
sem oddana in brez mej:
kraljevič to Elizej!«
Bratje so molče obstali,
se za tilnik popraskali.
»Ni vprašanje greh«, reko,
»in oprostí nam zato.
Ker tako stojte stvari te,
dobro, v redu.« — »Ne vze-

mite
mi odgovora za greh!«
Solze v njenih so očeh.
In z globokimi pokloni
tiho oddaljé se oni
ter v prijateljstvu ko prej
družno spet žive naprej.

V tem carica oprostila
ni poraza, pozabila
ni še deklice lepé,
na zrcalce se srdé
mislila je in ni spala,
končno ga je s tal pobrala.
V svojo sobico hiti,
da si jezo umiri.
Znova se začne krasiti

in mu sladko govoriti:
»Sem nasvetu najbolj mična,
najbolj bela, rdečelična?«
Ogledalce govori:
»Ti, gospa, prekrasna si,
tista pa živi brez slave
sredi gozdnate dobrave
med junaki sedmimi,
ki je lepša kakor ti!«
Oj, gospa besneti jame,

zakriči ji ona s hiše.
»Čakaj, pridem na dvorišče,
sama psa ti pridržim,
kar želiš, ti podarim!«
Črna starka reče glasno:
»Oh, ti dete moje krasno,
pes prekleti, besni vrag,
spravil me je v smrtni strah.
Glej, kako to vpije vame!
»Pridi sem!« Carična vzame

jabolko v roké leti.
Pes zacvili in lovi.
A carična ujame v krilo
sama ga: »Oj, dete milo,
jabolko naj tvoje bo!
Hvala za obed lepo!«
reče starka ji še slaje,
gre, ponižno se klanjaje.

Za carično stopa pes
po stopnicah, tožen ves,
žalostno zre, stoka, laja,
nekaj mu srce razdvaja,
hoče reči samo to:
»Vrzi stran!« A glej, z roko
ona boža ga, tolaži:
»Kaj, moj Sokol, kaj te
draži?

Lezi!« In že gre čez prag,
v sobi s preslico v rokáh
spet za delom k oknu sede,
čaka mladcev, a poglede
v jabolko upre zlató,
v soka mastnega polnó,
sveže, mlado in dišče,
zlato in rumenordeče,
kakor da je v njem sam
med,

vidi se pečka posred.
Čakala bi do obeda,
ni strpeti ji seveda,
vzame jabolko v roko,
nese k ustnam ga ljubkó,
slatno vgrizne, použije
košček še — ta hip zavpije,
strese se — o Bog ljubeč,
carska hči ne diha več,
bele roke razpusti še,
jabolko zakotali še,
zaobrne še oči,
z licem se na tla zvali.
Pod ikono nepremična
glej, leži mrtvá carična...

Bratje isti čas domov
vrnejo se iz lesov.
iz pohoda zmajujejo.
Njim naprot zavijajoče
pes hiti in kot nikdar
sili v dvor jih. »Slaba
stvar!«
bratje, mislijo, skrbijo,
s konji brže pohitijo,
vstopijo, ah, vzdihnejo:
vidi pes tam jabolko,
strmoglav vanj zakadi se,
ga pogoltne, zavali se
mrtev preko tal: biló
s trupom je napolnjeno.

Pred carično mrtvo, blede
brate je do dna prevzelo.
nizko sklonijo glavo,
tiho molijo za njo,

Po najnovejši ruski izdaji.

služkinjo zdaj v roke vzame:
»Ti, lažnivka, varaš me?«
Črnava prizna ji vse.
In carica zapreti ji,
s šibami, aj, zagrozi ji,
če živeti še želi,
naj carično umori!

In nekoč carična mlada
čaka mladcev, kot navada,
v oknu prede, v dalj strmi.
Kar pes pod stopnicami
hov! zalaja na človeka.
Vidi: zunaj starka neka
besnega se oteplje psa
s palico. »Stoj, babica!«

kruha hleb in k starki gre.
Toda na stopnicah že
pes se v noge zakadi ji,
k starki iti ne pusti ji.
Ko pa starka hoče k njej,
pes ko divja zver se, glej,
zakadi naravnost v babo.
»O, gotovo spal je slabo«,
ji carična govori.
»Lovi!« in hleb vrže ji.
Starka kruh je v roke ujela.
»Hvala, deklica,« je dela,
»Bog naj ti blagoslovi!
A v zahvalo, ná, ujemí!«
In k carični, glej, rdeče,
sveže in zlatobleščeče

dvignejo s tal na roké jo, pokopati že hoté jo, se premislijo: ko v snu mirno, sladko spava tu, sveža, krasna sniva tiha, ah, samo mrtvâ ne diha! Čakajo na njo tri dni, a iz sna se ne zbudi. Zdaj obred začnejo žalni: položijo v grob kristalni trup carične prelepé, se ob rakvi uvrsté, v goro pusto jo neséjo in opolnoči denéjo jo v votlino; na stebřé, na verige plétene varno rakev pritrdijo in z ograjo ogradijo. Pred sestrico pa mrtvó k zemlji sklonijo glavó, najstarejši dé: »Spi v grobi! Ugasla je po tuji zlobi ti lepota med ljudmi, duh v nebesih ti živi! Nam vsem bila si sestrica, dragemu si zaročnica, a nihče dobil te ni — le ta grob, ah, grob ta zli!»

Tisti dan se zahotelo je carici spet veselo slišati in vzame, o! ogledalce spet v roko: »Reci, da sem najbolj mična, najbolj bela, rdečelična!« A odgovor se glasi: »Ti, gospa, prekrasna si, ni v življenju je bolj mične, bele bolj in rdečelične!«

Za nevesto vse odslej kraljevič njen Elizej po širokem svetu blodi, plače: »Ni je, ni nikodi!« Komur le vprašanje dá, mu odgovora ne zna, gleda ga v oči smehljuje, ali jih umakne raje. Končno v rdeče Soncece kraljevič obrne se: »Sonce drago, prosim k tebi: leto vse si tu na nebi, spremljaš zimo v vesne čas, vse pod sabo vidiš nas. Sonce, daj mi razodeti, ali videl kje na sveti si carično mi mladó? Jaz njen ženin sem!«

»Lepo«, Sonce mu nazaj zasije: »Videti več davno ni je, vem, da ni med živimi, razen če ni sosed mi

mesec kje je srečal v noči, sled njen padel kje mu v oči.«

Težko čakal Elizej temne je noči poslej. Komaj Mesec nanj zasije, on že prošnjo vanj zavpije: »Mesec dragi, Mesec moj, zlati ti rogljič, postoj! Ti veslaš po tmi globoki, obloliki, svetlooki, dobro ti imaš srce, zvezde gledajo le v té — Mesec, daj mi razodeti, ali videl kje na sveti si carično mi mladó? Jaz njen ženin sem.«

»Lepo«, reče Mesec bledejasno, »če sem videl devo krasno? Ne! Na straži stojim jaz le določen nočni čas. Brez mené odšla nevesta Bog ve kam.« — »O grozna vest ta!« Kraljevič zdaj zaječi. Mesec dalje govori: »Skušaj Veter še vprašati, morda on odgovor da ti? Njemu še vprašanje daj in oprostí — z Bogom zdaj!«

Elizej se ne mudi, k Vetru obrne se, kriči: »Veter, Veter, ti junak, goniš točo in oblak, razgibavaš sinje morje, veješ skozi vseprostorje, najmočnejši od vsegâ razen živega Boga. Veter, daj mi razodeti — ali videl kje na sveti si carično mi mladó? Jaz njen ženin sem!«

»Lepo«, Veter mu v odgovor reče: »Tam, kjer tiha voda teče, gora dviga se v nebo, jama vodi dolga v njo, v jami tej, v temini žalni ziblje se njen grob kristalni na verigi med stebri. Vanj ne vodijo sledi, vse pusto krog tega mesta: v grobu tem tvoja nevesta!«

Veter dalje odhiti. Kraljevič pa zaihti, sklene, da na pusto mesto, pa če zadnjikrat, nevesto svojo gre še obiskat. Gre in hodi, naenkrat

dvigne se pred njim strmina, gora in okrog pustinja in pot v jamo pod goró. Kraljevič zavije v njo. Glej, pred njim v temini žalni

se zaziblje grob kristalni in v kristalni rakvi tu spi carična v svetem snu. Ob ta grob z nevesto milo zdaj udari na vso silo, ga razbije in, o Bog! deva oživi, okrog gleda čudno in ugiba, na verižicah se ziba, vzdihne, mane si oko: »Ah, to spala sem dolgó!« Iz kristalne rakve vstane, ah, kraljiču v roke plane in — zajokata oba.

Iz temé na plan grestâ. Za rokó držeč se zvesto sta na poti v carsko mesto, a pred njima glas leti: »Hoj! Carična spet živi!«

V tem zla mačcha brez dela v sobi je doma sedela in v zrcalce svoje zroč govorila mu, rekoč:

»Sem nasvetu najbolj mična, najbolj bela, rdečelična!« Ji zrcalce govori: »Ti, gospa, prekrasna si, a carična je bolj mična, bela bolj, bolj rdečelična!« O! to zakriči gospa, ogledalce vrže v tla, steče k vratom, nepremično obstoji: v njih, glej, carično! Joj! zastane srčni utrip, mrtva pade tisti hip.

Komaj so jo pokopali, so na svatbo se podali: s svojo se nevesto, glej, ženi kraljič Elizej!

Od začetka ni sveta še bilo lepših svatb od naše: bil sem tam, med, vino pil, komaj brke porosil.

B R A T E C

Leopold Stanek

Tri leta so ti komaj, a se že bojiš noči, otrok moj, strah te tudi je samote; zamišljaš rad se, tvoje velike oči pa žalostno strmé v igrače, svet lepote.

Pogrešaš sonca, vem, otroškega smehljava, brez tekmece ti jed nobena ne diši in igra brez tovariša ti ne ugaja, nerodna v njej se mamica ti zdi.

Neumen tvoj je oče s tujo govorico, otroškega čebljanja se ti hoče le, igranja, tekmovanja z bratcem in sestrico. O vedi, starši tudi ti vse to žele!

Denarja nimamo, bolehnâ ti je mati. Gorjé, od tega naša sreča zavisi! Še upava — kako brez tega mogla bi prestati — da sreča se nam kmalu bolje zavrti.

Oprostí, besedičenj nisi razumel. Glej, temna senca mi je lica oplazila in strašno sem ubog, nesrečen se ti zdel. Le božaj me — s tem sreča se mi je vrnila.

Hinko Smrekar: Naborniki. (Vinjeta iz l. 1911.)

ZGODNJI MACESEN

Janez Jalen

Vlak je zdrdral skozi predor pod Radovljico. Profesor Grom je obrisal z roko zasopljeno okno in se še enkrat ozrl na zasnežene bohinjske gore. Ni odmaknil od njih pogleda, dokler mu jih ni zakrila zelena Jelovica. Vedel je, da snežnikov nekaj mescev ne bo več videl. Pa tako se je bil že v mladih letih navezal na Triglav, 'snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja'. Razmišljal je, če ne bi že kazalo peljati v počitnicah tudi odrasčajočega sina na najvišji slovenski vrh. »Bi. Samo, če ne bo žena preveč sitnarila.«

Vlak je bil dolg, dvakrat tako dolg kakor navadno. Iz zadnjih voz se je oglašala harmonika. Fantje so odhajali k vojakom. V Otoče so se pripeljali z Brezij z avtomobilom, v Podnartu so pripodrkovali Kroparji, pri Svetem Joštu sta vstopila samo dva, v Kranju jih je bilo pa vse črno. Pomladansko sonce jim je osvetljevalo sive in črne kovčege, bolj ali manj težke, kakor so pač koga založili doma za na pot.

Grom je stal pri oknu. V sosedni voz so se vsuli fantje iz Predoselj in Preddvora in pod prvo okno je stopila postavna in brhka ženska. Gromu se je zdela znana. Misel mu je zastavila vprašanje:

»Od koga se je prišla posloviti? Od brata ali od sina?«

Vzdolž vlaka so pele tri, štiri harmonike, vsaka svojo vižo. Kljub pesmi in trušču je ujel profesor razgovor pod bližnjim oknom.

»Miha! Ne pozabi, da so vojaški konji muhasti!«

»Nič se ne bojte, mama. Saj sem kónj vaju.«

»Čeprav.« Mami je šlo na jok.

»Mama! Kaj bi! Po božiču se vrnem, čez poletje pa že kako prebijete. Vi sami se nikar preveč ne pehajte za delom.«

Kakor bi hotel to povedati mami na uho, se je Miha sklonil globoko skozi okno. Grom je opazil na fantovem klobuku sveže ozelenelo vejico macesna in ni več dvomil:

»Je. Manica je.«

Kar sama mu je segla roka po aktovko in preden se je zavedel, kaj dela, je že stal na peronu in čakal, da se Manica poslovi od sina.

Vlak se je premaknil. Sto rok se je mahaje dvignilo v slovo, glasovi so se zlili v eno samo zmedo, profesor Grom pa je videl samo, kako je Manica segla sinu v roko, in skozi babilonsko zmešnjavo je razločno ujel, kako mu je rekla: »Z Bogom!«

Vlak je odpeljal. Manica se ni mogla več premagati. Z robcem, ki je pravkar frfotal najstarejšemu v slovo, si je obrisala solzne oči in ga potem spravila v žep plašča. Grom jo je ves čas opazoval. Zazdelo se mu je, da je prišla tista prava minuta, ko naj stopi pred njo.

»Manica! Me še poznaš?«

Manica ga je na široko pogledala: »O, Lojz! Si res ti?«

»Kakor vidiš.« Hotel pa je še pristaviti: »Kako imaš še vedno lepe oči«, pa se je spomnil, da bi ji morebiti ne bilo prav.

Manica mu je podala roko: »Prav za prav«, se je opravičevala, »sem hudo nerodna, ko pravim kar Lojz in ti, ko bi morala vikati in reči gospod profesor.«

»Bodi no, bodi! Kar Manica in Lojz ostaniva, da se laže pogovoriva. Dolgo se nisva videla. Če utegneš, pojdiva skupaj kam kosit. Morebiti kar k Jahaču.«

Maničin, od slovesa žalostni obraz se je še bolj zresnil: »Moj mož je prej, preden se je priženil k nam, vedno ostajal na Stari pošti. In potem vsa leta. Ne bilo bi lepo, če bi po njegovi smrti nazaj premenjala.«

»Tako! Vdova je že«, se je hitro znašel Lojz. Rekel pa je: »Prav, prav. Pa na Staro pošto. Saj bi mi Francelj zameril, če bi zvedel, da sem se ustavil v Kranju in ne bi prišel pogledat, kako jima z Manico rastejo fantiči.«

»Če se ti ne zdi za malo, se lahko pelješ z mano. Imam nov voziček.«

Pred kolodvorom je pazil Manici na konja Kristelj, ki se je že od nekdanj preživljal tako, da je bil vedno vsem na uslugo. Grom ga je koj spoznal. Kaj malo se je spremenil izza njegovih dijaških let. Manica je stisnila postarnemu možu nekaj drobiža v roko in prijela za vajete. Lojz, navajen biti gosposkim ženskam uslužen, ji je hotel pomagati na voziček. Manica ga je hudomušno pogledala: »Mar misliš, da sem mestna gospa?« in se ko dekle zavihtela v sedež. »Prisedi!«

Nič manj mladostno kakor Manica se je pognal tudi Lojz na voziček. Konj je takoj zdrevil. Celó na mostu čez Savo ga Manica ni mogla umiriti. Prešel je v korak šele v sredi Jelenovega klanca, ko je pravkar prehitel dva moška, ki sta se tudi skupaj peljala na enem vozičku:

»Koga pa prevaža Golobovka? Se mar misli drugič možit?«

»Kar dobro bi zadel, kdor bi jo znal pogovoriti.«

»Si slišala?« je vprašal Lojz.

»Sem.«

»No, in kaj praviš?«

Manica je zardela: »Kaj naj rečem. Nič.«

Lojz je pomolčal. Mimo vozička je švignil na kolesu nedorasel fantin. Lojz se je okrenil z glavo, kakor bi gledal za njim, pa je hotel le besedo navezati spet na pogovor možakov:

»Ko bi ta dva vedela, da bo že skoraj trideset let, odkar sem si vse prizadejal, da bi te osvojil, pa nisi hotela.«

»Nisva se prav razumela. Ko bi ti vsaj tiste neumne pesmice ne bil napisal na uto.«

Manica je obmolnila. Lojz jo je začudeno gledal.

Konj je čvrsto vlekel voziček v klanec. Vse naokrog je dišalo po prvi pomladi. V Manici in Lojzu pa so se prebudili mladostni spomini...

Jesen je zorila listje na drevju in pospravljala zadnje pridelke z njiv. Sadje je bilo že vse obrano. Po senožetih in mejah se je pasla živina. Komur je zmanjkalo nastelja, je že mogel za sproti nagrabiti listja.

Ceste proti Kranju so se od zgodnjega jutra čim dalje bolj polnile.

S Sorškega polja in iz obeh loških dolin, izza Šmarne gore in izpod Kamniških planin, iz tržiškega kota in z gorenjske strani, vse je vrelo v Kranj. Z vozmi in peš. Semenj je bil v Kranju.

Gromov Lojz, osmošolec, je že od sedme ure naprej čakal pod kostanji pred gimnazijo na očeta. Uverjen je bil že, da ga pred poukom ne bo videl. Pa se je le pripeljal, zadnjo minuto. Pozdravila sta se, govoriti pa nista utegnili. Le to je naročil Grom svojemu študentu, naj ga opoldne poišče pri Jahaču. In goldinar mu je stisnil v roko, da bo mogel plačati, če bi njega še ne bilo, pa bi tako naneslo, da bi moral prisesti.

Obema se je mudilo. Sinu v šolo, očetu pa na trg. »Hi«, je pognal in že ga je potegnil val voz spet s seboj.

Strašno počasi so tekale Lojzu ure. Pogled mu je venomer uhajal skoz okno na gorenjske gore, katerim je sneg že pobelil temena. Bil je tako raztresen, da bi se ne odrezal kaj prida, če bi ga kdo izmed profesorjev vprašal. Pa mu ni bilo dosti mar. Zanj je bil vselej, kadar je prišel oče v Kranj, velik praznik.

Odkrit je prihitel opoldne domov. Odložil je knjige in se površno pokrižal. Odmolil je bil pravkar angelovo češčenje, ki ga je v vseh treh cerkvah, v župni, rožnovenski in v Pungartu, zvonilo z velikim zvonom. Gospodinji je povedal, da ne bo kosil in naj je namesto njega, če hoče, drugošolec Jaka, ki hodi v dijaško kuhinjo. Stopil je pred motno ogledalo, si popravil samozaveznico, se počesal, navihal brke in odvihral po shojenih lesenih stopnicah navzdol.

Pri Jahaču je dišalo po golažu in pečenki, po tobaku in cigarah. Zasedene so bile vse mize. Očeta ni bilo pri nobeni. Lojz je vprašal točajko Micko. Da mora zunaj nekje biti, je zvedel, ker ga je pravkar videla iti z Golobom mimo okna.

Lojz je pogledal v hlev. Konj pri konju je stal privezan h koritu tako na tesno, da se še brcati niso mogli. Na koncu, že skoraj čisto pri zidu, so se skušali nekaj gristi, pa je hlapec miril njih jeznorito pocviljevanje z dolgim bičem. Domačo kobilo je Lojz našel v hlevu, očeta pa ne.

Stopil je na dvorišče in že zdaleč opazil očetovo posivelo glavo. Prerinil se je do njega. Oče je držal z obema rokama za vrhnji rob plateno

vrečo, v katero mu je vsipal nekaj mlajši možak iz mernika pšenico. Zraven postavnega Poljanca — visoki Gorenjci pravijo vsemu obsežnemu ravnemu polju okrog Kranja Poljansko — pri možu v modrem predpasniku je stalo z velnico v roki deklet, zdravo kakor zrela češnja in brhko kakor pravkar razcvetela roža. Če bi študent, čeprav že osmošolec, ki je tiste čase v Kranju več veljal kakor v današnjih narobe časih profesor, naletel na tako lepoto v gosposki obleki, bi se bil najbrž zmedel. Tako pa... Prikupno je pogledal mladi Poljanci naravnost v oči in veselo pozdravil: »Dober dan!«

»Bog daj«, sta odzdravila hkratu oče in hči. Grom pa je samo na pol obrnil glavo proti sinu: »Lej ga! Kaj ste šolo že končali?«

»Za danes že, hvala Bogu.«

»Prav.«

Lojz je pogledal na domači voz: »Kaj da ste toliko žita nakupili, oče?«

»Si mar že pozabil, da nam je toča letos pobila in da bo treba pomladi prezidati hlevé? In delavec brez kruha hentano malo naredi. Pa menda vendar nisi že toliko učen, da tega več ne veš.«

»Dobro vem in nikoli pozabil ne bom. Samo... kobila bo težko peljala.«

»Ni zlomek. Sam pojdem vso pot peš in v klance ji potisnem.«

Dekle je odvezovalo novo vrečo. Lojz se ji ni zdel prav nič več gosposki. Vse drugače ga je pogledala kakor prvokrat. Pričela je z velnico vsipati žito v mernik. Z vajenim očesom je ogleđoval Grom presipajoče se zrnje. Obraz se mu je čim dalje bolj mračil. Ni zdržal več. Pri zadnji vreči je moral ugovarjati:

»Ta rž je pa precej smetna.«

Golobu je bilo nerodno. Odkar je bil gospodar, je vedno skrbno pazil, da je dobro žito postavljaj na prodaj. Se mu pa taka primeri! Gorenjcu ni mogel oporekati. Dokaj nejevoljen je pogledal hčer:

»Manica! Kako si pa pazila pri nakladanju? Naj se pa človek še na koga zanese.«

»Aha! Manica ji je ime«, se je razveselil Lojz. »Lepo ime.«

Manica pa je zardela, povedala velnico in se opravičevala: »V kašči se sinoči ni več videlo, pa sva s hlapcem nasula to vrečo kar pod macesnom. Velik ptič je tedaj sedel drevesu v krono. Naj-

brž je bila sova. Med žito se je pa vsulo igličevje. Sem mislila, da se ne bo preveč poznalo.«

»Pod macesnom si presipala žito?« je nejeverno pogledal Grom Manico, segel z obema rokama v vrečo in zajel polno perišče rži. Med sivkastim zrnjem so blestele od jesenskega sonca obsevane zlatorumene macesnove iglice. »Čudno!«

»Res mi raste doma pred hišo macesen. Med uto in kaščo. Sam sem ga vsadil, ko sem še krave pasel. Vsako leto prvi ozeleni in med prvimi se obleti. Cela jata ptičev prepeva pomladi v njegovih vejah. In poleti ljudje, ki se ustavijo v moji krčmi, sedé najrajši v njegovi senci.«

Manici je bilo čim dalje bolj nerodno. Oči je povešala in vstran se je obračala. Lojzu ni mogla skriti zadrege.

»Boji se. Doma jo bo oče oštel.«

Prijel je svojega očeta za roke in mu jih razklenil, da se je vsulo žito nazaj v mernik: »Oče! Teh nekaj smeti res ni vredno besedi.«

»Modro si povedal, čeprav so ti komaj dobro brki pognali«, ga je pohvalil Golob. »Če vama je prav,« je Lojza že kar prištel k očetu, »naj za tole rž kupčija ne velja.« Dvignil je mernik: »Manica! Podrži mi vrečo. Vsujva nazaj.«

Grom je prijel za rob mernika in ni pustil presuti. Če bi tudi natančno vedel, da je v vreči celó več smeti kakor žita, bi sedaj ne hotel podreti kupčije: »Da bi Lojza, osmošolca, osramotil. Naka!«

Gromov voz je bil potem kaj kmalu naložen in pripravljen za na pot. Naslonjen na rejene vreče je Grom Golobu plačal žito. Lojz in Manica sta se pa ob Golobovem vozu pogovarjala kakor že večletna znanca.

Šenklašč v cvetju. (Fot. Fr. Krašovec)

Med travami. (Fot. Fr. Krašovec.)

Odšli so v krčmo in sedli k pečenki in vinu. Vedno več sejmarjev je prihajalo. Nekateri z dvema klobukoma, enim vrh drugega, z obnošenim spodaj in novim zgoraj. Drugi so imeli prek ramen spete rožljajoče kocne; prodali so živino. Zmanjkovati je pričelo prostora.

Grom in Golob sta si že dokaj povedala o gospodarstvu, pa se jima je zdelo, da se nista še kar nič pogovorila. Znova sta naročila vina. Za sina in hčer se kar nič nista brigala. Manici in Lojzu pa so se čim dalje bolj svetile oči in dobro se jima je zdelo, da so ju sejmarji stisnili tesno drugega k drugemu.

»Kadar ti pa sin novo mašo zapoje...«

Lojz in Manica sta prisluhnila.

»Če bi tisto leto ne pridelal sam dovolj pšenice, se pri meni oglasi. Ne boš nikjer tako kupil kakor boš pri meni.«

»Saj še ne vem, kako se bo obrnil. Je precej nemirne krvi.«

Mlada dva sta obmolknila. Očeta sta pa izpraznila vsak svoj kozarec.

»Ata!« se je oglašila Manica. »Nama bo treba iti domov.«

»Vama se še nikamor ne mudi. Meni pa se. Daleč smo doma. Klanci so med potjo in v tek kar nič ne bom mogel pognati. Pretežak voz imam.«

»Pa mater bi preveč skrbelo, če bi predolgo vozili v noč.« Lojz je kar vstal.

Do razpotja, kjer se cesta cepi in zavije ena na levo proti Naklemu in naprej čez Ljubelj in Koren, druga pa na desno čez visoki kokriški most v kamniške kraje in čez Jezerski vrh, sta očeta vozila drug za drugim, otroka sta pa šla po hodniku drug poleg drugega. Beseda se jima je zatikala. Golobova pripomba o novi maši je zmedla mladostno prešeren razgovor. In kakor sta se nerada ločila, se jima je po drugi strani dobro zdelo, da ne bo več treba skrivati drug drugemu svojih misli.

Manica je prisedla k očetu na voz, Groma sta pa odšla peš poleg cvrkutajočega voza po napeti cesti navzgor. V Naklem pri Španu sta spila še pol litra vina; kar stoje. Ob razstanku je oče zmajal z glavo: »Pa se mi vendar čudno zdi, da bi macesen rasel pred hišo. Kadar ne boš imel prav preveč učenja, nalašč stopi pogledat, če je res.«

»Ob prvi priložnosti«, se je ves zadovoljen nasmehnil Lojz.

»No, le. Hi!« Grom je počil z bičem.

»Pa mater in vse druge pozdravite!«

»Tudi ti ostani zdrav!«

Oče je vozil kruh navkreber proti domu. Sin pa se je vračal med strnišči in skozi obletajoče se gozdčice, mimo belega gradiča na Okroglem in za Savo navzdol nazaj proti Kranju. Nič ni videl, kako sta v zahajajočem soncu blestela zasnežena vrhova Grintavca in Kočne. Prezamišljen je bil njegov korak.

»Manica!«

★

Med ozimino in ozelenelimi travami so se črnele na novo preorane njive. Bezeg je že pokazal liste. V belih kronah razcvetelih češenj so pošumevali roji čebel. Tudi macesen pred Golobovo hišo je že odgnal. Ves živ je bil. Z njegovih svetlozelenih vej je od svita do mraka donela stoglasna pesem ptičev. Manica jim je odpevala. Z vseh koncev in krajev je vriskaje prihajala pomlad.

Pri mizi pod macesnom je sedel Lojz. Le malo načet hleb kruha je ležal pred njim na lesenem krožniku in konec suhe klobase in cekinasto vino je blestelo v kozarcu. Golobov Perun je stal pred Lojzom, pomahljal tu pa tam z repom in pozorno pazil, kdaj mu Lojz spet vrže kolesce klobase, da ga ujame v gobec. Golobova mama je urejevala gredice v vrtu, Manica pa je pravkar odšla v kaščo.

Hinko Smrekar: Na paši. (Vinjeta iz l. 1911.)

Lojz se je bil popoldne lotil učenja, pa ni zdržal. Preveč lepo je zunaj sijalo sonce. Zaprl je knjigo: »Vrag vzemi odliko. Samo da zdelam. Zdaj grem k Manici.«

In je šel, kakor od jeseni že tolikokrat, mimo pokopališča, na katerem počivata Prešeren in Simon Jenko, šel čez železni most in še naprej proti velesovski strani. Veselo mu je pritekel naproti Perun, še bolj se ga je razveselila Manica. Bila je naravnost židane volje. Med potjo je še dvomil. Ko je pa zagledal dekletov smejoči se obraz, je dobro vedel, da danes z njo spregovori.

Manica je prinesla iz kašče pol peharja česnovih strokov, da jih posadi v vrt. Lojz jo je ustavil.

»Manica! Prisedi malo. Ti nekaj povem.«

»Kaj lepega?«

»Ne vem, kako se ti bo zdelo.«

»No?«

Postavila je pehar na mizo, sedla samo na pol na konec klopi Lojzu nasproti in se z desnico poigravala s pošumevajočimi stroki. Tudi Lojz je segel z desnico v pehar, da je ujel Maničino roko. Pogledal ji je naravnost v oči. Ni mu odmaknila ne pogleda ne roke.

»Manica! Ti veš, kako si meni všeč...«

»Tako«, je bolj dihnila kakor rekla. Iz obraza ji je zasijala vsa lepota.

»In jaz tebi?« je boječe vprašal Lojz.

»Tudi.«

Desnici sta se stisnili.

»Ali si pa že kdaj pomislila, kako bi bilo, če bi se čez nekaj let midva vzela?«

»Kaj ne boš pel nove maše?« se je začudila.

»Ne.«

»Takó«, je zategnila in ga nepremično gledala. Obmolknila sta. Da niso ptiči prav takrat v vejah macesna glasneje poprijeli, bi bila slišala, kako jima utripljeta srca.

»Odgovori, Manica!« je Lojz pogladil dekletovo roko.

»Premalo gosposka bi bila zate.«

»Bodi no, bodi!« je hitel dopovedovati Lojz. »Iz take hiše doma. In še v Loki v samostanu si bila tri leta. Vsak dan lahko pokriješ klobuk. Vse kaj drugega je to, kakor če kakšen ravnatelj vzame kako točajko. In vendar so jih že. In ne en sam.«

»Lojz!« Z vrta je zaklicala mama.

»Kaj bi radi?«

»Namesto da jo mudiš, nama pridi rajši pomagat.«

»Že greva.«

Roki sta se razklenili. Lojz in Manica sta vstala. Lojz je nezavedno vzel iz peharja strok česna. Ni vedel, kam z njim. Vrgel ga je proč. Perun je česen ujel v gobec, ga pregriznil, povsili rep in izbrusil ostro pekočino. Grdo je pogledal Lojza in odšel ležat pred uto.

»Si videla, kako se je nakremžil?« se je skušal delati veselega Lojz.

»Sem.«

Odšla sta k mami na vrt. Več ni bilo prilike, da bi pretrgan pogovor nadaljevala.

Obema je bilo hudo, Lojzu in Manici.

★

Vse gorenjske gore so bile zavite v megle. Jasnine ni bilo videti nikjer niti za dlan. Narahlo je rosil hladen dež.

Golobov macesen se je že obletal. Miza in klopi pod njim so bile gosto posute z odmrliimi iglicami. Že več dni ni nihče sédel pod macesen. Jesenskemu hladu so se gostje umikali v hišo.

Gromov Lojz pa ni hotel ostati v hiši, čeprav ga je Golobova mama silila. Ne. Trdovratno je obstal pri tem, da posedi v uti. Je dobro vedel, zakaj.

Od pomladi, ko je macesen ozelenel, kolikokrat se je hladil v macesnovi senci! Maturo je kljub temu napravil z odliko. Začetega pogovora z Manico pa ni mogel nikdar dokončati, dasi je dokajkrat za dlje ali manj časa prisledla tudi Manica. Je mama vedno znala tako zaobrtniti, da ni bilo nikoli prave priložnosti.

»Danes pa. Če ne bo drugače, vpričo mame jo vprašam.«

Perun je že davno pozabil na česen in ga je spremil v uto.

»Kaj pa, če si ne bo upala vpričo mame tako odgovoriti, kakor ji pravi srce? Nak! Samo med štirimi očmi se morem z njo pomeniti. In pohiteti moram, da nama spet mama ne zmede.«

Manica je prinesla vina in kruha. Prijel jo je za roko.

»Manica! Prihodnji teden odidem na Dunaj.«

»Tako? Kaj boš študiral?«

»Za profesorja.«

»Lepo.«

»Nič ne bo lepo, če nočeš ti z mano skozi življenje.«

Manica je umaknila pogled.

»Dekle! Odgovori!«

Manica je molčala.

»Manica! Obljubi.«

»Kaj bi obljubljala, česar ne vem, če bom mogla izpolniti.«

»Dekle! Kako govoriš?«

»Kakor je res.«

»Manica! Do danes sem mislil, da me imaš vsaj malo rada. Pa vidim —«

»Pusti me!« Iztrgala je svojo roko iz Lojzove, se naglo obrnila in odšla.

Lojz je obstal kakor bi ga bil kdo s sekiro udaril po glavi. Perun se je zavlekel pod mizo in legel.

»Kako sem se motil. Seveda je bila prijazna z mano. Krčmarjeva hči je. Prav je imela. Saj sem precej denarja znosil v njih gostilno. Kdo bi ji zameril.« Zamahnil je z roko: »Naj se pes obesi, jaz se zavoljo nobene Poljanke ne bom.«

Natočil si je vina. Da bi potlačil žalost, ki mu je silila v grlo, je spil vino v dušku. Pričel se je sam sebi hudomušno smejati. Skozi žalost je

pogledala jeza. Oboje, žalost in jeza, pa sta se zlili v norčevanje iz samega sebe. Poiskal je v žepu svinčnik, stopil na stol in začel pisati na notranjo stran zelene deske nad vrati ute.

»Bo že kdaj nanoslo, da prebere. Podpisati se mi ni treba, predobro pozna pisavo.«

Manica je Lojza iz kuhinje na skrivaj opazovala.

Lojz je dopisal. Postavil je stol na prejšnje mesto, iztočil vino in spet v dušku izpil. V hišo ni maral več stopiti. Poslovil se je mimogrede, ko je šel mimo okna.

»Z Bogom!« Plačati je pozabil.

Komaj je dobro zavil okrog vogla, je Manica smuknila v uto, pristavila stol in brala:

Trdo, ah, kakor macesen

v prsih Ti srce leži.

Prej bo pes rad jedel česen,

kot me boš ljubila Ti.

Manica tisti dan ni bila več za pogovor. Noč pa je vso prejkala.

★

Profesor Grom in Golobovka sta sedela na Stari pošti pri mizi pod nagačenim petelinom. Sama sta bila v sobi. Pokosila sta že davno. Pogovorila sta se tudi že o gospodarstvu in službah in o otrocih. Še nekaj bi si rada povedala, pa nihče ni hotel začeti.

Grom je naročil še tretjega pol litra vina. Golobovka je ugovarjala.

»Mar misliš, da bom vso večnost ostal tvoj dolžnik. Dovolj, naj ti z obrestmi vred vrnem.«

»Kaj mi vračaš?«

»Tisto vino, ki sem ti ga pozabil plačati takrat, ko sem odhajal na Dunaj.«

»Vina se ne spominim več in se ga menda nikoli nisem spominjala. Drugo pa... kakor bi se bilo zgodilo včeraj.«

Točajka je znova postavila vina na mizo. Odit se ji pa kar nič ni mudilo. Obotavljala se je okrog drugih miz in skušala ujeti razgovor. Golobovko je poznala. Manica njo še bolj. Je prejšnja leta služila pri njej za deklo. Ni ji nasedla.

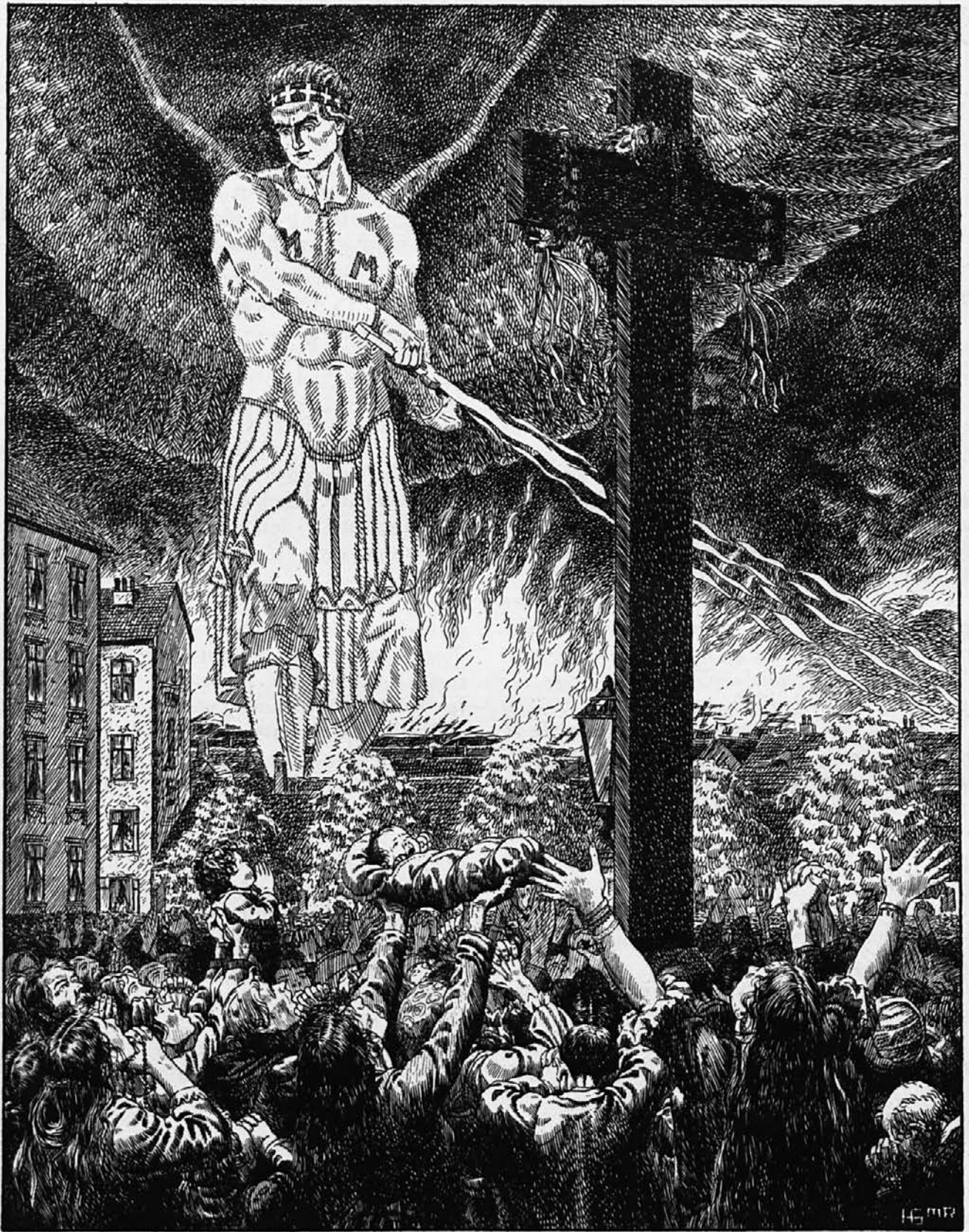
»Sedaj pa je Miha že v vojašnici«, je pretrgala nit razgovora.

Profesor je razumel. Pogledal je na uro: »Že, če ni imel vlak zamude.«

Točajka je uvidela, da sta gosta uganila njen namen, in odšla.

Manica je koj zvezala pretrgano nit: »Zavoljo najinega razstanka sem dostikrat jokala, pa nisem vstala, ali od žalosti ali od jeze.«

»Manica?«

Hinko Smrekar: Vojska. (Iz leta 1914.)

»Neroden si bil takrat, kakor drvarski hribovec, ki mu moraš povedati, napisati in še naslikati, da prav razume.«

»Kaj si mi pa tako odgovorila, da ni bilo ničemur podobno.«

»Odgovorila? Seveda. Drugače ti takrat nisem mogla. Že meni sami se ni zdelo prav, če bi te količkaj odvrčala z Bogu posvečene poti. Rajna mama me pa skoraj noben dan niso pozabili opomniti, kako bodo tvoja mama hudi, če te premotim. Ata se je pa norčeval, da ti zame ni dosti mar in da ti le premoženje diši. Na ata sem bila najbolj nejevoljna. Prav za prav sva bila pa oba še hudo otročja. To pa rečem: Če bi se bil pa ti potem, ko si postal profesor, spet oglasil pri nas, bi nobena druga ne bila tvoja žena kakor jaz. Čakala sem. Tebe pa od nikoder ni bilo. Kaj sem hotela. Poročila sem se. Ata je umrl. Taka hiša kakor je naša, moške roke težko pogreša. Sedaj lahko vse naravnost povem, ko sem vdova. Dokler je mož živel, bi pa nikomur na svetu ne hotela priznati, da sem te rada imela. Pa nikač ne misli, da se nisva z rajnim možem razumela. Srečna sem bila z njim. In otroci so tudi pridni. Nič nam ni hudega, hvala Bogu.«

Golobovka je govorila, kakor bi se besede vse skupaj držale. Lojz ji ni maral presekati besedo. Pa ne zavoljo tega, da bi iz Manice vino govorilo. Ne. Povedati je le hotela, da ni ona kriva, če morebiti Lojz v življenju ni srečen.

Pri Lojzu doma je bilo marsikaj narobe. Še za drugimi je včasih njegova žena rada pogledala. Morebiti je prav zavoljo tega pretrgal vožnjo v Kranju, da pove Manici, kako vse drugačno bi bilo njegovo življenje, če bi bila ona postala njegova žena. In da mu je žal, ker ni pel nove maše. Sedaj pa...

Natočil je Manici in sebi vina. Grede pa je prav vsakdanje povedal, da bi Manica ne opazila pretvare:

»Tudi jaz se tebi ne morem pritožiti čez ženo in otroke.«

»Me prav veseli«, je res Manica preslišala podarek na besedico »tebi«. Dvignila je kozarec: »Na zdravje, Lojz!«

»Na zdravje, Manica!«

Pogledala sta si v oči in trčila.

Preden sta se razšla, je Golobovka Lojzu še povedala, da misli okrog božiča, ko je les najbolj mrtev, posekati macesen pred hišo. Preveč da se je razrasel. In Marjanica hoče na vsak način imeti kmečko sobo za balo. Iz macesnovega lesa. Učenega profesorja da jemlje. Pa naj le še malo počakata. Je še premlada.

»Ne branim pa nič. Naj pa hči postane, kar materi ni bilo namenjeno.«

»Bolje veš, kaj je prav, kakor jaz. Macesna se mi pa škoda zdi. Dokaj dni pred svojimi vrstniki je pomladi ozelenel.«

Lojzu se je pričelo vino upirati. Tudi na vlak je bilo čas iti. Kar na hitro se je poslovil od Manice in odšel.

Golobovka je pognala konja. Mudilo se ji je domov h gospodarstvu in družini. Gromu pa je vlak čez Sorško polje skozi Ljubljano in še dalje proti jugu vse prehitro vozil.

V JORDANSKO KOTLINO IN K MRTVEMU MORJU

Dr. Andrej Snoj

Pri Jordanu in Mrtvem morju sem bil večkrat, ne le v hladnejših zimskih mesecih, ampak tudi v moreči poletni vročini. Izlet v jordansko kotlino vzame danes z avtomobilom samo pol dne časa, pred nekaj leti je bilo treba žrtvovati zanj najmanj dva do tri dni. Včasih so hodili romarji peš ali jahali na konjih k Jordanu, kar spričo tropične vročine, ki vlada v vsej kotlini, ni bila malenkost; danes se dasta Jordan in Mrtvo morje doseči tudi z največjimi avtobusi in redki so romarji, ki ne bi z avtomobili pohiteli tja, kjer je Kristus jordanske vode posvetil s svojim krstom, in se skopali v gorki vodi Mrtvega morja.

Jordanska kotlina, ki leži v najnižjih predelih okrog Mrtvega morja skoraj 400 m pod gladino Sredozemskega morja, je v klimatskem in geološkem pogledu, pa tudi v pogledu na svoje rastlinstvo in živalstvo izredno zanimiva. Saj je to edini kos sveta, ki leži tako globoko pod morsko gladino, in to ne more biti brez vpliva na rastlinstvo in živalstvo dežele.

Pot proti Jerihi skozi Judejsko puščavo ima svoj čar tudi še posebno radi tega, ker je tod tolikrat hodil Kristus v Jeruzalem ali v Perejo onstran Jordana. Po njegovih stopinjah so posvečene bele, kamnate ceste, ki se vijejo med nizkimi, golimi kopami Judejskega gorovja vedno niže v dolino.

V novejšem času je jordanska kotlina zaslovela predvsem v krogih arheologov radi znamenitih izkopin v Jerihi in Teleilat Ghassulu. Pred nekaj leti je iznenadila svet celó novica, da so onstran Jordana, v bližini severne obale Mrtvega morja, našli stari mesti Sodomo in Gomoro.

Razume se, da sem si kot bibličist želel natančneje ogledati razvaline starih mest, ki so

ležale dolga tisočletja pozabljene pod debelimi plastmi puščavskega peska, in iz ust strokovnjakov, ki so zaposleni z izkopinami, zvedeti resnico o najnovejših arheoloških izsledkih.

Lepa prilika se mi je ponudila, ko sta arheologa Garstang in P. Koeppel povabila dominikansko biblijsko šolo, s katero sem bil vedno v zvezah, na ogled stare Jerihe in razvalin v Teleilat Ghassulu.

Bilo je prijazno, sončno jutro meseca marca, ko nas je dva in dvajset izletnikov pred cerkvijo sv. Štefana na Damaščanski cesti zasedlo pet lahkih avtomobilov in odbrzelo proti Jerihi. Naš namen je bil, pri tem celodnevem izletu ogledati si spotoma kolikor mogoče natančno vse kraje, ki bi udeležence, same bibliciste, utegnili zanimati. Z nami je bil ves profesorski zbor dominikanske biblijske šole, ki z bistrim očesom zasleduje vsako novo odkritje v Palestini in je v najbolj prijateljskih odnošajih z vsemi arheologi in biblijsko-arheološkimi šolami v Palestini.

Pri Lazarjevem grobu v Betaniji.

Pot v Jeriho gre mimo severnega mestnega zidu in skozi Cedronsko dolino. Kakor bi trenil, smo bili po gladki, asfaltirani cesti pri getzemanski baziliki. Tu se prične cesta nalahno dvigati in v mogočni krivulji ovijati okrog Oljske gore. Nekdaj je vodila pot v Jeriho iz Cedronske doline naravnost čez Oljsko goro; seveda je bila primerna samo za peš hojo in jahanje. Po isti poti je hodil naš Gospod v Betanijo in dalje v Jeriho. Danes je speljana zložna, široka cesta po južnih pobočjih Oljske gore; s staro cesto se združi šele onstran Oljske gore, približno dva kilometra vzhodno od Betanije.

Betanija. Pri minaretu Lazarjev grob.

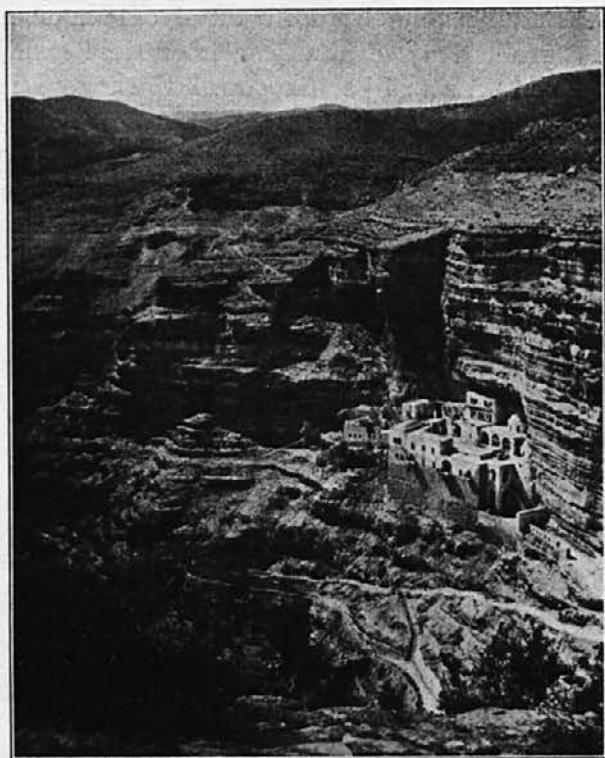
V Betaniji smo izstopili, da si ogledamo Lazarjev grob. Kraj se danes ne imenuje Betanija, ampak el-Azarije (iz starolatinskega Lazarium, t. j. Lazarjev kraj). Prijazna vasica s kakimi tri sto prebivalci, samimi mohamedani, je tri četrti ure oddaljena od Jeruzalema. Skromne, bele hišice so naslonjene na vzhodno pobočje Oljske gore in gledajo proti Judejski puščavi in Moabitskim goram onstran Mrivega morja.

Kraj el-Azarije je nastal okrog Lazarjevega groba. Betanija Kristusovega časa je bila nekaj sto metrov niže proti vzhodu, približno tam, kjer stoji danes majhna ruska cerkev, edino krščansko svetišče v tem kraju. Stari, opuščeni vodnjaki še pričajo, kje približno je stala Betanija, kje gostoljubna Lazarjeva hiša, ki je tolikrat sprejela pod krov našega Gospoda. Tu se je Zveličar ustavljal, kadar je truden in lačen prišel od Jerihe, tu sem se je tolikrat na večer umaknil iz velikomestnega hrupa bližnjega Jeruzalema, tu sta mu ljubeznivo postregli dobri sestri Marta in Marija.

Lazarjev grob se že približno od leta 300 po Kr. kaže vedno na enem ter istem mestu. Že Hieronim omenja, da je bila nekdanj nad grobom zgrajena lepa cerkev. Romarica Eterija je ob koncu 4. stoletja videla poleg cerkve tudi samostan. V 12. stoletju so tukaj pokopavali latinske patriarhe. Iz zanesljivih zgodovinskih poročil vemo, da je bilo v Betaniji v starem in srednjem veku še več krščanskih svetišč.

Teh svetišč danes ni več. Vse so porušili mohamedani po svojih zmagah nad križarji. Nekaj časa so še hodili v Lazarjev grob pod razvalinami srednjeveške cerkve. V 16. stoletju pa so mohamedani ostanke stare cerkve spremenili v mošejo in vhod v grob zazidali. Pozneje so frančiškani kot varuhi svetih krajev z visoko odkupnino dobili dovoljenje, da so z bližnje ceste zgradili nov, poševen dohod h grobu.

Lazarjev grob ni težko najti. Stopili smo s ceste nekoliko navkreber in po slabi poti med bornimi hišicami kaj hitro dospeli do nizkega stolpa. Stolp spada k zraven stoječi mošeji, ki stoji na mestu nekdanje krščanske cerkve. Poleg stolpa je s ceste iz debelih kamnov napravljen vhod v nekako podzemeljsko votlino. To je vhod v grob. Siromašno opravljeno, na pol slepo dekle je priteklo in nam prineslo drobnih svečk. Z njimi smo si upali spustiti preko štiri in dvajsetih strmih, zelo shojenih stopnic v globino. Dospeli smo najprej v nekako prednjo sobo, v kateri je prostora za kakih deset ljudi, od tam pa po treh stopnicah skozi nizek vhod v pravo grobno votlino. Tu se vsako leto v petek po četrti postni nedelji,

Grški samostan sv. Jurija.

ko se pri maši bere evangelij o Lazarjevem obujenju, kakor tudi na praznik sv. Marije Magdalene (22. julija) in za god sv. Lazarja (17. decembra) opravi maša. Grob je v rokah mohamedanov, ki časte Lazarja kot svojega preroka. Votlina je prazna, brez slehernega okraska in napravlja vtis velike zapuščenosti. Ob svitu sveč smo odprli sveto pismo in brali iz 11. poglavja Janezovega evangelija ganljivo zgodbo o Lazarjevem obujenju. Milo se nam je storilo, ko smo se spomnili, da kraj, ki po tako starem in bržkone zanesljivem izročilu velja za pozorišče enega največjih Jezusovih čudežev, ni več krščanski in da ga sedanji gospodarji puščajo tako obupno zanemarjenega.

Skozi Judejsko puščavo.

Okolica Betanije je pusta in skalovita, vendar je videti sem pa tja še nekoliko zelenja. Naprej proti vzhodu zelenje ponehava, pričinja se puščava, ki sega do Jordanove planjave in jo tudi pokriva, izvzemši ozek pas ob Jordanu in nekaj zelenic v Jerihi.

To je Judejska puščava. Gorovje, ki se razprostira med Jeruzalemom in Jordanovo planjavo, je Judejsko gorovje. Svet je vedno bolj pust; po kamenitnem gričevju, ki je vse izsušeno in od zimskih hudournikov razorano, raste tu in tam šop trde trave, ki poleti dobiva edino vlago iz zraka. Kljub skromni vegetaciji

je videti vedno in vedno črede ovac in koz, ki obirajo to trdo zelenje. Zvečer ostajajo črede kar zunaj na prostem. Prav do Jordanove planjave ni niti enega sela. Zato samotna pot še nikakor ni brez nevarnosti. Skalne votline, ki jih je kraj ceste vse polno, nudijo ugodna skrivališča divjim zverem, pa tudi roparjem, pred katerimi popotniki še danes niso varni. Šofer, mlad Arabec, mi je pripovedoval, da bi zvečer, ko se znoči, ne vozil rad po tej poti. Ni čudno, če je Kristus to pokrajino izbral za prizorišče prelepe prilike o usmiljenem Samarijanu.

Od Betanije se prične cesta naglo spuščati proti jordanski planjavi. V ostrih ridah se vije med golimi griči; včasih se skrije prav na dno izsušenih vadijev, a se zopet dvigne, da čez nizko sedlo doseže drugo dolino.

Kake pol ure od Betanije stoji pod cesto majhna hiša in poleg nje studenec. To je edini studenec na vsej poti. Kristjani ga danes navadno imenujejo studenec apostolov, ker so se gotovo apostoli na poti iz Jerihe v Jeruzalem tu ustavljali in si hladili žejo s čisto studenčnico. Njegovo svetopisemsko ime je Ain Šemeš. Še danes se ustavljajo pri njem karavane beduinov.

Nekako na sredi pota med Jeruzalemom in Jeriho se prične cesta zopet nekoliko dvigati. Kjer je najvišja, stoji ob njej izrazito orientalsko gostišče Khan el-Hatrur, bolj znan kot Gostišče usmiljenega Samarijana. Ima nizek, pokrit prostor s sobami za ljudi ter obsežno, zagrajeno dvorišče za živali. Ker ni daleč naokoli nobenega človeškega bivališča in je bila samotna pokrajina za popotnike vedno nevarna, je verjetno, da je bilo na tem mestu gostišče že od najstarejših časov. Gotovo se je prav tukaj ustavljal naš Zveličar, kadar je z apostoli potoval iz Jerihe v Jeruzalem; na to gostišče je mislil, ko je pripovedoval priliko o usmiljenem Samarijanu.

Ker je sonce že močno pripekalo, smo se za hip ustavili na tem zgodovinskem kraju in v hladni veži popili steklenico sladke limonade. Gospodarjevi otroci pa so nas vedli na dvorišče ter nam pokazali ostanke starih zidov in na tleh celó star mozaik.

Na majhni višini nad khanom samevajo razvaline srednjeveškega gradu. Domačini ga imenujejo Kalat ed-Dam, to je Krvavi grad. Sezidali so ga v srednjem veku križarji v varstvo krščanskih romarjev. Ime »Krvavi grad« je nastalo radi rdečkastih skal, nad katerimi stoji utrdba.

Pri km 22,5 se cesta razcepi. Nova, asfaltirana cesta, primerna za avtobuse in težke tovarne avtomobile, zavije na desno in v velikem ovinku, a po složnih dolinicah prispe na ravnino okrog Jerihe. Stara pot, ki je menda še taka, kot je bila v Kristusovih časih, pa pelje po strmem vzhodnem pobočju judejskih gor naravnost proti Jerihi. Strmo, preko ostrega kamenja speljano cesto zmorejo le manjši avtomobili; še vedno jo uporabljajo domačini, ki hodijo peš ali jahajo na oslu.

Grški samostan sv. Jurija.

Ta zadnji del ceste pelje vstric divjeromantičnega vadija el-Kelt. Pri razvalinah starega vodnjaka zapustimo avtomobile. Z nizke vzpetine ob cesti se nam nudi nepopisno lep prizor. Pred nami je ozka, globoka struga, ki so jo izglodali divji hudourniki v teku mnogih tisočletij. Na obeh straneh jo obdajajo strme, skoraj navpične stene. Sredi stene na nasprotni strani je kot lastovičje gnezdo prilepljen na skalo grški samostan sv. Jurija (arabsko: Deir el-Kelt). Na dnu struge se vije srebrn potoček, ki ga spremlja ozek pas bujne vegetacije. To je svetopisemski potok Karrit; iz njega je pil prerok Elija, ko je bival tukaj v samoti.

Že v starih krščanskih časih so se v skalnih votlinah nad potočkom naseljevali pobožni samotarji; pozneje (v 5. ali 6. stoletju) se je iz tega razvila znamenita lavra Koziba. Samostan je bil v prejšnjih časih bogat in dobro obljuden ter je marsikateremu samotnemu popotniku nudil gostoljubno zavetje. Od 12. stoletja, ko so ga Arabci porušili, je bil v razvalinah. Šele proti koncu prejšnjega stoletja so ga grški menihi z obilno rusko podporo znova sezidali in se naselili v njem. Vendar stare slave ne bo več dosegel. Ko smo po ozki stezi, ki je speljana pod strmo skalo in potem čez potoček na drugo stran, z veliko težavo dosegli samostan, smo našli v njem le dva preprosta, neuka meniha. Sprejela sta nas z vidnim veseljem in nam razkazala borne celice sredi div-

jih peči, samostansko kapelo in nizke votline, v katerih so prebivali nekoč samotarji.

Popili smo čašico črne kave, ki sta nam jo prijazna meniha v naglici pripravila, nato pa poiskali zopet avtomobile, ki so nas čakali visoko gori na cesti.

Grški menih.

Karantanija.

V »palmovem« mestu.

V nekaj minutah smo na strmem robu. Globoko pod seboj zagledamo obsežno jordansko ravan. Na vseh straneh jo obkrožajo strme gore, le na jugu prehaja v bleščeče se Mrtvo morje. Po sredi se vije v globoki strugi med zelenim grmičevjem Jordan, ki prijetno poživlja enolično planjavo. Obsežna ravnina — Jožef Flavij jo je imenoval »theion horion«, to je božansko pokrajino — je bila nekdanj pokrita z rodovitnimi žitnimi polji, med njimi pa je stalo sredi skrbno obdelanih, bujnih vrtov bogato in slavno »palmovo mesto« (5 Moz 34, 3) Jeriha s svojo prastaro kulturo. Danes je vsa planjava ena sama puščava, če izvzamemo zelene Jordanove bregove in nekaj zelenic na podnožju Judejskega gorovja, ki se z bujnim, temnozelenim tropičnim rastlinstvom prijetno odražajo od sivkaste goličave.

Jeriha je v teku petih tisočletij večkrat menjavala svojo lego. Tam, kjer stara cesta iz Jeruzalema doseže ravnino, ob ustju vadija el-Kelt, je bila Jeriha ob Kristusovem času, imenovana navadno Herodova ali rimska Jeriha; nekaj kilometrov naprej je nastala srednjeveška in moderna Jeriha, zopet dobre pol ure severozapadno od tu, pri tako imenovanem Elizejevem studencu, stara, kananejska Jeriha, ki jo je osvojil Jozue.

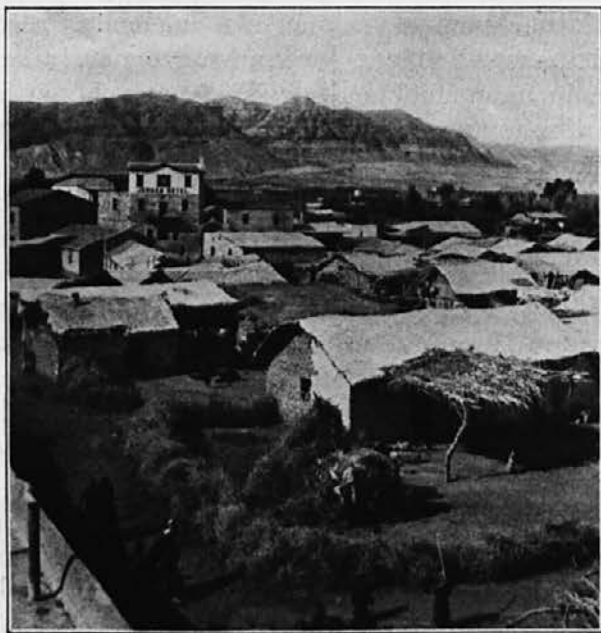
Najprej smo dospeli v Herodovo Jeriho. Svet je tu že 250 m pod gladino Sredozemskega morja. Gorak veter nam je pihljal naproti in bilo nam je, kakor da smo zašli v gorko kopel ali v zakurjeno peč.

V Kristusovem času je stalo na tem kraju veliko, pomembno mesto. Herod si ga je sezidal kot zimsko prestolnico. V mestu je imel razkošen grad Kypros; zgraditi je dal tudi dirkališče za konje (hipodrom) in amfiteater. Mesto so obdajali razsežni vrtovi z bujnim tropičnim zelenjem in cvetjem; med vrtovi so bili umetni ribniki. Sredi tega krasa je Herod umrl malo pred veliko nočjo leta 4 po Kr.

V tej Jerihi so se zbirali romarji iz Pereje in Galileje, ki so za judovsko veliko noč potovali v Jeruzalem, tu je Zahej sprejel Kristusa v svojo hišo, tu je Kristus na svojem poslednjem potu v Jeruzalem ozdravil dva slepca. V krščanski dobi je mesto še stalo; cesar Justinijan je v njem zgradil Marijino cerkev in hospic za tujce.

Danes je pokrajina pusta in zanemarjena. Le ob cesti je nekaj bananovih nasadov, ki jih namaka potoček Nahr el-Kelt. Tu in tam stoji borna, iz ilovice zgrajena hišica. Črni, od sonca ožgani otroci se kopljejo v vodi, odrasli posedajo po sencah. Od vsega razkošja Herodovega mesta je ostalo le nekaj razvalin starega vodovoda.

Pot v staro, predkrščansko Jeriho, ki je bila naš glavni cilj, pelje skozi novo Jeriho, ki je od Herodove pomaknjena za dva do tri kilometre dalje proti Jordanu in stoji na razvalinah srednjeveške, križarske Jerihe. Današnja Jeriha (arabsko: er-Riha) stoji sredi velike zelenice na kateri uspeva vse tropično rastlinstvo; največ prostora zavzemajo bananovi nasadi, ki jih obilno namakata Elizejev studenec in Nahr el-Kelt. Enakomerno bananovo zelenje pa poživljajo košate

Nova Jeriha.

palme, sikomore, balzamova drevesa, oranže, vinska trta i. dr. Prebivalci, ki jih je blizu 1300, med njimi kakih sto kristjanov, so na pol nomadi. Stanujejo v nizkih, z ilovico in vejevjem pokritih hišah. Do najnovejšega časa v er-Rihi ni bilo katoliške cerkve; pred nekaj leti so postavili frančiškani sredi lepega vrta hospic z lično kapelo, posvečeno Dobremu pastirju. Zunaj vasi je ruski hospic s cerkvijo.

Oaza er-Rihe sega do Elizejevega studenca, proti kateremu smo zavili in ga dosegli v nekaj minutah. Široka, asfaltirana cesta je speljana prav do konca.

Elizejev studenec, danes Ain es-Sultan, je znan iz sv. pisma. Nekdaj je bila njegova voda slaba. Prerok je vrgel vanj soli in od tedaj je njegova voda dobra in zdrava (4 Kr 2, 19-22).

Pri Elizejevem studencu se pričenjajo razvaline stare, kanaanjske Jerihe. Tu nas je že čakal profesor Garstang, ki nas je prav za prav zvalil v vročo jordansko kotlino.

J. Garstang je Američan pri šestdesetih letih, profesor arheologije na liverpoolski univerzi. Zadnji čas živi v Palestini in slovi kot eden najboljših arheologov. Izkopavanje stare Jerihe vodi že šest let. Pred njim sta kopala nemška arheologa Sellin in Watzinger (l. 1906 in 1907), vendar se je šele njemu posrečilo odkriti najstarejšo zgodovino tega mesta.

Odšli smo na bližnji griček Tell es-Sultan, na katerem je stala stara Jeriha. Od daleč smo videli samo kupe sivkaste, ilovnate zemlje, ki jo je žgalo vroče sonce. A ko smo storili nekaj korakov po položnem pobočju nad Elizejevim studencem, smo že bili sredi med razvalinami. Tla so globoko prekopana. Vidi se tlorisi hiš, zidovi, stare utrdbe; po tleh leži vse polno razbitih črepinj, po katerih arheologi določajo starost poedinih plasti v zemlji. Za zidavo se je uporabljala po večini na soncu posušena opeka, ki se sedaj, izpostavljena vročim sončnim žarkom, drobi v prah. Kamenja je videti malo.

Profesor Garstang nas je vodil med kupi ruševin in nam razlagal zgodovino mesta. Na tem gričku je bila prva naselbina že okrog leta 3000 pr. Kr. Leta 2500 je bilo mesto že močno utrjeno. Na vrhu grička je bila akropola s štirimi stolpi. Ko so okrog leta 1400 prišli Izraelci pred Jeriho, je bila ta zavarovana z dvema debelima, vzporednima zidovoma, tako da je napravila na Izraelce vtis nepremagljive trdnjave. Kakor poroča Jozue-tova knjiga, so jo Izraelci z božjo pomočjo osvojili, potem ko so delali s skrinjo zaveze sedem dni obhode okrog mesta. Videli smo te velike zidove,

ki so se ob zvoku tromb in bojnem kriku Izraelcev v hipu porušili in odprli Jozuetu mesto. Nemo smo zrl v častitljive priče davne izraelske preteklosti, ki danes, po kakih 3300 letih, tako prepričevalno potrjujejo resničnost svetopisemske besede.

Bilo je že skoraj poldne, ko smo končali z obhodom po razvalinah. Sonce je vedno močnejše pripekalo. Za nekaj ur smo se morali umakniti v senco pri Elizejevem studentu, kjer so nam medtem bratje dominikanskega samostana v Jeruzalemu pripravili skromen obed. Profesor Garstang pa nam je še dolgo pripovedoval o svojih zanimivih odkritjih v mestu, ki je toliko stoletij spalo pod peskom in sanjalo o nekdanji moči in slavi.

Predmeti, ki so se našli v zemlji, so shranjeni v novem arheološkem muzeju mesta Jeruzalema.

(V drugo naprej.)

IZ NIŽAV IN TEŽAV

Ivan Zorec

PO STARIH PAPIRJIH KOTARJEVEGA NANETA

57. Med gospodo.

Drugi dan smo res prišli vkup. Pa nismo bili več včeranjji, vsi smo se držali, kakor bi se bili čmerike nazajtrkovali, anti šele zdaj smo spoznali, kako hudo nalogo smo si nakopali.

»Kaj bi res šli?« je Nace nastavil.

»Najpravše bi bilo, če bi mrknili lepo domov«, se je Jože ujel.

»Ali smo fantje, ali smo babe?« sem mislil, da ju moram reševati jaz. »In kaj bi rekli drugi, če ne bi izpolnili, kar smo obljubili?«

Tako sem se moško ustil, srce pa je od tesnobe kopitljalo vendarle tudi meni. Spoznal sem, da bom z gospodom res moral govoriti le jaz. Pa to bi še bilo kako. Moški se z moškim pomeni lepo moško, pa je kakor privezano in pribito in mir besedi. Kaj pa, če nas prestrežejo gospa in gospodične? O tri sto Matičkov, tudi meni bi se jezik zadrnil ali pa bi razdiral same neumne in nerodne, ko revež še ne vem, kaj je treba česnati gosposki ženski in kako se ji v besedo prikladati.

V tej skrbi sem ju pritiral do Vencajzove domačije in zrinil pred vrata njegovega stanovanja.

»Ti potrkaj, ti brusi jezik!« sta mi tako rekoč izročala vsa pooblastila.

»Že prav«, sem se delal pogumnega. »Le ti, Nace, ne pozabi, da se boš moral meniti morda tudi z gospo in z gospodičnami.«

Nacetu so izstopile oči, še Jože je tiho vzdihnil.

»Kajne, Nacek, spodnje hlače pa si si nad gležnjem dobro spodvezal?« sem še pičil in brž potrkal.

Vrata so se takoj odprla — s praga je v nas zastrmela gospodična, in še lepa je bila po vrhu in prav prikupna.

Ná, česar sem se res bal tudi jaz, se je priemerilo. Za trenutek nisem vedel, kaj bi. Zvrtničile in zavozlale so se mi vse voljne in maziljene besede, ki sem si jih bil ubral za to priliko.

»Prosim, z gospodom bi radi govorili o prav posebnih rečeh«, sem suho jasknil.

S kretnjo roke nam je prijazno velela, naj vstopimo v verandno sobo in naj nekoliko počakamo.

Kakor smo vstopili, smo obstali in se nismo ganili. Če bi bilo mogoče še uiti brez sramote, mislim, bi jo bil ucvrl tudi jaz, tako nam je bilo.

»Papá... papá... deputacija...« smo slišali iz nekega ozadja.

Vsi odreveneli smo se spogledali in kislo nasmehnil.

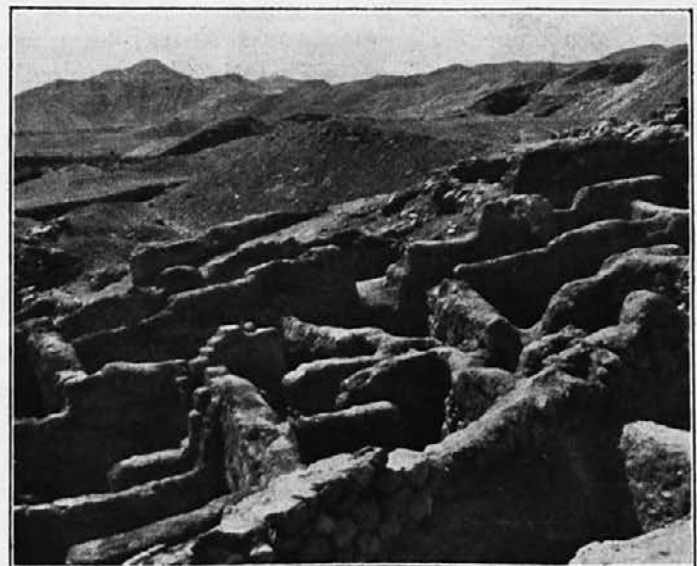
In že je vstopil gospod Vencajz, čokat in nekoliko obilen, zdrav mož z močnimi temnimi brki.

»Oho, gospodje dijaki, naši gospodje dijaki!« se je prijazno smehljaj, vljudno klanjal in nam segal v roko. »Prav, prav... no, sedimo, sedimo in se kaj lepega pomenimo!«

»Da, taka je prava gospoda, mi smo se je pa tako bali«, sem se zadovoljen spomnil svojih včeranjih besedi o gospodi in pogumno povedal:

»Zaradi tele naše Čitalnice smo prišli do vas, gospod višji sodni svetnik.«

»Kaj ji manjka?« me je vedečno pogledal.

Razvaline stare Jerihe. (Delec.)

»Vse«, sem kratko zinil. »Vaš gospod sin, saj veste, jo je ustanovil. Odkar ni več njega, hira tudi ona. Dremlje. Radi bi jo zbezali pokonci mi, pa sami tega ne znamo, ne moremo. Zato smo prišli prosit, da bi nam pomagali zdaj vi.«

Med takó, kakor sem si domišljjal, moškim ogovorom se je gospodu nekoliko pobesila glava, neka rahla, pa vendar vidna senca mu je potemnila sicer tako prijazni obraz.

V trenutku sem že vedel, da sem se nerodno zaletel in da mu ne bi bil smel vrtati po rani za rajnim sinom. Zavest tolikšne neolikanosti me je uščenila, glava bi bila od sramu kinknila tudi meni, če ne bi bil gospod že dvignil oči in vprašal:

»Ali ste že uganili kak program — spored?«

»Že, že«, sem popal in povedal svoje včeranje misli.

»Hm, v katero stran pa bi zažvižgali, da vam pevcu kar priteko, kakor si nemara mislite?« se je smehljal in nas bistril, da je težko dobiti dobrih pevcev in da priprave za take in druge stvari tudi stanejo precej denarja. Kje da ga mislimo dobiti, če ga morda že nimamo kar na kupčku?

Pa ni počakal odgovora, kar dalje je spraševal:

»Odkod si naročite govornika in koga ste si izbrali?«

»Govoril bi kar jaz.«

»Tako? Vi?« se mi je očitno čudil. »Kaj bi si upali? Ali ste kdaj že kje imeli tak ali podoben govor?«

»Še ne, vendar mi je govor najmanjša skrb.«
Zmajal je z glavo in poprijel:

»Kaj pa igra, igra? Katerega pisatelja ste si izbrali?«

»Nobenega«, sem se že nekoliko napihnil.
»Igro napišem jaz sam.«

»Sami? Spet vi sami?« so se skoraj na glas smejale njegove prijazne oči. »Dijaček moj, dosti si upate!«

Držal sem se, kakor da me je močno pohvalil.

»No, zdaj me pa poslušajte«, je začel s čisto drugim glasom in nam dopovedal, da Čitalnica postavno še obstaja in da bi se morala razpustiti, preden bi mogli ustanovljati drugo. Ali smo se že kaj domenili z njenim odborom? In kaj pravijo drugi šentvidci? Kakšnih misli so gospodje v župnišču in v šoli?

S temi in še drugimi vprašanji nam je podkuril, da je vroče postajalo posebno meni.

»Kaj pa šola, šola?« je hudi ogenj še podpihal. »Lahko bi vas kaj pestila, če ji niste naznanili, kaj nameravate. Dijak je tudi med počitnicami v oblasti šolskega disciplinarnega reda.«

O, to je bil mrzel mrzel curek posebno na moj prepokončni hrbet! Zazeblo me je: pred očmi se mi je bolj in bolj razločeval zaripli obraz zagovednega profesorja Marinka...

Gospod Vencajz je najbrž opazil, da nas je že močno upognil in streznil.

»Sicer pa še s tovariši premislite, kar smo se tu menili«, se je spet prijazno nasmehnil in vstal. »Za nedeljo vas vse vkup vljudno vabim, da bi točno opoldne prišli k nam na kosilo in se tako pomenili, kaj ste sklenili.«

Priklonili smo se vsi hkrati, kakor bi se že prej vadili take gosposkosti.

Pa smo bili spet zunaj in smo se oddahnili kakor človek, ki je opravil veliko in hudo delo...

V misli na Čitalnično veselico sem se milo spogledoval s prvo zarjo, s prvim soncem svojih sanj o prosvetnem delu, kakor se rado po nemarnem imenuje tisto častilakomno in včasih tudi sebično iskanje in razkazovanje samega sebe. Moje sanje so bile sicer čiste, častilakomne pa. Do sijaja ob Čitalnični veselici mi je res bilo, ker sem želel, da bi se v njem svetila mati, ki je tako verovala vame.

V svoji viharni živahnosti in umišljeni moškosti sem moral biti smešna, obenem pa otožna podoba otroškosti, ki je umirala v meni.

Gospod Vencajz je moji častilakomnosti modro pristrigel peruti. Njegovi prijazni pomisleki so me skoraj streznil, vendar močno potrli in ponižali. Srce mi je onemoglo molčalo, ko sem med Jožetom in Nacetom poniglavo klamal do tovarišev, ki so nas čakali, da jim povemo, kako smo opravili.

»No, ali ti nisem pravil?« je Jože trenil vame in se mi posmehnil.

Tudi Nace, ki se je tako bal iti do gospode, je bil zdaj vesele volje kakor pes, ki zdrav pride iz cerkve.

»Ko bi le še tisto gosposko kosilo vsaj tako srečno prebili!« je Jože mislil na glas. »Kdo izmed nas je že bil za gosposko mizo?«

»I, kar doma ostanimo in se rajši žgancev natepimo ali pa močnika naklepljimo!« je svojo skrb povedal tudi Nace. »Med gospodo nikar več ne hodimo, sicer se res osramotimo!«

»Tele!« sem revsnil vanj. »Kaj ne veš, da bi tako prav grdo užalili gospoda Vencajza in njegovo gospo? In da bi nas vsa soseska nosila po zobeh?«

»Hm,« mi je Jože pritegnil, »povabili so nas, priti moramo, z ničimer se ne bi mogli izgovoriti. Ampak čisto po nepotrebnem smo si naprtili to dolžnost«, me je spet nejevoljno pogledal.

Vso pot sta me grizla, da je bilo joj.

»Proti enemu sta dva že cela vojska«, sem si mislil. »Kaj še bo, če se tudi drugi zaprašijo vame?«

He, besedičnosti mi ni manjkalo nikoli; to pot pa so se mi besede le nerade redale, prepotrto mi je bilo srce.

No, vojske s tovariši ni bilo prevelike. Tisto, da gospoda Vencajza nismo mogli kaj prida ogreti za čitalnico po naši misli, jih ni prav nič speklo, močno pa jim je bilo všeč vabilo h gosposki mizi.

»Tako vsaj spoznamo, kako velika in polna je gosposka žlica«, se je zatepen dijak smehljal. In še ta in še oni se je dobrovoljno oblizoval.

»Ali pa tudi veš, kako se ti je vesti za gosposko mizo?« je Nace, ves rdeč, ščuval lahkomišelnih požerune.

»I, prava reč! Z žlico bom vejal naravnost v usta, tja za ušesa je menda ne bom nosil.«

»Da, boš, če ti že prej ne bo od zadrege pala pod mizo!« se je tudi Jože namrdnil kmečki nedolžnosti. »No, saj boš videl, ko boš sedel med gospemi.«

»Med kakšnimi gospemi?« so se ustrašili.

Do zdaj so mislili, da jih Vencajzovi posadijo za posebno mizo v posebni sobi, kakor so bili navajeni iz gosposkih hiš v Ljubljani, ki so pasle ubožne dijake. Ampak da bi sedeli in jeli kar med gospodo samo, nâk! Pa še gospé bi bile zraven! Začeli so se plašiti, vse veselje do gosposke gostije jih je minilo...

Jaz sam sem molčal, sicer ne lahko, vendar sem molčal. In nejevoljen sem bil, ker sta jih Jože in Nace tako plašila. O, noja samega bi bolel trebuh, če bi tačas požrl eno samo rosico mojega žolča!

»Kaj pa, če bi se z lepim pismom opravičili in ne bi šli?« se je nekdo domislil. Misel se mu je zdela bistra, ves zadovoljen je buljil predse kakor pomolzena krava in čakal, kdo ga pohvali in mu pritegne.

Zdaj sem se oglasil jaz. Spomnil sem se, kako me je kaplan, preden sem prvič šel v Ljubljano, učil olikanega vedenja med jedjo in kaj sem o tem bral v knjigi »Olikani Slovenec«, ki jo je spisal Ivan Vesel, dekan v Ilirski Bistrici in prevajalec iz ruščine; iz spomina so se mi zablistale tudi povesti, ki sem v njih bral opis takih šeg. In s to tujo učenostjo sem začel tovariše mojstriti tako v živo, da so si po malem opomogli od strahu pred gospodo.

»Kaj niste dijaki?« sem jih smrkavec, kakršen sem bil, samosvoje predrzno pestil in učil. »Z boječnostjo pred olikano družbo samo kažete, da ste se do zdaj motali le v revni družčini!« Vsi so

rdeli; še učeni in pametni Jože. »Vedi se, kakor se spodobi, pa bo prav!« sem jih preraščal. »Ne sreblji na glas, kakor bi žago pilil, in ne cmokaj kakor gospod prašič po koritu; ne govori s polnimi usti, pazi na roke, da kaj ne prevrneš, in pomni, kako so te mati učili, pa jo izvoziš in te ne bo treba biti sram!«

Oči so se jim svetile. Z obraza, ki jim je žarel od polajšanja, sem bral, da sem jih zmogel.

»Gobec!« me je prvi pohvalil Nace.

Tačas sem res spoznal, kako velika moč je v spretnem jeziku.

»Res je,« se mi je nasmehnil tudi Jože, »jezik ti je čudovito namazan; redil te bo sam, če ti vse drugo kdaj spodrsne in odneha.«

Določenega dne smo se sešli. Bili smo vsi lepi, poškrabljeni in polikani. Všeč smo bili drug drugemu, kar gledali smo se.

Nace, ki ga je kačjepični jezik zmerom srbel, pa je zdaj molčal in potrpt gledal predse kakor polomljen stol v gostilniškem pretepu.

»I, Nace, kaj pa ti je?« se ga je tovariš lotil, da bi ga udobrovoljil. »Nič ne skrbi, saj si lep kakor bi bil naprodaj.«

»Pa res«, je še drugi pomagal. »S tistimle okroglim, nizkim klobučkom je kakor pravi hrvaški ženin. E, gospe bodo gledale samo njega, drugi bomo, kakor da nas ni.«

»Boga zahvali,« se je Nace nečimerno nasmehnil, »tako vsaj ne opazijo, kako bukov si.«

»Čas bo,« je silil nemiren nepočakljivec, »kar pojdimo, naj se že izkaže, kdo bo največje tnalo ob tej prvi izkušnji naše olikanosti.«

»Zamuditi res ne smemo, prevred priti pa tudi ne«, sem odhod zadrževal.

Naposled smo se le odpravili. Vso pot smo malo manj ko molčali. Tesno nam je bilo, preteto tesno; tudi meni samemu, kaj bi tajil. Hm, res ni bila majhna reč, kaj menite, v gosposko hišo iti na kosilo k imenitnemu gospodu in občutljivim mestnim gospem, ki te merijo in tehtajo in ki jim ne uide nobena tvoja nerodnost, če se ti je po nesreči spesnila v besedi ali dejanju...

Ko smo prestopili prag Vencajzove domačije, nam je tesnoba nekoliko splahnela, kakor človeku, ki se nevarnosti ne more več ogniti, marveč se mora pomeriti z njo. Na stanovanjskih stopnicah se nam je razklenilo vse, glasni in živi kakor kmečki svatje smo štorkljali navzgor. Po kmečko je tako bilo prav; mislili smo, da je prav tudi po mestno, češ naj začutijo, da prihajamo in da smo veseli, ne kakšni poniglavi in potuljeni gostje.

Aha, tukaj. Kdo bo potrkal ob stanovanjska vrata? Jezik je zastal vsem, nihče si ni upal.

Najpredrzejši sem bil zmerom jaz. Tako sem tudi zdaj stopil naprej in potrkal. Ná, vse tiho, za vrati se nič ne gane. Potrkam še enkrat, nekoliko močneje. Od nekod drobijo ženski korakci. »Na kratko rogovilo je nasajena tale«, sem sodil po hoji in ugibal, kakšna bo.

Vrata se odpró, vèn pogleda velika, lepa gospodična in zastrmi v krdelo. Brž snamemo klobučke in tudi zardimo. Za trenutek se molče gledamo vsi, gospodična in mi.

Ziniti bi bil moral katero jaz, pa mi je srce skočilo v grlo in mi vzelo sapo in besedo. Kaj mi je ne bi! Še nikoli mi ni bilo govoriti s tako imenitno gospodično, ná, zdaj se pa gledava iz oči v oči. In še lepa je, všečna, da res ne morem dihati.

»O, gospodje dijaki, kajne?« se je že prijazno nasmehnila in prosila, da bi vstopili. Odvedla nas je v lepo, svetlo izbo in prosila, naj sedemo in trenutek počakamo.

Ko je odšla, smo se spogledali. Oči so nam bile velike, obrazi dolgi, Nacetov tudi čisto bled.

»V najslabši krčmi bi bil rajši ko tu!« je Nace vzdihnil in me tako pogledal, da bi me bil pobil, če bi oči teple.

»Papa... papa...« smo z druge strani stanovanja slišali gospodičin glas.

»Aha, zdaj pride gospod sam«, je Jože rekel in me pogledal, pa tudi on ne prav prijazno.

Saj res! Že samemu mi je začelo postajati žal, da sem s svojo častilakomnostjo in sitnim jezikom hudo vznemiril tovariše in nekoliko zmotil počitnice prijazni gospodi.

Svojega kesa prav do konca še nisem obudil, ko se je med nas prismehljal gospod Vencajz. Čudovito ljubezniv je bil z nami. Vsakemu posebej se je priklonil in mu segel v roko.

»Le posedimo še malo.« nam je potlej prijazno dejal, »kuharice so se nekaj zamudile.«

»Joj,« sem se ustrašil, »prevred smo prišli, kakor da nas je sama lakota!«

Nejevoljen sem trenil po tistih tovariših, ki so tiščali, naj že gremo, da ne zamudimo, in ki so se zdaj naglice kesali, saj so bili rdeči kakor zdravo dekle.

»Kaj pa Čitalnica?« se je gospod začel prijazno meniti z nami. »Ali ste igro že spisali?« je hudomušno pogledal prav mene.

»Spisal«, sem izdal skrivnost, ki je še nihče ni slutil. Pretesal sem namreč enodejanko, ki sem si z njo že v Novem mestu obtežil vest, ji izplal pleve, osmukal osine in jo zagozdil z nekimi novimi, veselimi prizori. In postrigel sem jo in oklestil, da me je očetovsko srce krvavo bolelo, pa vendar je bil otročiček potlej večji in močnejši.

Dijaki so se zasmeljali, češ glej ga, laže kakor bi pes tekel!

Tudi gospod Vencajz je najbrž mislil, da sem se v sili zlagal. Poredno se je nasmehnul in pomenek razplel v prijazen nauk, naj za tisto leto vso reč pustimo, ker je v tem kratkem času ne bi zmogli.

Vsa kri mi je bušila v glavo, sapa mi je puhala le skozi nosnice, jezik se je krotil, da je menda pike dobil, hoj, hudo hudo me je ugriznila gospodova misel, da lažem.

»Ta nam že ne bo pomagal«, so mi umirale sanje o sijaju Čitalnične veselice. »Nemara pa je res bolje, če se letos ne silimo več s to rečjo«, sem jih otožen pokopal in križ postavil na njih grob. Moj Jezus, takih grobčkov sem objokoval že več! Ampak na vsakem je stal križ, znamenje vstajenja. Veroval sem, da pride čas, ko zatrobim sodni dan in zberem okoli sebe vse sanje in jih pravično odberem za levo in za desno stran...

Gospod Vencajz nam je modro in prijazno še klestil vrhove, ko mu je tista lepa gospodična prišla povedat, da je miza pogrnjena.

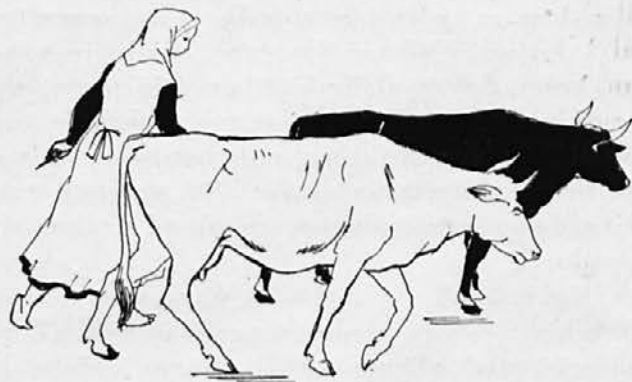
Kosilo je bilo res gosposko.

Če je modri Salomon malodušno vzdihoval, da je vse nično, je vzdihoval pač le zato, ker je sicer poznal slast ljubezni in samovoljnosti, ne pa tudi slasti, ki jo budč dobre jedi.

Pa kakor je bilo vse res čudovito dobro in kakor so bili z nami vsi ljubeznivi in prijazni, smo vendar jeli, kakor bi nas vezala obljuba postnega pritrgovanja. Tačas še nismo poznali nauka: Preden se odpraviš na pojedino v tujo hišo, se nekoliko podstavi že doma, da lačen ne boš, ko vstaneš izza mize.

Ne pomnim, da smo bili kaj nerodni. Izkazalo se je pač, da je marsikateri kmečki otrok lepše olikan kakor tisti prepestovani in občudovani mestni cvetki. Kdor ne verjame, naj pogleda, kako se kmečki otrok vede v mestu in kako mestni negovanček na deželi.

(V drugo naprej.)

M. Sedej.

RIO DE JANEIRO

Albin Zalaznik

Ko pripotuješ, severnjak, v sončno Italijo, po navadi že nekoliko deželo poznaš. Preden si se poslovil od doma, si pač listal po knjigah. Beli vrani bi bil podoben, če bi se morda šele v Neaplju seznanil s sentimentalnim vzdihom: »Vedi Napoli e poi muori!« (Oglej si Neapelj, nato umri). In res te bo, kakor veleva ta krilatice, navdal v Neaplju zanos, potem pa boš dobre volje zapustil dražestno mesto pod Vezuvom in živel še dolgo let. Po pravici! Saj je dosti drugih mest na svetu, ki bi jih kazalo še videti. Kako krasen je na primer Carigrad! Kdor se mu bliža z morja, ne more prehvaliti njegove divne panorame. Kajpak se čarobnost brž razprši v klavrno vsakdanjost, ko stopi noga v labirint tesnih in umazanih stambulskih ulic. Toda to nič ne de. Carigrad, Stambul je vendar lep! Veličasten je tudi pogled na Lizbono, ki ponosno in mogočno kraljuje ob ustju Taja. Edinstvena je dalje slika, ki jo vidi razgrnjeno pred sabo mornar, ko ga ladje ponese pred Kapsko mesto v Južni Afriki: orjaške stene Mizaste gore kipe za belimi hišami četrtilijonskega mesta vrtoglavo visoko v sinje nebo.

In vendar, vsa ta mesta bi se lahko prepirala, katero je boljše in kateremu gre večja hvala. A zadostovalo bi izgovoriti eno samo ime in sprta družba bi morala utihniti. En kraj je namreč na zemeljski obli, ki zasenčuje vse druge. O njem se vsi, ki so ga kdaj videli, skladajo v navdušeni sodbi, da mu ni para na svetu. Nikjer ni bila narava radodarnjša, nikjer ni z enako srečno roko nakopičila toliko svojih prelesti in zakladov. Ta bajni kraj, ta privid iz raja je Rio de Janeiro, »cidade maravilhosas« — prečudežno mesto, kakor poje brazilska pesem.

V začetku 16. stoletja so Portugalci po golem naključju odkrili Brazilijo. Njihov admiral Cabral je hotel okoli Afrike jadrati v Indijo, pa so ga vetrovi zanesli tako daleč proti zapadu, da je naposled zagledal pred seboj obalo Južne Amerike, ki jim je bila tedaj še neznana zemlja. Za njim so v naslednjih letih pluli semkaj drugi podjetni Portugalci in Španci, ki jim je bilo Cabralovo pripovedovanje zbudilo radovednost. Tako je leta 1515 neki Dias de Solis, ploveč vzdolž enolično začrtane obale, opazil ne baš široko zaseko. Obrnil je ladjo tjakaj in došel skož ožino v prostoren zaliv, ki je bil posut s številnimi otočiči. Natančnejšega raziskovanja se pa ni lotil. Bil je namreč prepričan, da se zajeda zaliv globoko v notranjost zemljine in polagoma prehaja v strugo reke velikanke, ki dovaja vodo iz skrivnostnega zaledja. Solis se ni hotel predolgo muditi, ker mu je bilo do tega, da najprej dožene, kako daleč se vleče ameriška obala

proti jugu. Zatorej se ni izkrcal, kaj še da bi bil ustanovil naselbino. Dospel je nato v La Plato, ki je skupno ustje treh veletokov. Tam je imel smolo. Indijanci so ga napadli, ubili in požrli. Štiri leta pozneje je Magellan (portugalsko: Magalhaes), ko je nastopil svojo znamenito pot okoli zemlje, za hip pogledal v lepi zaliv, ki je bil privabil prej Solisa. Zdi se, da je dobil Magellan iste vtise kakor Solis in njegovi ljudje: v zaliv se izteka silna reka in zajeda morja je njeno delo. Zato se mu je zdelo ime Rio de Janeiro, ki ga je bil zaliv dobil, povsem primerno in ga ni spremenil. Beseda Rio pomeni reko, Janeiro (izg.: Žaneiro) se pa nanaša na januar, kajti v tem mesecu so zaliv odkrili. Dolgo se ni potem nihče menil zanj. Šele 1555 so se pojavili Francozi, zasedli enega izmed otokov in na njem zgradili Port Coligny. To je Portugalce razjezilo, ob prvi priliki so naskočili francosko trdnjavo ter jo porušili. Zatrjevali so, da so že dve leti za Cabralom, torej 1502, drzni konkvistadorji iz Lizbone zasadili na teh otokih zastavo portugalskega kralja, zaradi česar je ves zaliv portugalska last. Toda opozorjeni šele po nenapovedanem obisku Francozov so se Portugalci začeli za svojo posest zanimati. Ustanovili so naselbino in ji dali ime, ki je bilo kar pri roki — Rio de Janeiro. Tudi kasnejše spoznanje, da ni v bližini nobene pomembne reke, ker teko v zaliv samo potoki in rečice, ni naselnikov nič motilo. Vztrajali so pri imenu do danes, le da iz udobnosti rajši pravijo samo Rio. Zato se je pa zaliv sam moral sprijazniti z manj pesniškim nazivom Guanabara, a niti to ni splošno prodrlo. Na mnogih zemljevidih sta prav tako mesto kakor zaliv označena kot »Rio de Janeiro«. Ime pa upravičuje tudi čudovita prevara: še danes namreč vsakogar, ki plove v zaliv, prevzame vtis, kakor da prodira v korito mogočnega veletoka.

Na prvi pogled se potniku na ladji sicer zdi, kakor da ne premore obrežje na tem kraju nič posebnega. Toda ko natančneje pogleda, zazre čudno oblikovano goro, ki straži vhod. Neobičajno sloka je, stene ji štrle navpično iznad gladine morja. Vrh je kakor bi plaval v oblakih, tako visoko je videti nad gledalčevo glavo. Tem večje je začudenje ob zatrjevanju domačinov, da se vzpenja hrib le 387 m nad morje. Tujec gleda in gleda, nagledati se ne more. Tako svojevrstna je oblika granitne skale. Reči bi se smelo, da je nekdo posadil v pokrajino oster klin. Ali pa leži tu pokopan orjak in le prst mu moli še iz zemlje. Mogoče je tudi, da se je igral kak gigant s silovitimi stebri, ko se je pa igre naveličal, je enega nevede pustil stati. Katero ime bi bilo za tako neobičajno gorsko tvorbo najprikladnejše? Pesniki in popotniki niso bili v zadregi. Nešteto predlogov je bilo. A ljudstvo si je izposodilo rajši izraz iz praktičnega življenja in gore se je prijelo ime Pao de Assucar, to se pravi: Čok iz sladkorja.

Splezati na Assucar ni baš šala in komur to uspe, se ima lahko za celega hribolazca. Navadni zemljani pa pridejo na vrh lahko hitreje in bolj varno. V nekaj minutah jih pripelje vzpenjača na goro. Z razgledne ploščadi se vidita vse mesto in ves 30 km dolgi ter 28 km široki zaliv, a tudi daleč ven na ocean jim lahko poleti pogled. Kakor drobne igračke se zibljejo veliki oceanski parniki v neznani globini. Prav drobni so videti tudi otoki, raztreseni po velikem zalivu.

Kakih sedemdeset jih je. Eden leži neposredno pod Assucarjem in s tem še bolj zožuje že tako ozek vhod zaliva. Ljudje so gospodujočo lego otoka z utrdбами seveda še okrepili. Tudi drugi otoki v zalivu so utrjeni. Ker razen tega valovi in viharji skoraj nič ne nagajajo, ni pretirana trditev, da ima Rio de Janeiro najprostornejšo, a tudi najvarnejšo luko sveta.

Še čudovitejši je razgled z druge gore, ki se kakor šivanka navpično dviga malone iz sredine mesta. To je 712 m visoki Corcovado, ki ga lahko dosežeš po udobni vožnji z vzpenjačo. Na vrhu je pustila narava le toliko prostora, da so mogli postaviti 40 m visok Odršenikov kip. S Corcovada se nudi opazovalcu še lepša prilika za uživanje vseh čarov Ria. Tudi kdor je videl že dosti sveta pa je radi tega zmožen stvarnejše presoje, ne more ostati hladen spričo pravljlično veličastne slike, ki se razgrinja okoli njega.

Na vrhu Corcovada oster opazovalec lahko zasluži, da morda nikjer drugod na svetu ni prišlo do tolike skladnosti med pokrajino, ki je delo narave, in mestom, ki je umetno delo človeške roke. Pri drugih velemestih se zdi, kakor da se nekaj tujega vriva v pokrajino. Tu ob Guanabarskem zalivu pa se narava in človek nista razdvojila. Nista si napovedala boja, marveč se med seboj dopolnjujeta, kakor da stremita za istim ciljem.

Rio de Janeiro je milijonsko mesto, saj šteje 1.800.000 duš, toliko kakor Dunaj. V Južni Ameriki je pred njim edinole glavno mesto Argentine Buenos Aires. Vendar ne dela Rio vtisa, kakor da je v njem nagraden material iz sto in sto kamnolomov. To ni nikakršno pokopališče kamnov, opeke in cementa, ki skuša vplivati le s svojo velikostjo. V Riu se povsod košatijo nasadi, da ljudem ni treba vzdihovati po prostoru in soncu, povsod so aleje ravnih, ponosnih palm. Sredi mesta domuje izvirna narava. V zaledju šumi še pragozd, ponekod se še vedno spušča naravnost do guanabarskega zaliva. Neprisiljeno prehaja pragozd v mestne parke. Seveda Rio ni brez donebnikov; celó preveč jih ima. Ali vendar, v kakšen okvir so neki vdeleni? Po eni strani njihove moderne silhuete vrtajo v kristalno sinjino neba, po drugi strani pa se jim temelji pogrezajo v tropično rastlinstvo. Pisani metulji frfotajo ob njihovih stenah kakor med palmami in lijanami v pragozdu in drobni kolibriji se čutijo pod palačami s trideset nadstropji prav tako doma kakor v tišini tropske goščave.

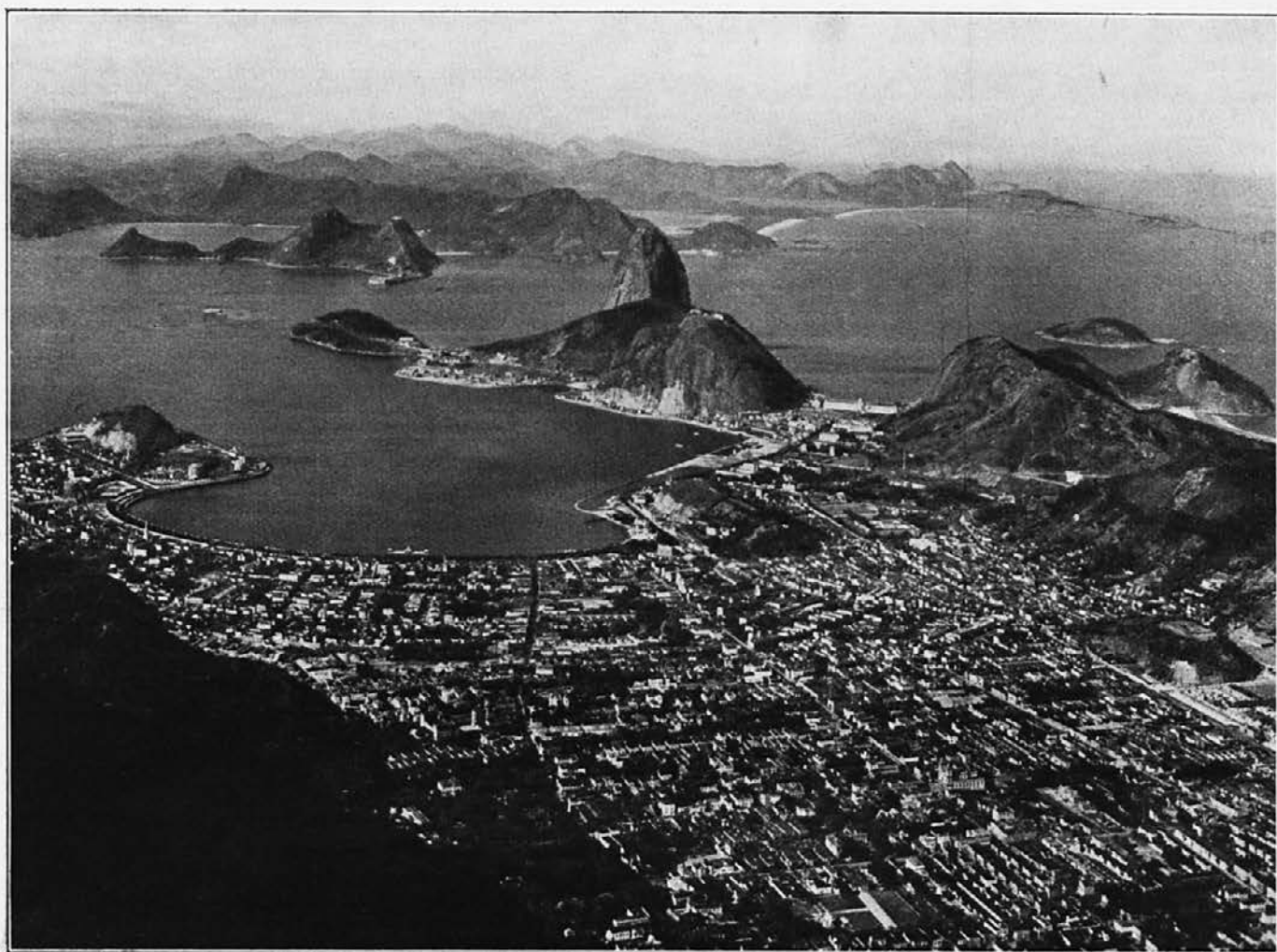
London, New York, Paris, Berlin so enotno sklenjene, okoli jedra zgnetenega milijonske naselbine. Mesto Rio de Janeiro si je izbralo drugačen ustroj. Ni eno mesto, ampak več srednje velikih mest, med seboj ločenih po romantično izrezljanih hribih, po gajih in gozdovih palm, po dolinah, lagunah sladke vode in zatokih morja. Obrežne naprave se vlečejo nad 20 km daleč vzdolž vijugastega zaliva. Celó na nasprotni strani Guanabare, pet kilometrov daleč preko morja, je nastala mestna četrt Nictheroy. Na planoti v notranjosti, 800 m visoko in nekako dve uri od zaliva, leži gorsko predmestje Petropolis, poletna prestolnica — nekdanj braziljskih cesarjev, sedaj pa zveznega predsednika. S svojimi ličnimi belimi vilami sredi bujnega cvetja in zelenja se zdi Petropolis kakor privid, kakor odlomek iz dežele bajk, bolj bivališče vilinskih bitij kakor smrtnih zemljanov.

Nemalo prispeva k očarljivosti Ria blago podnebje. To mesto ne pozna zime, kajti skoraj vse koledarsko leto je zasegla pomlad in le nekaj malega je ostalo za vroče poletje. Najlepše je v mesecih, ki so na naši severni poluti znani kot najbolj vroči. Takrat je v Riu zima, toda kakšna! Povprečna toplota v mesecu juliju se docela ujema s toploto julijske Ljubljane. Kaj čuda, če se nihče ne boji zimskega kopanja v morju! Koplješ se lahko kar v mestu samem, zakaj skoraj povsod valovi morje v bližini hiš. Posebnih kopališč s kopalnimi kabinami ni. Vsakdo se preobleče doma in gre ali se pelje v kopalni obleki na obrežje, ki ga je narava obilno posula s snežnobelim peskom. Ob nedeljah je tu zbran sploh ves Rio, obrežje je podobno mravljišču, brezštevilni pisani sončniki se uvrsté v gost, živobarven trak, ki se vleče v nedogled. V hudem poletju, to je okoli božiča in v januarju, se dviga živo srebro v toplomeru na povprečno 25° C, kakor pri nas v Dubrovniku. Kdor more, zapusti mesto in se umakne v Petropolis ali v kako drugo, še višje letovišče. Kdor pa ostane v Riu, mu tudi ni hudo, saj je morje pri roki. Tudi ne traja neznosna vročina predolgo. Rio je pač mesto pomladi. Tu ni ostrih toplotnih sprememb, vedno je milo in gorko, kratek je seznam dni v letu, ko vlada mučna sopara. Zlato sonce sije dolge mesece s sinjega neba, tako da so ljudje včasih kar srečni, če zagledajo zopet oblake in smejo pričakovati dežja.

Seveda je tudi v Riu dosti revščine in trpljenja, tudi tu se godé krivice in so na dnevnem redu zločini. Tudi tu ljudje bolehalo in umirajo. A nekdanj, in od tistih dni še ni preteklo veliko časa, je bilo vse huje. Bili so časi, ko je veljal Rio za enega izmed očitno nezdravih krajev Brazilije. Tu so razsajale malarija in druge bolezni, zlasti pa je morila rumena mrzlica. Velepotezna zdravstvena služba je po velikem trudu zatrla izhlapišča nezdravja in današnji Rio slovi kot najbolj higiensko mesto ob atlantski obali Južne Amerike. Saj je zaradi tega celó neka vrsta komarjev postala pravcata zoološka redkost; kdor jo želi videti, jo bo prej dobil v muzeju kakor na prostem.

Nekoč je pragozd oklepal ves zaliv in ob oceanu so taborili indijanski domačini. Dandanes vidiš lahko še pragozdu podobne lise tik obale, Indijancev pa boš zaman iskal. Belokožci so jih že davno bodisi iztrebili bodisi pregnali v zaledje. Zato pa v modernem Riu kar mrgoli mešancev vseh odtenkov. Tudi črncev je zelo veliko. Njihovi predniki so se pehali na zasadih kot sužnji, a leto 1888 jim je prineslo svobodo. Prebivalstvo je torej dokaj pisano. Vendar ne poznajo v Riu nikakršne babilonske zmešnjave ali narodnostnih vprašanj. Brazilcev je po naravi srpen, zamorec pa skromen, miren in pokoren državljan. Če tujec v Riu opazi, da se po cestni železnici vozijo ljudje bele polti v enih, črnici pa v drugih vozovih, bo morda iz tega sklepal, da oblast predpisuje tako ločitev po plemenih. Motil bi se. Res ima cestna železnica dva razreda, a ta se ločita med seboj le po opremi in po cenah. Ker so črnici večinoma revni, sedé pač rajši v cenejših oddelkih.

Občevalni jezik je tu kakor vobče v Braziji portugalsčina. Vendar slišiš tudi precej angleščine, nemščine in španščine. Saj je to veliko pristanišče obenem velikanska tovarna, živahen trg in prva trdnjava brazilskega bankarstva, a ne nazadnje tudi velik hotel in

Rio de Janeiro. Del mesta z Assucarjem.

vidno žarišče znanosti. Ljudje z vseh koncev in krajev sveta se shajajo tu, bodisi da bi denar služili bodisi da bi ga trošili. Vsakršni pripomočki prometa, od navadnega do najmodernejšega in najdražjega, so v službi dihanja in presnavljanja milijonskega mesta. Stotine vlakov, avtomobilov in parnikov dovažajo in odvažajo dan za dnem cele gore blaga in pravcate armade potnikov od blizu in daleč. Samo parnikov priplove in odplove dnevno okrog 150. Uvažajo zlasti premog, papir, petrolej, vozila in žito, izvažajo pa kavo, kakao, sladkor, tobak, čaj, bombaž in gumo. Tudi zrakoplovnega prometa je vedno več. Rio se ponaša z enim najboljših letališč novega sveta. Poseben pristan je urejen za zeppeline, ki oskrbujejo promet na rednih progah med Nemčijo in Južno Ameriko.

Sedanji Rio de Janeiro je glavno mesto Združenih držav Brazilije (Estados Unidos do Brazil). Tu biva predsednik in posluje vlada, tu so vsi osrednji uradi. Ali bo ta vloga Rio ostala, ni gotovo. Čuje se namreč o načrtih za novo prestolnico v notranjosti. Baje so ta prostor že določili v pokrajini ob gornjem teku reke Tocantins. Svet, na katerem se razprostira Rio de Janeiro z okolico vred, ne pripada nobeni zvezni državi, ampak je urejen zase pod nazivom Distrito Federal. Ima skoraj dvakrat tolik obseg kakor naše Prekmurje. Tudi v cerkvenem oziru je Rio središče Brazilije, sedež

je kardinala nadškofa. Poleg zasebne katoliške visoke šole za duhovne vede (ustanovljene 1931) skrbi za višjo izobrazbo staroznana državna univerza, ki bo prihodnje leto učakala svoj 50. rojstni dan. Neznatno mlajša je narodna knjižnica, ki hrani pol milijona zvezkov. Število starih, zgodovinsko in arhitektonsko znamenitih stavb je kaj pičlo. Prvenstvo gre brez dvoma katedrali, nastali v 16. stoletju. Stara bo torej približno prav toliko kakor Rio sam. Le stolp ima moderen, postavili so ga l. 1908. Sicer je treba omeniti nekatere druge cerkve (n. pr. Sao Francisco de Paulo), nekdanji cesarski grad Bôa Vista, narodni muzej, borzo, veliko bolnico Santa Casa de Misericordia iz leta 1605, zvezdarno in precejšen vojni arzenal.

Rahločutni esteti so nekoliko v skrbeh za bodočnost Ria de Janeiro. Kaj bo, če bo mesto še dalje s toliko naglico raslo? Zgodilo se bo, kar je videl svet že marsikje: kultura bo poteptala naravo in toli opevane idile ne bo več. Ni jim še dovolj pošastnih donebnikov v mestu, pustiti hočejo, da jih bo zraslo še več. Morda se bodo možje, ki imajo v Rio besedo in moč, še o pravem času zganili, da omejé brezdušno amerikanizacijo. Tudi rahločutneži, ki nimajo nobene upanja, da bodo mogli kdaj čez ocean, si upajo gojiti tiho željo: Rio, ostani, kar si, ostani še dolgo — cidade maravilhosa!

NOVI PREGOVORI IN REKI

I. Šašelj

Ajda v burji zrnje dela.
Ajdo je najbolje sejati Marjetni teden.
Beži kakor golob pred kraguljem.
Bilo je obiskovalcev kakor pri božjem grobu.
Bo vrnil kakor vrabec proso.
Bog sam varuje otroka, Kranjca in pijanca.
Bolezen, če ne vzame (človeka), pa pusti (posledice).
Brezova metla najbolje pometa.
Če gre sonce zvečer v zamok, bo jutri zmok (dež).
Če greš mimo bežga, odkrij se! (Toliko je vreden za zdravje.)
Če je junij mrzel in moker, bo vsa letina izprijena.
Če je mesec december suh in brez snega, bo prihodnje leto suho in suša.
Če junija dosti grmi, bo letina rodovitna.
Če je v oktobru dosti dežja, obilno letino nam dá.
Če na praznik presv. Rešnjega Telesa procesija ne gre iz cerkve (zaradi dežja), bo slabo leto.
Če na Martinov dan sonce pokuka, čez tri dni burja snega primuka.
Če se drevje pozno obleti, huda zima sledi.
Če ruševac v jeseni poje, se preobrne vreme.
Če so mladega mesca trjaki, bo pokladanja strašno veliko, pa srečen bo, kdor ga posuši (ker bo moča).
Če v oktobru zmrzuje in sneži, se v januarju zima solzi.
Če sem majhen, sem pa hud.
Čim več človek ljudem dobrega stori, tem manj so hvaležni.
Človek se uči do groba.
Desetkrat premisli, kaj boš podpisal (ko pogodbe podpisuješ).
Dež sv. Volbenka leto blagoslova dá.
Do polnoči je angelsko spanje.
Dober nauk je zlata vreden.
Dokler lahko z vedrom zajemlješ, ne vprašaj po korcu.
Ga gleda kakor Bošnjak medveda.
Glej ga, glej ga, Kranjca, kako lepo tanca; Bog mu daj muštače, ker tako lepo skače.
Gnoj je zlata ruda na njivi.
Hudoba nikoli ne praznuje.
Imam toliko strahu pred teboj, kakor žaba pred dežjem.
Išče si kravico, preden ima štalico.
Iz malo moke je malo kruha.
Je iz vražjega repa izsekan.
Je mehak ko lipov les.
Je nemiren ko živo srebro.
Je neugnan ko veverica.
Je povsod kakor tat pri vsakem požaru.
Je suh kakor kresilna goba.
Ječi kakor navček.
Ječmen je najbolje sejati Lukežev teden.
Jesenska oral je vredna za en gnoj.
Kadar je vojska, se nebesa polnijo; kadar je pa punt, pa pekel.
Kadar lisica miruje, naklepe kuje.

Kadar letina v spomladi prav lepo pokaže, je je v jeseni malo spravljati.
Kakor v jeseni hosta rumeni, tako drugo leto pšenica zori.
Kakršna goveda, taka njih beseda.
Kakršne žene, tako njih govorjenje.
Kakršno blágo, tako je drago.
Kakor v oktobru dež razsaja, tako v decembru sneg nagaja.
Kadar se za Vačami svetlí, kola pod streho beže.
Kaj bi se tele bodlo z bikom!
Kdaj so šle še jasle h kravi!
Kdor ljubi, pamet zgubi.
Kdor dolgo leži, kosilo zamudi.
Kdor te hvali, te prevari.
Kdor ima redke zobe, rad laže.
Kdo bi vsem ljudem jezike zavezal!
Kjer ni moljev v hiši (otrok, ki bi kruh jedli), jih imajo pa v žitnici (kjer se zarede v žitu, ker ga ne porabijo za kruh).
Kmet ima samo trikrat na leto dober užitek (dobro jé): o veliki noči ima zajtrk (ko jé »žegen«), ko je žegnanje, kosilo, a na pust večerjo.
Ko sta Simon in Juda mimo, gremo že v zimo.
Koroška dekleta se umivajo — pravijo na Štajerskem — češ ne bo dežja, če se od Koroške strani oblaki trgajo.
Koroška Micka se smejí (ne bo dežja) — pravijo tudi na Štajerskem — če se od Koroške strani jasni. Podobno pravijo Dolenjci, »da se Gorenjci smejejo«, če se od gorenjske strani svetli.
Kvatrni teden rado straši.
Lahko je s tujim denarjem šariti.
Lepo lice hitro mine, lepa duša pa ne zgine.
Lisica lisice ne ukani.
Lisičja prekanjenost je stara kakor greh.
Majhen stolček, pa dobro drži.
Malo ovac, malo volne.
Mlad lenuh, star berač.
Mladost je norost, ki se ne dá ugnati.
Molči ko kamen na cesti.
Na dan sv. Medarda se je začel vesoljni potop, zato tako rado dežuje ta dan in potem še štirideset dni.
Ne boš ti meni kaše pihal!
Ne maram iskati uši po lastnem kožuhu.
Nevednost je draga reč.
Ni sonca brez sence.
Nikjer ni za vse prav.
Nima ne repa ne glave.
Nisem tako neumen, da bi si redil gada na prsih.
Niso vsi prsti na eni roki enaki.
Noben človek ni brez napak, vsak pa tudi nima vseh.
O sv. Petru mora biti proso že tako veliko, da se vrana v njem skrrije.
Od junija zavisí ves poljski pridelek.
Oktober in marec gresta skupaj v en klanec.
Pes, ki laja, ne grize.
Ponočne vrane niso nikdar zaspane.
Predobro še ni nikdo kaj naredil, preslabo pa že večkrat.
Pred pustom poroka, o sv. Martinu zajoka.
Premislek je boljši ko devet ur hoda.
Prežvečena jed ne tekne.

NOVE KNJIGE

Janko Kač: **Moloh**. Socialno-zgodovinski roman. Četrta knjiga kaže pisatelja takega, kakor je bil, bodisi po snovi bodisi po oblikovni strani. Tej kmečki povesti, ki kaže zunanje spreminjanje savinjske vasi iz kmečke v industrijsko, proletarsko, manjka poglobitve v probleme, ki jih tak socialni preokret prinaša. Dovolj posrečena je zunanja podoba vasi v različnih obdobjih, preko tega pa pisatelj ni šel. Idejno je tudi tu Kač častilec nekega mističnega in naturalističnega agrarizma, ki se opaja s simboli, panteizmom itd. Ako hočemo podati zgodovino naše vasi, je vsekakor treba zajeti širše in globlje. Viktor Smolej.

Franca Jakliča **Izbrani spisi**. Prvi zvezek. Uredil Janez Logar. Založila Jugoslovanska knjigarna. Zbirka domačih pisateljev. Ljubljana, 1936. Str. 285. — Jaklič-Podgoričan ni med tistimi našimi pisatelji, katerih delo je gradilo temelje našemu slovstvenemu razvoju; niti glede oblikovanja niti glede novih snovi in jezikovne odlike mu ne gre mesto med izbranci, kakršen je n. pr. njegov dolenski rojak in pripovedniški učitelj Jurčič. Jakliča najdemo v drugi vrsti naših pripovednikov, katerih dela so polnila naše revije zlasti od osemdesetih let dalje in katerih oznaka je fabuliranje iz veselja do snovi. Noben ustvarjalni in oblikovalni nemir jih ne sili k literarnemu delu; njih ustvaritve niso izpovedi velikih narodnih, življenjskih, osebnih vprašanj in spoznanj. Zato jim gre v slovstvenem razvoju pobočno mesto ljudskih pripovednikov, a vendar ne v takem odličnem smislu kakor Jurčiču, Erjavcu, Finžgarju ali Preglju, pri katerih tudi »ljudska« povest izpričuje močnega oblikovalca. — Skoraj petdeset let je že, kar so nastali nekateri spisi tega zvezka. Lahko so nam primer za ugotovitev napredka ali nazadovanja te vrste pripovedništva ob primerjavi z današnjimi deli. Skupno jim je prizadevanje, prikazati ljudsko življenje v vsej širini, običajsko in jezikovno stran; v globino ljudske duše pa skuša posvetiti tam, kjer kaže pojmovanje нравnih odnosov. — Jaklič je tip pripovedovalca, ki zvesto obnavlja zgodbe vaškega dogajanja, iščoč snovi v »zanimivi« snovi, ki utegne bralca pritegniti in ga zabavati. Jurčičevo iskanje izvornih oseb in izvorne govornice je Jaklič postavil v svojih začetnih spisih za svoj pripovedniški namen. V »Selski sliki« n. pr. se humor »izvornih« položajev in govornice stopnjuje do karikature. V zvezi s takim načinom pripovedovanja njegovi »svetovni potniki« celó madžarski kvantajo, kar se mi ne zdi upravičeno ponatiskovati, vsaj dokler v lastnem jeziku nimamo še zapisanih takih reči. — Te zgodbe so podoba kulturnega stanja in deloma нрав Suhe krajine v drugi polovici minulega stoletja. Dopolnjujejo jih naslednja pisateljeva dela, katera šele nudijo pravilno podobo njegove vrednosti. — Urednik spremlja v poročilu usodo pisatelja in deloma Lampetovega Doma in sveta v prvih letih. — S pričujočo izdajo Jakličevih spisov (v napovedanih petih zvezkih nekam nesorazmerno sicer) smo ob pomanjkanju novih domačih in kupih prevodnih del pričeli oživljati eno izmed prič svoje literarne preteklosti. S tem je založnica sama pomnožila svoje začete izdaje »del« in »spisov«, pa tudi drugod so enaka podjetja le načeta. Táko zavlačevanje vsaj šestih celotnih izdaj

je dokaz nesmotrnosti. Sedaj, ko je dograjen Cankar, naj bi mu v spoštljivi razdalji s primerno naglico sledile še druge pričete izdaje. Vilko Novak.

Goriška Matica je izdala za letos pet knjig: **Koledar za leto 1937**, Giovanni Verga: **Pastir Jeli in druge novele**, **Vesele zgodbe** v izboru in prevodu Toneta Čemažarja, dr. Potrata: **Higiena matere** in Daniel Defoe: **Robinzon**. — Za goriške razmere je že vsaka napisana beseda novo razodetje, knjiga pa celó, čeprav je prevod. In po prevodih je Matica segla v leposlovju s polno roko. Le pesniki: Žgur, ki je nedavno praznoval svojo sedemdesetletnico, Pastuškin, Škrjanc, Rehar in Gorjan so se v Koledarju oglasili z izvornimi pesmimi. Koledar je letos obsežen, dobro urejen; snov je srečno izbrana: vsakega nekaj. Preskrbljeno je za zabavo, pa tudi za pouk s prispevki o zgodovini alkohola, o Abesiniji itd. Izmed črtic je pravi biser Loria: Sokol. Srečamo pa tudi Čapka s črtico: Tudi rekord. — Izmed obeh leposlovnih knjig razvname še najbolj Verga s Pastirjem Jelijem in drugimi novelami, ker je enoten in ker njegov zdravi realizem kar opaja. Pri branju teh novel sem se nehote znova prepričal, da je realizem še zmeraj najbolj zdrava in trajna smer v leposlovju, pa naj se še tako trapimo z raznimi -izmi. — Druga knjiga, **Vesele zgodbe**, nam nudi sedemnajst res veselih, tu in tam jedkih, zbadljivih zgodb, satir, cinično nadahnjenih anekdot iz vseh mogočih literatur. Imena Averčenko, Hašek, Zoščenko, Čehov, Katajev, Nušić, Timmermans so zadostna garancija, da so te vesele zgodbe tudi literarna vrednota. — Potratova knjiga je resno in lepo pisan higieniški pouk za matere; žal pri nas to znanje črpa mladina iz kalnih in neresnih virov, zato je taka zdravniška knjiga umestna. — Nesmrtni Robinzon angleškega pisatelja Defoja, nad dve sto let staro delo, je še vedno izvrstno berilo za odraščajoče otroke. Nande Vrbnjakov ga je na novo lepo prevedel. Ta ljudska izdaja pa se ne loteva vprašanja, ali je Robinzon zgolj pustolovski roman z mislijo, naj se človeštvo vrne nazaj k naravi in naravnemu človeku, za kar se je toliko navduševala prosvetljena doba, ali pa je le tip moža dejanja in uspeha, kakor so si ga stavili za zgled angleški puritanci, kar trdijo danes slovstveni zgodovinarji o Robinzonu. Jan Plestenjak.

Dr. B. Dragaš: **Otrok v šolski dobi**. Bralcem Mohorjevih založnih knjig je znana knjiga **Otrok v predšolski dobi**, ki jo je spisal dr. Dragaš. Nadaljevanje te je knjiga: **Otrok v šolski dobi**, ki jo je zdaj izdal isti pisatelj. Tako je obdelal v raznih delih vso dobo otroka od rojstva do zrelostne dobe. Izmed vseh njegovih del je knjiga **Otrok v šolski dobi** med najbolj zanimivimi, saj obdeluje dobo, ki je najbolj kočljiva ne samo v zdravstvenem, ampak tudi v duševnorazvojnem in vzgojnem smislu. Pisatelj se je dobro zavedal težav pri pisanju take knjige, zato ni le opazoval otrok v zavodu za varstvo mater in otrok, v katerem deluje, in po raznih otroških kolonijah, ampak se je dolgo mudil tudi po raznih šolah. Po svojem poklicu mora tudi nadzirati trume rejencev, ki jih njegov zavod pošilja raznim materam v varstvo. Knjiga je namenjena predvsem staršem, učiteljem, učiteljicam, bo pa služila vsakomur, ki se bavi z vzgojo otrok. V prvem poglavju je opisal ustroj in delovanje otroškega telesa v šolski dobi. V naslednjem obravnava prehrano, otro-

Božidar Jakac: Portret Hinka Smrekarja. (Risba.)

ško obleko in obutev v različnih letnih dobah, higien-ske momente šolske sobe, telovadišč, otroški šport, letovanje, kolonije, izlete, razne zmote in pretiranosti v vzgoji sami; navede, kako je treba postopati z manj nadarjenimi in duševno boleznimi otroki v šoli; bavi se s prezgodnjo godnostjo otrok, s seksualnim poukom; govori o načinu učenja tujih jezikov, o otroški knjižnici in o mladinski literaturi, kjer zastopa mnenje, ki je precej različno od splošnega. Potem obravnava postopanje z duševno zaostalimi, manjvrednimi in boleznimi otroki, dotakne se slaboumnosti, histerije, božjasti, nevrastenije, nočnega strahu otrok itd. Nato nam pokaže kratek pregled nalezljivih bolezni in prve pomoči. Nekatere trditve utegnejo sprožiti debato in biti povod obširnejšim razpravam o tej ali drugi točki, kar ne bi škodovalo. Knjiga je ilustrirana. B. M.

Gospodinjsko nadaljevalne šole: I. **Prehrana**. Spisala Marija Pleško. **Kuhanje**. Spisala Marjeta Prašnikar. Ljubljana, 1954, str. 71. — II. **Dom**. Spisala Ana Mešiček-Černejeva. **Obleka in perilo**. Spisala Andreja Grum-Skuljeva. Ljubljana, 1956, str. 72. Založil odbor učiteljic gospodinjsko nadaljevalnih šol v Ljubljani. — Namen teh knjižic je povedan v uvodu prvega zvezka: »Zavedajoč se velikega pomena pravilne vzgoje naših bodočih gospodin in mater so se v naši banovini ustanovile gospodinjsko nadaljevalne šole za kmetska dekleta... Gojenke gospodinjsko nadaljevalnih šol so si dosedaj vso praktično snov napisovale, da je ne po-

zabijo. Ker pa je zlasti v tej šoli čas dragocen, se je odločil odbor učiteljic gospodinjsko nadaljevalnih šol izdati knjižice, v katerih je zbrana najvažnejša snov iz vseh panog gospodinjstva.« Snov je zgoščena.

K DELOM HINKA SMREKARJA

V slovenski grafični umetnosti zavzema po svoji izvornosti, samoniklosti in vsestranski obsežnosti prav odlično mesto Hinko Smrekar. Ko objavljamo nekatera njegova starejša dela in nekaj novejših osnutkov, je prav, da o njem spregovorimo nekoliko besed.

Hinko Smrekar se je rodil v Ljubljani leta 1885. Po dovršeni gimnaziji je odšel na Dunaj, kjer je študiral upodabljačo umetnost deloma kot samouk, deloma na umetnostno obrtni šoli avstrijskega muzeja. Bil je izmed najdelavnejših članov umetniškega društva »Vesna«, ki so ga tedaj ustanovili mladi slovenski dijaki raznih umetnostnih zavodov na Dunaju. Tam se je seznanil z vrsto oblikujočih umetnikov, tako z M. Gasparijem, Gv. Birollo, s pokojnim Svet. Peruzzijem, tesno prijateljstvo ga je pa združilo z Ivanom Cankarjem.

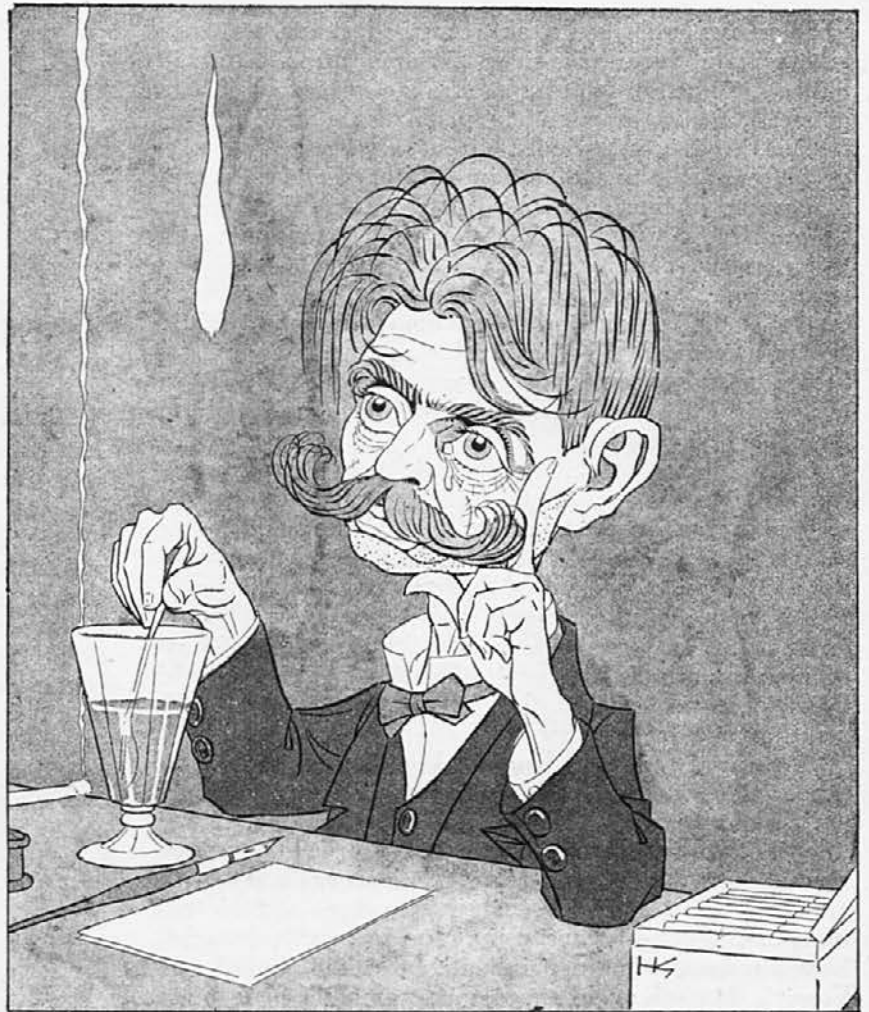
Ko se je Smrekar vrnil v Ljubljano, se je začel udejstvovati kot darovit in izredno spreten risar in ilustrator. Okrasil je vrsto Mohorjevih knjig, sodeloval pri najrazličnejših revijah, zlasti pri humorističnih listih. Oskrbel je izvirne naslovne liste za mnoge Cankarjeve spise in za vrsto drugih knjig tedanjih založnikov. Zlasti so znane njegove ilustracije za »Literarno pratiko«, ki je izšla pred vojno pri Bambergu. Proti koncu vojske je Nova založba izdala Levstikovega nesmrtnega »Martina Krpana« s Smrekarjevimi ilustracijami. Mimo teh večjih del je izvršil ta plodoviti risar nešteto osnutkov za razglednice, častne diplome in podobna prigodna naročila.

Po vojski je izdal litografirano, pisano in z jedomimi satiričnimi risbami opremljeno avtobiografsko knjigo »H. Smrekar črnovojnik«, ki jo je izdala založba Umetniška propaganda. Izdelal je v teh letih več ciklov satirične vsebine, kjer je v tragično groteskni obliki upodobil vso pokvarjenost, svetohlinstvo in smešnost sodobne družbe. Ena teh številnih zbirk ima za naslov »Zrcalo sveta«, kjer je v tridesetih satiričnih listih kakor daljna pravljica obdelan zelo resen in prav aktualen problem. Mimo tega je Smrekar nadaljeval svoje delo kot karikaturist. Ves čas, odkar javno nastopa, je neutrudno beležil najznačilnejše zanimivosti iz našega kulturnega in političnega življenja. To njegovo delovanje je tako obširno in tudi tako znano, da ga večina pozna skoraj le kot karikaturista. Hinko Smrekar se je uveljavljal poleg tega vselej tudi kot resen, nekoliko romantično usmerjen umetnik. Ukvarjal se je skoraj z vsemi grafičnimi tehnikami, gojil litografijo, lesorez in tudi rezal v baker. Kot človeku kritično borbenegega značaja z darom prodornega opazovanja mu je bila grafika vselej najprirodnejše in najbližje izrazilo. Vendar se je pa mnogo bavil tudi s portreti, pokrajinami in žanrsko kompozicijo. Seveda mu je tudi slovenska folklor nudila vselej mnogo zanimivih motivov, v katerih je

lahko dal duška svoji šegavosti, fantaziji in prirojeni lirični prirodnosti.

Zadnje čase se ukvarja Smrekar tudi z religioznimi motivi. Dvoje osnutkov te smeri objavljamo, enega smo priobčili v letošnjem aprilskem zvezku. Svoje nazore o cerkveni in nabožni oblikujoči umetnosti sploh pa oblikuje umetnik sam v naslednjem članku. Priznati je treba, da je v njegovem religioznem umetniškem ustvarjanju mnogo svojskega izražanja.

Smrekarjevo delo je nam, njegovim sodobnikom, še dosti preblizu, da bi ga mogli pravilno vrednotiti. Kot karikaturistu, kot opazovalcu, ki z žgočim sarkazmom spremlja pehanje svoje okolice, mu ni bilo lahko pridobiti si tako splošno priznanje, kakršnega so deležni oblikovalci z manj izrazito in manj osebnostno potezo. Gotovo so med plodovi njegovih rok tudi dela, ki jih ni mogoče brez omejitve sprejeti in ki bodo po zakonu ohranitve najboljšega utonila v pozabljenju, toda še bolj gotovo pa je, da bo ostal Smrekar kot celota v slovenski upodabljaški umetnosti izreden pojav. Po svoji neukrotljivi borbenosti, po svoji neizčrpni domiselnosti in bujni, skoraj prebohotni domišljiji mu med sodobniki najbrž ni tekmeča. Zato mislim, da so točne besede, ki jih je o Hinku Smrekarju zapisal Francè Stelè v svojem »Orisu« in ki se glase: »Njegove risbe in karikature bodo kedaj neprecenljiv kulturnozgodovinski dokument za prvi desetletji 20. stoletja.« K. Dobida.

Hinko Smrekar: Karikatura Ivana Cankarja. (Iz leta 1917.)

NEKAJ OPAZK O CERKVENI UMETNOSTI

Hinko Smrekar

V starokrščanski rimski obrazovalni umetnosti ni bila v prvi vrsti važna lepa zunanja oblika, marveč čustvena, duhovna vsebina. Za svoj čustveni govor je uporabljala ustaljene simbole in oblike. Bizantinska umetnost te vrste je bila neločljivo povezana z arhitekturo in se je tej docela podrejala. Ta tesna vez se je začela nekoliko rahljati šele v dobi renesanse, dokler je ni barok popolnoma zrahljal, predrl in podrl vse ovire zidovja. Pravoslavna cerkev obrazovalno umetnost vse do danes drži v zvezi z arhitekturo v vseh podrobnih strogih predpisih, ki puščajo umetniku pri obrazovanju le malo osebne prostosti.

Novejša in najnovejša doba se upira na zelo različne vzore iz raznih dob razvoja. Najmočnejši in najbolj trajen je vpliv Rafaela in njegovih učencev. V naših krajih prevladuje v starih in starejših cerkvah barok, vendar so podeželski umetniki, večinoma obrtniki, hodili bolj za nemškimi vplivi (od nazarencov do Führicha). Šele zadnje čase so se odprle tudi cerkve moderni umetnosti, ki pa ima tudi zelo različne ovire. Medtem ko sta naša Francè in Tone Kralj podzavestno pretežno baročna, a tudi prilagodno v neki

meri romanska ali gotska (čudne sinteze!), je Slavko Pengov nekakšno združenje rafaelitov in — v večjem odstotku — bizantincev ter beuroncev. V vseh treh pa so ti vplivi prelitni v osebno enoto. Vsi trije so mojstri pretehtane kompozicijske geometrije. Slavko Pengov je vesten učenec narave in pravilen risar.

Za pobožne premišljevalce ni šele vprašanje, kaj naj se bolj poudarja, duhovna vsebina ali lepota zunanjih oblik: oboje naj bo skladno, zlito v celoto. Vidimo pa marsikje, da se duhovna vsebina podreja zunanji lepoti. Iz najglobljih globin nedosežnega Michelangela in od precej zunanje ljubkosti Rafaela peljejo poti preko miline nebeškega Fra Angelica, preko mesene, že kar necerkvene bujnosti Rubensa, preko včasih že kar pregrešnih baročnih dekoracij (F. Goya), preko nazarencov do stroge asketske stavbne matematike montecassincev in beuroncev, ki izdelujejo domala vse z merili v rokah.

Plehek je pregovor: srednja pot, najboljša pot; a velja se ga držati. Po mojih skušnjah in pozvedovanjih ni kazno, polagati vso važnost na nadčloveško lepoto zunanjih oblik ali prelagati težišče samo v duhovnost. Rajni profesor Porenta na primer je bil preveč abstrakten, premalo življenja je bilo v njegovih slikah. V Rubensu na primer pa je bilo za cerkvene namene že kar preveč človeškega. Po mojem pre-

udarku in čutenju do skrajnosti dognana zunanja lepota daje vernikom sicer zvrhano mero estetskih užitkov, nima pa globljega, npravno preobrazujočega učinka. Gotika je pogumno prikazovala tudi nelepe, strašče osebe in prizore, predstavljala je na zelo grobe, za naše današnje pojmovanje včasih že skoraj nemoralne načine človekovo grešnost, kazni za grehe in minljivost vsega posvetnega. Poglejmo Špance in njih ljudske cerkve! Tam vidiš muke mučencev, od bolesti spačene obraze; kri teče v curkih. A zdi se, da ta način pojmovanja in čutenja zgrabi globlje kakor kak drugi s prepričevalno mislijo, da vera zahteva od vsakogar žrtev, kakor so jih darovali za odrešenje človeštva učlovečeni Bog in njegovi izvoljeni ljubljenci, svetniki.

Lepotni, vedno enaki, šablonski formalizem vstaja le na zunanji, brezhibno lepi površini. Povprečno so lepi obrazi le gole maske brez slehernega čustva in misli, razen kjer izražajo nadzemeljsko milino in dobrotljivost. Navada je ljudem vcepila misel, da vidijo v prazni, lepi maski nebeški soj. In vendar: kako oživé ljudje, posebno kmečki, če zagledajo na cerkvenih slikah kaj bolj »človeškega«, živega, bi dejal, posebno če vidijo kaj takega, kar ima ožji stik z njihovim življenjem.

Poskušal sem na tihem, že kot dunajski šolar, na take načine nebesa približati zemlji in sem doživel dosti dobre uspehe. Nekaj poskusov prinaša tokrat Mladika. To so po večini nagle, še začetne, nelepe risane skice. Do izvršene slike pa je seve še dolga in naporna pot. Če nikjer drugje, je zares v cerkveni umetnosti ideal — nedosegljiv. Moreš se mu le do neke, človeku mogoče meje približati. Še celó Leonardo da Vinci in Michelangelo sta se mnogo mučila in še nista bila nikoli povsem zadovoljna s svojim delom. In jaz, kje sem? Obmolknem! Volja je dobra, tudi poguma imam zadosti, sodijo naj pa drugi.

Na sliki sv. Trojice sem idejno in oblikovno povezal vse tri božje osebe z Marijo v celoto. Neobičajno sem Boga Očeta predstavil bolj kot strogega Jahveta. Svetega Nikolaja sem premaknil iz običajne priprošnjiške poze in ga dinamično razgibal kot agilnega zaščitnika splavarjev.

Na Oljski gori (aprilska Mladika, str. 129) sem upodobil pretresljivi, dramatičen trenutek, ko Kristus človek v smrtni grozi moli, naj gre kelih od njega. S tem sem se odločno zelo oddaljil od običajnih lepih poz Kristusa Boga.

Vse meje in registre humorja legend pa sem odprl, kjer je to šlo, že prej v Literarni pratiki. Napačni tolmači in podtikovalci so mi očitali več kakor hudo-mušnost, da so me morali celó kritiki braniti.

VELIKE POČITNICE OTROK

Dr. B. Dragaš

M atere in očetje pričakujejo, da bodo njihovi otroci za časa počitnic pridobili na teži, da se bodo zredili. Če se to ne zgodi, se pritožujejo zlasti takrat, če je otroke poslalo društvo ali državna ustanova na kmete ali k morju. Otrok, ki je čez počitnice zelo veliko hodil, se dobro naletal in zdivjal, se bo, če je zdrav, le nekoliko zredil ali sploh nič. Pogostokrat vidimo, da je tak otrok celó nekoliko shujšal, čeprav ni bil bolan. Pri tem pa je otrok dobro razpoložen. Otroci se vračajo domov rjavi in črni od sonca, sveži in za šolo zopet sposobni, toda največkrat prav nič debelejši. To ni nikaka nesreča, ampak naraven in sam po sebi umeven pojav. V šolskem letu sedijo otroci ves čas v šolski klopi, postanejo blede, niso več tako sveži, nekateri se pa vendar zredijo, bolj kakor za časa počitnic.

Kako naj torej naši otroci za časa počitnic živijo, da bi se čim bolj okrepcali in popravili? Prvi pogoj je, da dobijo zadosti hrane. Otroci, katerim mati kuha, za vse skrbi in jim redno daje hrano, so po večini doma videti krepkejši kakor na počitnicah. Izjema so samo revni otroci, ki nimajo doma zadosti hrane. Drugače pa je s takimi, ki gredo na počitnice s svojo materjo in jim ta sama kuha; otroci obdržijo svoj prejšnji red, se hranijo s prav tako dobro hrano, kakor so jo imeli doma, in pridobijo zato zopet nekaj na teži. Celó v največjih hotelih, restavracijah in penzionatih ni hrana tako redilno pripravljena kakor doma. Drugi otroci pa se hranijo z nenavadno hrano, katere doma niso bili vajeni; te hrane sedaj ne marajo, nočejo zadosti jesti. S tem moramo računati zlasti na morju.

Poleti se pojavi tudi nevarnost, da bo otrok zbolel za želodčnim ali črevesnim katarjem ali za kako majhno drisko, kar bo tudi vplivalo, da bo nekoliko shujšal. Za čas počitnic vpliva tudi najmanjša bolezen, da otrok shujša. Opozarjam, da ne smemo otrokom dajati nekuhane hrane, zlasti čez počitnice ne solate, če voda ni brezhibna, pa tudi ne sladoleda, če ga nismo sami naredili, a sladoleda iz vanilije tudi doma v počitnicah ne dajajmo. Torej je eden izmed vzrokov, zakaj se nekateri otroci za časa počitnic ne zredijo, ta, da niso navajeni na nov način prehrane. Drugi vzrok je v tem, ker manj spijo. Dalje otroci na počitnicah veslajo, plavajo, hodijo na izlete; to jim dobro dé, redi jih pa ne. Otroka težko navadimo v tujem kraju na trdno spanje in na natančen dnevni red. V stalnem prebivališču je bil določen čas v šoli, delal je naloge, zatem se je šele igral in odšel zgodaj zvečer v posteljo. Vse to pa v tujih gostilnah, hotelih in penzionatih seveda odpade. To je tudi vzrok, da se otrok ne zredi toliko,

kakor starši pričakujejo. Drugače bi bilo seveda, če bi imeli na deželi sami svojo vilo ali si vzeli v najem celo stanovanje z vrtom, v katerem bi se mogel otrok igrati, ležati, popoldne spati, tako da bi mu ne bilo treba hoditi daleč od stanovanja na kak travnik. Tedaj bi se otroci na vsak način tudi zredili. Zelo važno je, da pred poletjem premislimo, katero podnebje bi bilo za otroka najboljšo. Zdaj hodijo po večini vsi najrajši na morje, ki je pač za rahitične in slabotne otroke zelo dobro kakor tudi za otroke, ki imajo otečene bezgavke. Varujmo pa v tem primeru otroka, da ne bo ležal v preveliki vročini predolgo časa na pesku, ker to ni dobro za vsakega, nekateri tega vobče ne prenesejo. Pri pljučnih, bronhialnih katarjih, pri načetih pljučih pa priporočam, da pošljete otroka rajši v gozdne kraje, v višino od 800 do 1000 m, a ne više, če ni zdravnik tega izrečno predpisal. Zdravim otrokom pa moramo priskrbeti tako okolico, ki jim bo v veselje in v prid, ki jih ne bo preveč utrujala in jim ne vzela teka, kajti le tako se bodo dobro popravili. Obleka mora biti seveda letnemu času primerna. Čim manj je otrok poleti oblečen, tem bolje je. Lahko pa nosi otrok tudi kratke nogavice. Zvečer pazimo na to, da dobi otrok gorak plašč, ker je zvečer navadno precej hladno. Spremembo temperature ob sončnem zahodu otrok zelo občuti in se hitro prehladi. Ne mučimo otroka za časa počitnic s šolskimi nalogami, če jih šola ni izrečno zahtevala, n. pr. pri slabih učencih. Ročna dela, ki jih morajo deklice za časa počitnic dokončati in ki jih ne delajo rade ter po večini tudi ne dovršijo, so popolnoma odveč. Šolski otrok naj bo za časa počitnic poleti popolnoma prost, naj se giblje kolikor le mogoče. Ne smemo mu vse počitnice trobiti samo o njegovih dolžnostih in o njegovem delu; za to imamo pozimi zadosti priložnosti.

Pravilno razdelitev poletnega časa si predstavljam takole: Otrok naj ne vstaja prezgodaj, najbolje okrog osme ure. Potem naj se umije kakor navadno. Zatem naj zaužije v popolnem miru izdaten zajtrk; n. pr. mleko, maslo, jajce, marmelado. Pristni kmečki kruh mu tekne sedaj posebno dobro. Potem naj se otrok igra na vrtu, v gozdu, na obali, nato naj malo plava ali vesla, če ima priliko. Kosilo naj bo zopet obilno: dosti zelenjave, prikuh, sadja, kompot, ne preveč mesa. Potem, če mogoče, počitek. Nato naj otrok prebere kako knjižico, naj se malo uči, pa ne več kakor eno uro. Potem pride malica, ki naj bo približno taka kot zajtrk, po malici pa izdaten sprehod v gozd, kjer se otrok lahko spočije. Otroke učimo, naj opazujejo naravo, naj se veselijo rožic in cvetja, dreves, živali, petja in ptic in vsega, kar je lepega v gozdu. Odrasli pa, ki jih spremljajo, se morajo potruditi, da otroka res opozorijo na lepote. Za večerjo damo lahko jed približno ob osmih, okrog devetih naj bo otrok v postelji.

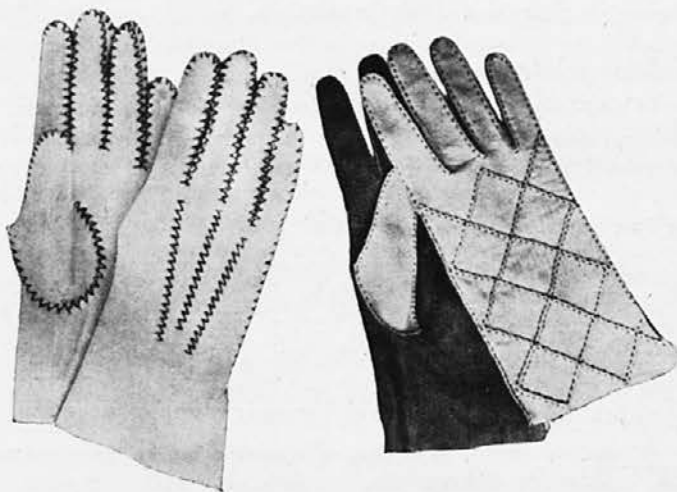
ROKAVICE

Eliza Skalický

Barva rokavic se v današnji modi prilagodi barvi naših oblek. Doslej smo nosili sem in tja bele, večinoma pa temne rokavice. Za letos si je pa moda izmislila novost in nam prinesla rokavice v živahnih barvah. Za letošnje poletje bodo pa imele prednost bele usnjene rokavice.

Prav to razkošje v modi nas dela iznajdljive, da si pomagamo v marsičem sami. Tudi rokavice si lahko naredimo. Dostikrat so take rokavice še mnogo močnejše kakor kupljene.

Rokavice so sedaj v zapestju krajše, hrbti so okrašeni z raznimi šivi ali pa tudi sestavljeni v dveh barvah. Če si napravimo rokavice iz tanjšega in mehkejšega usnja, je dobro, da usnje prej »prepariramo«, sicer se nam namreč lahko zgodi, da se prsti zasučejo.

Prepariramo na ta način, da kožo zavijemo za nekaj časa v vlažno krpo in nato usnje enakomerno raztegnemo v dolžino in širino ter napnemo z žeblički na desko. Pri debelejšem usnju, n. pr. pri jelenovi ali svinjski koži, to raztezanje ni potrebno. Kroj rokavice narišemo na levo stran usnja, in sicer vse dele v isti legi in jih potem s škarjami izrežemo. Kroj rokavic si lahko vsakdo za pol številke poveča ali zmanjša na ta način, da dele med prsti malo razširi ali zoži.

Rokavice sešijemo na več načinov: s sprednjimi ali z olepševalnimi vbodi; vse je enako dobro in močno. Za šivanje imamo posebno šivanko.

Bele rokavice na naši sliki so iz prave jelenovine; šite so z rdečo prejico DMC številke 5. Najprej sešijemo male dele, ki pridejo med prste, po dva in dva v pravilni razdelitvi, in sicer na notranji strani. Vse ostale šive šivamo na licu. Nato prišijemo vse dele na sprednji del rokavice. Krajša stran malih delov se prišije na sprednji del, ker so tudi prerezi na sprednjem delu krajši. Nato sešijemo palec in ga vstavimo v odprtino. To urežemo rajši manjšo, da ne bi bila prevelika, kar bi se ne dalo več popraviti.

Preden hrbet rokavice prišijemo k sprednjemu delu, napravimo zadaj okras. Rokavice na naši sliki so sestavljene iz svetlorjavega in temnorjavega usnja. Dlan je temna, hrbet svetel. Tudi palec ima na notranji strani temno, na vnanji pa svetlo usnje. Roke imajo v takih rokavicah lepo obliko.

Da lahko šivamo okras na hrbtu, si s svinčnikom napravimo tanke črte. Šivamo tako, da usnje zapognemo ob črti. Vbode šivamo 2 do 3 mm niže od roba. Delamo tako, da vbadamo zadaj noter in spredaj ven. Delo pri vsakem vbodu obrnemo, ker bi drugače vbodi ne bili enakomerni. Bele in rjave rokavice na naši sliki so delane po kroju, ki je bil narisana na krojni poli v letošnji aprilski Mladiki, le da je krajši malo podaljšan in pri strani pod malim prstom proti koncu razširjen.

KUHARICA

Zelenjadna juha.

Mlade liste špinacije, zelene, pora in peteršilja drobno zreži. (Vsega naj bo za veliko pest.) V štirih žlicah olja duši drobno zrezano čebulo in zelenjad četrt ure. Nato prilij $1\frac{1}{2}$ l vode, kuhaj pol ure, prideni še strok strtega česna, soli in žlico paradižnikove mezge. Ko vse še nekaj minut vre, stresi juho na opečene krušne rezine in potresi z drobnjakom.

Kuhana solata.

Osnaženo in oprano solato skuhaj v slani vodi, kuhano odcedi, stresi na krožnik, potresi z drobtinami in zabeli z razgretim surovim maslom ali oljem.

Jajčna jed s slanino in krompirjem.

Zreži 5 dkg prekajene slanine, jo deni v kozo in zarumeni, prideni štiri srednje debele, kuhane, olupljene in na listke zrezane krompirje, nekoliko osoli, premešaj, prideni dve raztepeni jajci, zopet dobro z vilicami premešaj in postavi za nekaj minut v pečico, da jajca zakrcknejo. Postavi krompir s solato na mizo.

Liptavski sir.

Mešaj 5 dkg surovega masla, kuhan rumenjak, se-sekljano in pretlačeno sardelo, 15 dkg kravjega sira, ščep stolčene kumne, paprike in soli. Vse premešaj, naloži na krožnik v obliki piramide, okraši s kumaricami in v trdo kuhanimi jajci. (Kuhana jajca zreži na listke, na vsak listek položi kolobarček kumarice in vrhu kumarice kaparo ali polovico drobne rdeče redkvice.)

Zeliščni pečenjak.

Raztepi v loncu tri rumenjake, $\frac{1}{8}$ l mleka, 20 dkg moke, ščep soli, pest zelišča, zrezanega kakor za zeliščno juho, in sneg treh beljakov. Vse narahlo premešaj in stresi v kozo, ki si v njej razgrela za pol jajca surovega masla. Postavi v pečico, da se zapeče. Pečena zdrobi in postavi kot samostojno jed s peteršiljevim krompirjem na mizo.

Klobasa iz telečjega mesa.

Deni v kozo $\frac{1}{4}$ kg telečjega stegna ali pleč, prideni pol drobne, na listke zrezane čebule in 4 dkg masti. Od časa do časa prilij žlico tople juhe ali vode in nekaj kapljic kisa, osoli in duši vse skupaj do mehkega. Dušeno meso zmelji v stroju s sokom in čebulo vred, primešaj 2 dkg na kocke zrezane slanine, n. pr. od šunke, in 2 dkg kuhanega jezika. Vse skupaj dobro premešaj, napravi klobaso, jo zavij v pergamentni papir in postavi za nekaj ur na hladno. Nato jo zreži v prst debele rezine, zloži na krožnik in okraši s peso, kislimi kumaricami in jajci. Zelo pripravna večerja za poletni čas.

Špinata s kislico.

Skuhaj enako množino oprane špinacije in kislice, vsako posebej. Odcejeno seseklaj in pretlači. Razgrev za dve pesti špinacije in kislice, za drobno jajce surovega masla in v njem prav blede zarumeni žlico moke,

prideni špinato, osoli, zalij z juho ali mlekom, toliko da je gostljata. Ko prevre, je špinata pripravljena.

Novi krompir.

Drobni krompir ostrgaj, operi, stresi v razbeljeno mast in postavi v pečico, da se speče. Med pečenjem ga osoli in preden ga postaviš na mizo, ga potresi z drobno zrezanim zelenim peteršiljem.

Češnjeva torta.

Napravi sneg treh beljakov, primešaj tri rumenjake, žličico drobno zrezane limonove lupine, 6 dkg sladkorja, 6 dkg neolupljenih, drobno zrezanih mandeljnov, žlico moke in žlico krušnih drobtin. Vse narahlo premešaj in stresi v dobro pomazan tortni model, razravnaj in naloži po vrhu češnje, ki si jim odstranila peclje in pečke. Peci jo v srednje vroči pečici 25 do 30 minut. Pečeno potresi s sladkorjem in postavi toplo ali mrzlo na mizo.

Tirolski spomladanski kolač.

Testo: Vlij v skledo $\frac{3}{8}$ l toplega mleka, ga osoli, prideni žlico sladkorja in 6 dkg surovega masla. V to mleko stresi 50 do 56 dkg moke, premešaj in prideni vzišli kvas, ki si ga pripravila iz $1\frac{1}{2}$ dkg drožja, žličice sladkorja in treh žlic mlačnega mleka. Na kvas ubij rumenjak in testo dobro stepi; potem ga postavi za pol ure na toplo, da nekoliko vzide, ga stresi na desko, potreseno z moko, in zvaljaj za mezinec na debelo. Nato potresi nanj veliko pest krušnih drobtin, ki si jih zarumenila v 5 dkg surovega masla ali masti. Potresi pest zrezanih orehov, dve pesti češenj brez pečká in pecljev, pest na majhne kosce zrezane in s sladkorjem potresene rabarbare. Dodeni pol žličice limonove lupine, velik ščep cimeta in dišav, pest rozin, debelo, na kocke zrezano jabolko in tri žlice sladkorja. Testo zvij v zvitek in položi na pomazano pekačo, postavi na toplo, da vzide. Vzišli kolač pomaži z jajcem in ga peci v srednje vroči pečici.

Češnje, višnje in češplje v žganju.

Skuhaj 30 dkg sladkorja s $\frac{3}{4}$ l vode, ohlajenemu primešaj $\frac{1}{8}$ l špirta. Češnjam pristrizi peclje, jih deni v kozarec, polij s pripravljeno tekočino, zaveži in postavi na temen prostor za štirinajst dni.

Višnjev liker.

Kilogram osnaženih višenj stresi v velik kozarec in zalij polovico s špiritom, drugo polovico pa z vodo, prideni limonove lupine, košček cimeta in nekaj nageljnovih žbic ter pusti osem dni na soncu. Nato prideni 20 dkg sladkorja v kockah, premešaj in pusti štiri tedne, nakar precedi in nalij v steklenice. Višnje porabi za kompot.

Jagodova pena.

Pretlači skozi sito $\frac{1}{2}$ l gozdnih jagod, dodaj dve žlici sladkorne sipe in mešaj četrt ure, postavi na ognjišče in mešaj, da se segreje in zgosti. V ohlajeno primešaj sneg treh beljakov in mešaj še pol ure. Postavi peno na mizo ali jo stresi v skledo za narastke in speci.

M. R.

ČARODEJEVA DELAVNICA

IGRE NA ŠAHOVNI DESKI

Vse igre na šahovni deski moreta igrati samo po dva igralca v nasprotju z igrami s kockami in dominami, kjer lahko obenem igra poljubno število oseb. Kjer je večja družba, je torej treba imeti pripravljenih več šahovnic, da se igre lahko vsi udeležujejo.

Na šahovni deski (šahovnici) je 64 polj — 52 belih in 52 črnih — ki se izmenoma vrstijo iz ogla v ogel tako, da se enako barvana polja zmeraj dotikajo samo z ogli. Na taki šahovnici lahko igramo naslednje igre: lisico (lisičji lov), damo, šah.

Lisica.

Na črno robno polje šahovnice postavi kak črn predmet, mogoče črn gumb, ki naj ti predstavlja lisico. Na štiri robna polja na drugi strani šahovnice pa postavi štiri bele predmete, ki naj ti predstavljajo pse. Namesto gumbov lahko postaviš tudi raznobarven fižol ali kaj drugega.

Prvi igralec prevzame lisico, drugi pa pse. Voditelj lisice ima prvi potezo. To naredi na ta način, da premakne lisico na sosedno istobarvno polje. Zdaj vleče voditelj psov. Lisica in psi pa morejo samo po črnih poljih. Vodnik psov sme premakniti samo po enega psa. Igra se nadaljuje tako, da izmenoma prestavljata svoje figure vodnik lisice in vodnik psov. Naloga lisice je, da se na kak način prerine skozi vrsto psov in uide na drugo stran. Vodnik psov pa ima nalogo, da to prepreči, obkroži lisico in ji vzame vsako možnost premikanja. Lisica sme naprej in nazaj, psi pa samo naprej. Če vodnik psov pravilno vodi in zmeraj sklenjeno prodira proti lisici, se mu v vsakem primeru lahko posreči, da lisico ujame. Toda že ena sama napačna poteza je lahko za pse usodna: lisica jim bo ušla.

Najbolj mora vodnik psov paziti na to, da v dvomljivih primerih premakne pravega psa, da se lisica ne ukrade skozi nastalo luknjo.

Dama.

Oba igralca postavita po dvanajst belih in dvanajst črnih kamnov na dvanajst črnih polj, ki so v prvih treh vrstah na nasproti si ležečih straneh šahovnice. V igri je treba svoje kamne spraviti na nasprotnikova polja. Črni začne.

Kamne smeš zmeraj samo poševno prestavljati na sosedna istobarvna polja. Če se pri tem dva nasprotna kamna srečata, mora tisti, ki ima potezo, nasprotnikov kamen vzeti, če se je ločil od svoje skupine. To je takrat, kadar ima kamen za seboj prazno polje. Jemanje se izvrši na tale način: Igralec preskoči s svojim kamnom nasprotnikovo figuro in postavi svoj kamen na polje za nasprotnikovim. Preskočene figure igralec vzame kot ujetnike; vzame jih torej s šahovnice in jih položi zraven nje na mizo. Kadar igralec s svojo figuro

doseže nasprotnikovo končno polje (robno polje), mu mora nasprotnik vrniti vse ujete kamne, katere potem ta postavi na zmagalni kamen. Ta dvojni kamen se imenuje dama in ima posebne pravice.

Dama ni vezana na pot navadnih kamnov, lahko gre poljubno naprej ali nazaj. Lahko tudi jemlje, in to ne samo v neposredni bližini kakor drugi kamni, ampak po vsej diagonali, na kateri stoji. Lahko torej čez štiri prazna polja preskoči nasprotnikovo figuro, ki stoji na petem polju, in jo vzame. V enem pa je prav tako vezana kakor navadni kamni: ustaviti se mora neposredno na tistem polju, pred katerim je prej stala nasprotnikova figura. Kamni kakor tudi dama lahko ujamejo in vzamejo po več nasprotnikovih figur obenem, če stojé na samem, to se pravi, da imajo med seboj prazna polja. Jemati ni treba samo v ravni črti, ampak se sme tudi v ridasti.

Eno pa je važno: nasprotnik mora jemati; če igralec preskok spregleda, mora nasprotnik tisti kamen, s katerim igralec ni preskočil njegove figure, vzeti s šahovnice. Zato je torej treba svoje figure zelo pazljivo voditi, kajti nasprotnik pogosto nalašč nastavi svojo figuro, da bi jo igralec prezrl in s tem izgubil kamen. Pogosto se tudi zgodi, da kdo nalašč nastavi dami svojo figuro, da jo s tem zvrabi na tako mesto, da jo v prihodnji potezi sam lahko vzame.

Svojih figur ne sme noben igralec preskakovati.

Zmagalec je tisti igralec, ki do zadnjega obdrži bojno polje v svoji oblasti, to se pravi tisti, ki je vse nasprotnikove figure ujel.

A NEK D O T E

Nekoč je prišel nek berač k Rudolfu Habsburškemu, ga nagovoril s sorodnikom in ga poprosil vbogajme. Rudolf se ni mogel domisliti sorodstva s tem možem. Ta mu je pa razložil, da sta po Adamu v sorodu. Rudolf se je nasmehnil in dal beraču vinar z besedami: »Kar naj ti vsak, ki je na tak način s teboj po Adamu v sorodu, dá vinar, pa boš imel hitro polno vrečo denarja.«

*

Ludvik XI. je vprašal nekega kuharskega vajenca, od kod je doma.

»Iz Berrija sem, ime mi je Štefan, sem kuharski vajenec in zaslužim toliko kot kralj.«

»Koliko pa kralj zasluži?«

»Toliko, kolikor potrebujel.«

Ludviku je ugajal vajenčev odgovor in ga je postavil za svojega komornika.

Preprosta rešitev.

Ravnatelj nekega ameriškega muzeja je urejeval prazgodovinske najdbe, ki so pravkar prišle iz Egipta. Kar opazi, kako se njegov asistent z neko stvarjo trudi in si ne ve pomagati.

»Kaj pa je?« vpraša. »Ali vam je kaj neumljivo?«

»Da«, odgovori asistent. »Tu imam neki papirus, a hieroglifi so tako nerazložno slikani, da jih nikakor ne morem raztolmačiti. Kako naj jih označim?«

»Pokažite«, pravi ravnatelj in si pozorno ogleda list. »Imenujte ga kar »Zdravniški recept iz dobe faraonov!«

UGANKE IN MREŽE — KDO JIH RAZVEŽE

Besednica.

(J-ša, Ljubljana. — 11 točk.)

Besede prvi del pomenja, iz česar rast se vsa spočenja; a drugo halja je redovna in s tem uganka že popolna. Še to skrivnost ti razodenem: lahko oboje v mesto sklenem.

Ulomkova enačba.

(Radoš, Stari trg. — 19 točk.)

$$\left(\frac{3}{e} - \frac{5}{a} - \frac{2}{d} - \frac{2}{c}\right) - \left(\frac{1}{d} - \frac{1}{c} - \frac{4}{d} - \frac{4}{c}\right) - \left(\frac{5}{d}\right) - \left(\frac{5}{a} - \frac{2}{d} - \frac{5}{c} - \frac{4}{a}\right) = X$$

Sončna ura.

(France, Mošnje. — 9 točk.)

Odbiralnica.

(F. K., Ljubljana. 15 točk.)

Spinoza, Ksantipa, Štefan, vljudnost, Bjelovar, uzda, Dragotin, evnuh, Likovič, včlaniti, novost, rešitelj, Skipetari, ohromelost, Danijel, rdečica, Stendal, blaginja.

Računska uganka.

(Gradaški, Ljubljana. 8 točk.)

$$(1 - 11 - 15 - 11 + 1 - 7) + (6 + 2 - 16 - 5 - 1) + (3 + 4 - 11 + 6 - 7 - 4 - 5 - 1) + (-3 - 4 - 16 - 12 - 7 - 5 - 11) = ?$$

Ključ: 42.

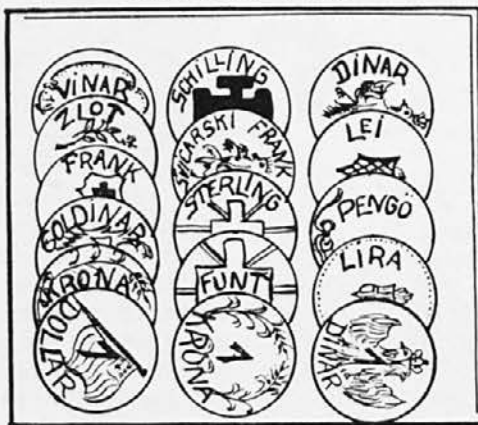
Podobnica.

(Pepe, Kropa. — 5 točk.)

Valuta.

(Rado, Kozje. — 7 točk.)

Vremenska uganka za junij.

(Kolšek Franjo, Orlavas. — 15 točk.)

Steber.

(Janko Moder, Dol. — 21 točk.)

a a a a a	1
a a a a b b	2
c c c c d d e e e	3
e e e e e e e	4
e g i i i	5
i j k k k k l	1
l m m n n n n n n	7
n o o o o o o	8
o o p p p	9
p p r r r r r	10
r s s s t t v z z l l	

1. izdelek iz gline; 2. izdelek iz lanu; 3. prebivalec hrvaškega mesta; 4. smučarski kraj na Gorenjskem; 5. del narodnega predstavništva; 6. afriški prebivalec; 7. srbsko zdravilišče; 8. domača žival; 9. bi bil ti rad, jaz pa sem; 10. majhno kolo; 11. nabiralec korenin. V srednji vrsti navzdol dobiš rek.

Besedna skrialnica.

(M-č, Ljubljana. — 24 točk.)

Enavatečelže

jonasprazen.

Preden bo predavatelj še pričel za žene, zajokaj kot pri nas za prazen nič.

Iz sadjarjevih zapiskov.

(Efes, Bohinj. — 17 točk.)

Breskev	5 letnik,	1 cepič
Vinska moštnica	5 >	0 >
Baumanova reneta	10 >	20 >
Malinovec	5 >	16 >
Pisani kardinal	10 >	18 >
Šampanjska reneta	12 >	25 >
Bojkovo jabolko	11 >	21 >
Pikmastanka	11 >	12 >
Koroška moštnica	10 >	6 >
Zlata parmena	11 >	19 >
Krivorepka	10 >	5 >

Konjiček.

(Jožef Mlakar, Češnjica. — 27 točk.)

o e e n m o m b t ž j g
i i j b n a a g o o i i
t z n j t a o n o o č a
č b e l l o g m d i v m
e i a b n i a b d b t u
r e j j m t o ž d j o i
v b o s v i r t e a v i
l k i u o i i v a e t j

Rešitev ugank v majski številki.

Križ. V nadloge in iz nadlog si človek sam pomaga!

Krajevne koordinate. Iz vsakega kraja vzemi dve črki. Prvo ti pove vsota stopinj in minut g. dolžine, drugo pa vsota stopinj in minut g. širine (številčna vsota). Dobiš: Ljubo doma, kdor ga ima.

Prebiralnica. Jemlji črke v kotih v nasprotni smeri urnega kazalca. Dobiš: Sveta si, zemlja, in blagor mu, komur plodiš.

Posetnica. Katehet na narodni šoli.

Sestavljalnica. Najprej vsako črko napiši v vrsti tolikokrat, kolikor-

krat kaže število pred vrsto. Tako imaš v prvi vrsti 5, v drugi 8, v tretji 12 črk itd. Nato zaznamuj črke v vsaki vrsti z zaporednimi števili, vrste same pa z rimskimi števili od I do V. Potem vzemi prvo rimsko število, ki pove vrsto, in prvo arabsko število, ki ti pove črko v tisti vrsti. Dobiš: Najprej samemu sebi pomagaj iz nadlog, potem drugim okrog.

Številnica. Miklavž, breza, sod. Ko bi vsaka laž vzela zob, marsikdo bi bil brez zob.

Konjiček. Ne bodi za poroka čez svoje moči; če si pa sprejel poroštvo, misli na vračilo. Sv. pismo.

Besednica. Lok — kol.

Pomlad. Jemlji po dve črki od leve in od desne proti sredi, najprej v prvi, potem v drugi vrsti. Dobiš: Vsaka ptica rada tja leti, kjer se izvali.

Naši velmožje. Število črk v prvem imenu ti pove črko iz drugega imena, število črk v drugem imenu pa črko iz prvega imena. Dobiš: Išcite in boste naši.

Rek. Začni v spodnji vrsti in beri nazaj, da dobiš: Lonec se zdrobi, se jeza ohladi.

Skrit pregovor. Kar te ne peče, ne gasi.

Rešitve je treba poslati do 20. vsakega meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Zastavljalci ugank naj pošiljajo tudi vse rokopise na isti naslov.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Boris Klančnik, Logatec. Pošiljaš v oceno dva »sestavka« v nevezani besedi. Hočem se z njima nekoliko dalje pobaviti in podati oceno, ki bo poučna tudi za druge. V »Čestnarjevem dopustu« ne najdem ravnotežja med veličino narave, ki je dobro popisana, dasi kar nič z novimi, svojskimi pogledi, in med domala prostaškim dogodkom na cesti. Snovjo torej nisem zadovoljen. Misliš, da je nova in da prinaša kaj tehtnega, a tega ni, ker si še premalo prebral in napisal ter nisi izbirčen. Ni mogoče tudi dovolj dojeti, kaj prav za prav šefa pripravi do tega, da dovoli cestarju dopust. Šefov strah pred cestarjevo silo ali njegova dobrota? Več jasnosti! Premišljal sem, če je stvar res samo radi malo pomembne vsebine slaba. Mnogo je odvisno od ostrega opazovanja življenja, ne pa vse. Ti si na primer gornje morda globoko doživel, a podal ga nisi učinkovito — sva torej pri jeziku, slogu, najvažnejšem orodju in obliki besedne umetnosti. Jezik pripovedovanja ti še dokaj teče, dasi je nekaj napak, predvsem pravopisnih (nabavi si novi pravopis!). Slog pa si želim bolj klen, bolj doživet. Ali veš, da se umetniku posamezne besedne skupine, stavki kar na novo rodé? Izražanje torej naj ne bo približno (primerjanje s tistim večnim »kakor«), ampak povej naravnost, krepko (močne barve v slikarstvu!). Imej pogum, povedati dejstva, ki dajejo bralcu jasne vtise. »Študent Jože« ima precej pravopisnih in pravorečnih napak. Izražanje nedoživeto, jezik pobran od drugod. Snov? Sedmošolec mora vedeti, da bo danes vsak mestni dijak spoštoval kmečko delo, ne pa zaničeval. Konec je prenasilen. Tako z zgodbo ne smeš nehati. V ostalem bi jo jaz šele tukaj pričel, kajti vse prejšnje je čvekanje, ki ga nadomestiš z nekaj stavki. Iz Mentorja vidim, da ljubiš opise narave. V najboljši dijaški list še kar piši! »Sestavka«, ki ju dobiš v uredništvu, sta za Mladiko negativno ocenjena. Končno še, kar velja vsem: če si kaj, te ostra ocena ne bo uničila, če nisi, boš pravočasno prenehal.

Ivan Vuk. Prosim, sporočite svoj naslov.

MISLI IN VPRAŠANJA

BOŽANSKA KOMEDIJA

V Domu in svetu št. 1 in 2, 1957, berem, da dr. Debevec že dvanajst let išče založnika za svoj prevod Božanske komedije. Razmišljam, ali se res ne bi našel slovenski mecen (izsetjenec ali industrialec), ki bi brez upa na dobiček storil nekaj velikega za slovensko kulturo?

DOBROTA KRIZE

Ni dela. Zato ni denarja za kruh, ki ga je dovolj. Dvoje je torej možno, s čimer morejo računati mogotci tega sveta: da glad prisili duha k ustvarjanju novih področij za udeleževanje ali pa bo glad ostal neploden in bo »rodil« le silo pesti, ki si bodo kruh kratko in malo vzele.

BOJ

Nekateri kulturni in politični delavci si predstavljajo napredek samo v boju, to je, če predvsem napadaš nasprotnika. Nič jim tudi ni mar, da je maščevanje delo uničevanja. Toda njim je ustvarjanje deveta briga.

ZANIMIV POJAV MED CLEVELANDSKIMI SLOVENCMI

Clevelandska »Ameriška domovina« piše, da je staro glasilo republikanske stranke v bližnjem mestu Euclidu, z naslovom »The Euclid Observer«, pričelo prinašati novice tudi v slovenskem jeziku, celó na prvi strani. V Ameriki je res vse mogoče. Slovenski listi sami sicer že leta in leta prinašajo za mlajše Slovence angleške stolpiče. Domovina seveda poziva Observerja, naj poskrbi tudi za čisto slovensčino in ne tiska tako »strašno spakedrane rokomavščine slovenskega jezika«. Naj bo zapisano, kako velik vpliv imajo clevelandski Slovenci na javno življenje mesta in okolice. V Clevelandu so druge narodnosti v večjem številu, a nimajo toliko vpliva.

DVA SONETA ZA LETO 1957

Vi dobro veste, kaj je Kleopatra: simbol žene, moža strastno ljubeče. Še danes to vprašanje je pereče, ki marsikoga muči psihiatra.

Če res je to, kar pravi naša Katra, da »dnar je vse« in brez njega ni sreče, potem, če s sabo nimaš zlate vreče, ti Amor dlje je kot Visoka Tatra.

A vendar najdejo se še izjeme, ki (resno vzeto) niso pustne šeme, pa še v današnjih časih vam poznajo ne le denar, srca vzdihljaje tudi — čeprav se marsikdo jim morda čudi, da neprestano tega ne jecljajo.

Nekoč sem trdil, da je pesem verna, brez piščic nepotrebnih in brez zlobe, v življenju isto kot sijaj svetlobe, ki srca naša uteši nemirna.

V večernih urah čital sem Prešerna izdajo slabo (v duhu naše dobe!); v mrak prijazni moje mirne sobe sijala luč je ulična večerna.

Tovariš pride. Pesmice zagleda. Na verz pokaže mi njegova roka. Nasmeji se (ironično seveda):

»Daj, pusti, dragi, to je za otroka, ta poezija stara, šolsko bleda!

Več vredna smreka v gozdu je visoka!

France Novšak.

UGANKARJEM

REŠILCI UGANK IZ MAJSKE ŠTEAILKE

Gros Ančka (200), Baša Lenčka (200).

Kržišnik Helena (156), Tavčar Martin (159), Kunstelj France (159), Kapš Stanko (159), Cirilska knjižnica, Ljubljana (159), Miklavčič Franja (156), Kržišnik Angela (156), Petelin Mimica (156), Petelin Francka (156), Pipan Jelica (156), Modrinjak France (156), Rošker Justina (156), Župnijiški urad, Pišce (156), Lukovšek Ivanka (156), Kocmur Pavla (156), Kalan Minka (156), Trebše Alojzij (101), Imperl Peter (101), Nartnik Marija (105), Aleš France (106) Benedičič Jakob (101).

Kiferle Danica (95), Munda Vinko (84), Cesar Anton (76), Sodja Franc (76), Mlakar Jožef (76), Videnšek Ana (80), Rakovec Josip (79), Lipoglavšek Slava (79), Lovrenčič Ignacij (84).

Izrebani so bili: Za prvo nagrado: Baša Lenčka, Ljubljana (dobi ročno torbico). Za drugo nagrado: Kržišnik Angela, učiteljica, Žiri; Gros Ančka, Ljubljana. Za tretjo nagrado: Tavčar Martin, teolog, Ljubljana, Semeniška 4; Modrinjak France, kaplan, Loče pri Poljčanah; Cesar Anton, Jereka 15, Bohinjska Bistrica.

POMENKI

Nartnik Marija, Rožni dol. Poslano gradivo bo počasi prišlo na vrsto.

Nekomu iz Ljubljane. Veseli me, da imam vsaj enega res zvestega človeka, ki kritično zasleduje vse moje dejanje in nehanje. Še bolj bi me pa veselilo, če bi se tisti nekdo rajši dostojno podpisoval, da mi kdaj ne bo treba postavljati spomenika neznanemu dobrotniku. Sicer pa le korajžno po začrtani poti, dokler imaš še veselje!

RAZPIS NAGRAD ZA JUNIJ

Za prvo nagrado: moška listnica. Za drugo nagrado: dve knjižni nagradi iz Mohorjeve založbe v vrednosti po 30 din. Za tretjo nagrado: Tri knjižne nagrade iz Mohorjeve ložbe v vrednosti po 20 din.

Zakaj se smehlja gospa Ivanka?
Zlobni jeziki sosed pravijo, da gospa Ivanka obeša samo lepše kose, - zaprane pa, da skrivaj suši. Temu se gospa Ivanka smeji: Moja tajnost imeti lepo belo perilo je pri vsakem trgovcu naprodaj. Imenuje se terpentinsko milo Zlatorog, ki opere vse povrsti tako temeljito, da je po pranju lepše kot pa novo.

Zlatorog TERPENTINOVNO MILO

Študent naj bo!

Končno je izšel 12. zvezek »Cvetja iz domačih in tujih logov«, po katerem je bilo izredno povpraševanje. Knjižica je opremljena s tremi podobami: pisateljevo sliko iz zadnjih let, sliko pisateljevih staršev in pisateljevim rokopisom v pismu, ki ga je nalašč napisal za svoje mlade prijatelje, katerim je ta knjižica predvsem namenjena.

Cena: broširan izvod 9 din (za neude 12),
vezan izvod 18 din (za neude 24 din).

Ob tej priliki ponovno opozarjamo na knjižno zbirko »Cvetja iz domačih in tujih logov«, ki obsega dosedaj že 12 zvezkov. Cena posameznim knjigam je skrajno nizka in radi uslužnosti založnice (knjige plačate lahko v obrokih) si jo pač vsakdo lahko nabavi. Zahtevajte prospekt, dobite ga brezplačno!

Naročila izvršuje

Družba sv. Mohorja v Celju

Klic divjine

je nova mladinska knjiga, ki je pravkar izšla kot 92. zvezek Mohorjeve knjižnice. Po splošni sodbi je to najkrasnejša in najizrazitejša povest priljubljenega ameriškega pisatelja **Jacka Londona**. Priredil jo je prof. Pavel Holeček. Knjigo je ilustriral Dore Klemenčič. Dejanje se vrši v svobodni naravi, v neizmernih gozdovih Severne Amerike, in je snov zajeta iz živalskega sveta, vendar ne po načinu basni.

Mladina pa tudi odrasli bodo knjigo z velikim užitkom prebirali in prav gotovo bo vsakemu ljubitelju lepega čtiva zelo dobrodošla. Cena broširanemu izvodu 12 din (za neude 16 din), vezanemu izvodu 18 din (za neude 24 din).

Knjigo dobite po vseh knjigarnah. Udje Družbe sv. Mohorja jo dobé po udninskih cenah, če jo naročé naravnost pri založnici ali pri Knjigarni Mohorjeve tiskarne v Ljubljani, Miklošičeva cesta 19.

HRANILNICA DRAVSKA BANOVINE
CELJE • LJUBLJANA • MARIBOR

Obrestna mera za vloge znaša do **5%**

Za vloge in obresti jamči Dravska banovina z vsem premoženjem in vso davčno močjo!